ДАНИЛО ПЛАХОВ

ВСЕСВІТ 69 :(

ПОПЕРЕДЖЕННЯ
НЕНОРМАТИВНА
ЛЕКСИКА

Зміст

	ст
Пролог	4
Рожеві окуляри без права на реальність	7
Малдер, їх розум викрали	11
Той, хто женеться	15
Страх іншого	20
Уві сні тіло залишилось	24
У рейсі без маршруту	27
Спогади, що пахнуть потом і металом	30
Кращий з кращих світів	34
Нічого більше не торкає	38
Те, що не дивиться назад	41
Усе, що з'їдає тебе зсередини	46
Інструкції до себе	51
Друкуй себе, поки не стерся	56
Усе, що в мені застрягло	59
Перегрузка	64
Голос, якого не буде	68
Порожнеча під номером без імені	72
Внутрішній спротив, без варіантів	76
Там, де мене більше немає	80
Це все вже було	84
Остання свобода	88
Фантом покоління	93
Незалежність як форма шантажу	98
Ілюзії, які дивляться на тебе	102
Злам без звуку	107
Порожнеча триває сама по собі	111
Ми виросли зі страху	112
День, як день	118
Поверхня	122
Вихід	126
Епілог	130

Пролог.

Я більше ніколи не їстиму гриби.
— Чому?
— Учора я їм щось пообіцяв.

Цей день почався як завжди. Стіна, в якій нема дверей. Повітря, якого не вистачає. Дзеркало, в якому я щодня дивлюсь на людину, яку не обирав. Обличчя — ще функціональне. Очі — ще в рамках. Але щось уже ламається всередині, десь під ребрами, в тому місці, де колись була емоція. Ні страху, ні болю, ні радості. Просто механіка. Я встаю, чищу зуби, натягую одяг. Люди називають це "почати день". Я б назвав це "відтворити тіло". На вулиці мокро. Листя гниє під ногами. Дощ ніби втирає мені в шкіру свій хворий настрій. Але мені приємно. У цьому сирому повітрі є щось чесне. Воно не грає ролей. Воно просто капає з неба, тисне на плечі, просочує шкарпетки. У цьому світі кожна річ просякнута сенсом, який мені чужий. Сигарети стали вологими, як і все інше. Я тримаю одну в роті, не запалюючи. Просто жест. М'язова пам'ять. Автоматизм, який нікого не рятує.

Я йду додому, хоча це слово вже давно не означає нічого. Дім — це не місце, де тебе чекають. Це місце, де нічого не відбувається. Там лежить ліжко, але не спиться. Там холодильник світиться порожнечею. Там одяг з минулих версій себе. І жодна не підходить. Я суну вперед, крізь дощ, як порожня банка, яку котить вітер. Колись я намагався заповнити цю внутрішню порожнечу. Книжками. Алкоголем. Сексом. Роботою. Вірою. Потім — цинізмом. Потім — агресією. Потім — мовчанням. І от зараз: нічого. Жодного опору. Я просто є. Як труба в стіні. Як протікання. У кімнаті тихо. Не затишно — тихо, як у покинутій лікарні. Я роззуваюся, скидаю куртку, не вмикаю світло. Не тому що економлю — просто не хочу бачити. Сідаю на ліжко. Не падаю — саме сідаю. Тіло слухняне. Ще досі. У ньому зберігається дисципліна, яку втовкмачували роками: не сиди, не мовчи, не ховайся, не зникай. Але я зникаю. Повільно, по краплі, як чорнило в воді.

Телефон мовчить. У ньому є сотні контактів, але я не знаю, кому написати. Усі ці імена — фіктивні. Люди, які були присутні тільки в потрібні моменти. Ті, з ким ділили обгортки від життя, але не саме життя. Я дивлюсь на екран, чекаючи хоч якогось сигналу, але тиша не порушується. І в цій тиші — правда. Абсолютна, як медична довідка. Я нікому не потрібен. І

це не трагедія. Це факт. Я лягаю. Без ковдри. Просто на ліжко. Наче це не місце для сну, а стіл для препарування. Я слухаю себе. В буквальному сенсі. Стук серця. Скрегіт у шлунку. Відлуння власного дихання в носових пазухах. Моє тіло працює. І це дивно. Бо я вже давно нічого не хочу. Як машина, яка крутить порожній двигун.

Вона з'являється тихо. Без кроків. Без світла. Просто є. Не поетична. Не естетична. Вона не носить чорного, не плаче. Вона сидить поруч, гладить по плечу і каже: «Нарешті ти не пручаєшся». Я не відповідаю. У цьому немає потреби. Її пальці теплі, але всередині — гострі. Не поранити. А нагадати. Що ще не все. Я дивлюся на стелю. Вона нерухома. І все ж здається, що вона дихає. Або я вже не відрізняю зовнішнє від внутрішнього. Місяць світить у вікно, холодним, хірургічним світлом. Його промінь падає на підлогу — і я бачу свою тінь. Вона лежить поруч. Тиша товщає. Я тягну руку вгору, до стелі, до місяця, до того, чого не видно, завмираю і знову починаю жити. Світ навчив мене імітувати. Я вмів відповідати на "як справи?", усміхатися в коридорі, тримати чашку з кавою, ніби це ритуал. Я навіть навчився жартувати вчасно. Люди люблять це — жартівливий біль, легкий відтінок саморуйнування, який не страшно слухати за обідом. Але зараз жартів немає. Є тільки я — спрощена версія. Без функцій. Без софт-апдейту. Тільки основа. І ця основа не витримує більше тиші. Ми народились у світі, де самотність — не дефіцит людей, а їх надлишок. Кожен поряд, але не з тобою. Кожен в екрані, але не в моменті. Кожен говорить, але ніхто не слухає. І ти поступово вчишся мовчати. Не тому що нічого сказати. А тому що сказане нікуди не лягає. Всі стіни звукоізольовані. Раніше я уявляв, що смерть — це кінець. А тепер бачу, що вона — просто режим тиші. Ти можеш дихати, рухатись, платити податки, і вже бути мертвим. Просто ще не зупинився. Механіка продовжується.

Але зміст давно залишив будівлю. Мені не хочеться ні померти, ні жити. Просто перестати. Вимкнутися. Зникнути зі свідомості інших. Щоб тебе не згадували, не шукали, не вписували в контексти. Бути тим, кого немає в переліку. Кого немає в базі. Бути нічим — але без трагедії.Я не маю жодної історії, яку варто було б розповісти. Усі мої злети — це просто трохи менше падіння. Усі мої перемоги — це відстрочка поразки. І що далі я живу, то більше усвідомлюю: нічого не зміниться. Не тому що не можна. А тому що вже пізно. Я не зник. Я просто вийшов із того, ким мене зробили. Я не тікаю. Не кричу. Не чекаю. Я просто зупинився. І це — найбільший акт спротиву з усіх, що мені доступні. Місяць повзе по вікну.

Дощ стікає по шибці. Смуток мовчки спить у моїй голові.

Я не рухаюсь. Не тому що втомився. А тому що нарешті нічого не тисне. Я — той, хто залишився, просто свідок. Фіксація. Крапка перед тишею.

Рожеві окуляри без права на реальність

«Ти ж хочеш увійти в легенду, Тайлер, друже?»
— Чак Паланік, Бійцівський клуб

Світ не прокидався — він повільно виринав із гнилої сірості, наче хтось розмотував стару відеоплівку, де замість картинки — шуми, артефакти, сніг. Я не прокинувся. Мене витягло. Без мого дозволу, без драматичної музики. Просто ривком. Дихання не було моїм. Я відчував, як кисень стирає внутрішню поверхню горла, мов наждаком, але це нічого не означало. Будильник блимає. Йому все одно, є я чи ні. У темряві червоні цифри пульсують, як рана. Хтось, можливо, вже встиг прокинутись, помити обличчя, запарити каву. Я не той хтось. Мої м'язи ще не отримали наказ вставати. Все тіло розкладене — не мертвим, ні. Просто від'єднане. Наче хтось викрутив болти, зняв каркас і залишив мене провалюватись у ковдру. Води нема. Або є, але не така. Вона не освіжає, не бадьорить, не рятує. Вона, як спогад про воду, яку колись хтось пив у кращому житті. З крана тече мертвота. Торкаєшся її — і хочеться занурити голову, затримати подих, залишитись там, у шурхотінні труб, де ніхто не задає питань. Дзеркало зустрічає мене мовчанням. Обличчя — не обличчя. Карта невдач, списана зморшками, недоспаними ночами і рваними відголосками думок. Очі дивляться повз. Вони навчилися не впізнавати, бо впізнавати — боляче. Мені здається, я бачив себе у кращих версіях. Там було щось тепле. Зараз — тільки шум. Сіра мозаїка зі страхів і думок, які ніхто не озвучив. Колись я думав: якщо довго мовчати, хтось обов'язково поставить питання. А якщо нічого не питають — може, й не існую? Світ не запитує. Світ просто функціонує. Двері зачиняються, маршрутки ревуть, пластик плавиться в мікрохвильовках. Життя триває без мене. Або з кимось замість мене.

Заварюю каву не для того, щоб прокинутись. Просто щоб було щось у руках. Щоб запах чогось «нормального» тримав у теперішньому. Запах брехні, яка з дитинства здається безпечною. Гірке тепло ковзає всередину. І нічого не відбувається. Мій організм навчився не реагувати. Він пережив усе — включно з надією. На вулиці — нормальний день. Люди. Пальта. Розмови по телефону з порожніми очима. Всі поспішають. Всі щось несуть. Мов щури, які вивчають маршрут наосліп. Я рухаюсь з ними. Я не знаю куди, але ноги пам'ятають, як іти. Вони звикли. Тіло — це соціальний автомат. Поки в голові все кричить, тіло робить усе правильно. Страшно не від того, що щось не так. Страшно — що все, нібито, як треба. Перші люди, яких я побачив, виглядали однаково. Схожі на манекенів, які просто

навчилися дихати. Вони говорили в телефони, хтось щось жував, хтось бігав, але все це було пластмасове. Як у відеогрі, де NPC повторюють один і той самий маршрут. Вони існують, поки я дивлюся. Якщо я заплющу очі — вони зникнуть.

Моя голова пульсувала. Не боліла — саме пульсувала, як розбухла батарейка в пульті. Думки не трималися купи. Вони текли одна через одну, розмиваючи контури «я». Щоранку я не впевнений, ким я є. Іноді — умовна людина. Іноді — обслуга для власного тіла. А частіше — просто споглядач. Сліпий кінооператор, який не розуміє, що знімає. На розі продавали пиріжки. Жінка в хустці, хрестик на шиї, натягнута усмішка — я бачив її десять років поспіль. Вона не змінилась. Час обтікав її стороною, як вода обтікає камінь. Її реальність була стабільна. Моя — ні. Мене могло не бути. Я міг зараз повернути назад і зникнути. І нічого не сталося б. Вона все одно б стояла тут. Продавала. Усміхалась. Смажила жир на вулиці. Далі — кав'ярня. Не тому, що я хотів кави. Просто треба було десь «бути». Десь не замерзнути. Десь, де є стіни. Люди заходять сюди не за напоями — за ілюзією життя. Щоб почути кавомашину, звук музики з колонок, відчути, що ти частина чогось. Що ще не кінець. Що ще є сцена, на якій ти з'явився. Я сів. Взяв паперовий стакан. Дивився, як пара тікає крізь кришку. Ковтав без бажання. Мов заливав дірки в собі. Навпроти — дівчина з книгами. Слухала музику, щось писала ручкою в блокноті. На секунду я уявив, що ми знайомі. Що я можу сісти ближче, щось сказати, і почнеться новий діалог, нове життя, новий маршрут. Але я нічого не зробив. Лише ще раз ковтнув і відчув, як все глибше провалююсь у себе. Із динаміків звучала музика. Легка, стерильна, така, що не чіпляє. Саундтрек до місць, де всі мовчать. Мене ніби хтось записував у блокнот. Я відчував, що хтось спостерігає. Не Бог. Не люди. Просто камера, яка фіксує, як я сиджу і намагаюсь згадати, навіщо ще варто рухатись. На вулиці вдарив холод. Він не будив. Він просто нагадував, що тіло ще не мертве. Що вени ще звужуються, легені ще ковтають повітря. Але я не був впевнений, чи це тіло моє. Чи, може, я просто пасажир, який на кілька років застряг у цьому костюмі з м'язів і болю. Хтось проходив повз і сказав: «Обережно». Я не почув одразу. Це слово долетіло, коли вже було пізно. Ніби його послали крізь воду. Я озирнувся — і не побачив нічого, окрім ще одного дня, що почався без мого дозволу. Час тиснув мені на грудну клітку, як стара бетонна плита. Без паніки. Без трагізму. Просто тиск. Невидимий. Необхідний. Регулярний. Я подумав про дзвінки. Ті, на які не відповідаю. Не тому, що

не хочу. Просто в мене немає голосу. І немає сенсу. Що я скажу? «Привіт, я сьогодні знову майже вмер, але нічого». Це не годиться для діалогу. Люди хочуть стабільності, навіть якщо самі згорають. Вони не хочуть чути, що хтось поряд розкладається швидше. Я давно перестав вірити в причинно-наслідковий зв'язок. Світ — не логіка. Світ — це хаос, що маскується під систему. Нам показують годинник, аби ми вірили, що все йде за планом. Але всі ці стрілки — лише намальовані. Всередині — механізм, якого ніхто не бачить. Повертаючись додому, я відчував, що щось зникає. Не всередині — навколо. Світ починав втрачати чіткість. Люди розмивались, предмети ставали нечіткими. Я розумів, що можу зникнути разом з ними, якщо не зроблю щось реальне. Але що таке реальне?

Я дійшов до під'їзду. Торкнувся холодної ручки. Двері подались, скрипнули — й на мить здалося, що це не я увійшов, а світ увійшов у мене. Що ця коробка з облупленими стінами — не просто будинок, а щось схоже на печеру. Я — первісна тінь, що шукає вогонь. Квартира зустріла мене тишею. Але це не була тиша. Це була відсутність. Відсутність голосів, подиху, надії. Стіни не дихали — вони спостерігали. Я зайшов, зняв куртку, кинув її на стілець, як кидають тіло в морг — без жалю, без значення. Простір зітхнув, коли я зачинив двері. Він наче полегшено видихнув: ніхто не помер, просто повернувся той, хто щодня трохи менше живий. Я не роздягаюсь повністю. Тіло мерзне від самої думки, що лишиться оголеним у цьому холодному коконі. Вмикаю світло, і лампа видає жовтий, ниючий блиск, ніби ліхтар у нічній в'язниці. Все в цій кімнаті кричить про тимчасовість. Ніби я тут на годину. А живу вже роки. На підлозі — стара книжка. Я не пам'ятаю, чи читав її. Здається, я вже перегорнув усе, що міг. І не знайшов жодної відповіді. Тексти, фрази, чужі думки — вони більше не торкають. Вони, як старі записи з диктофона, де чути тільки шум вулиці і власне важке дихання. Я ліг на диван. Не спати — просто зникнути з вертикального стану. Бути ближче до підлоги — це не про комфорт. Це про землю. Про останню опору. Очі дивляться в стелю, а мозок змальовує тріщини, плями, ритм стуків зверху. Хтось ходить, пересуває меблі. Життя десь там, над головою, і воно таке ж глухе, як і моє. Телевізор я давно не вмикав. Він більше не розважає. Він — як рентген, через який бачиш, наскільки все порожнє. Кольори брехні, сюжети без болю, жарти без сміху. Я краще слухаю шум. Він чесніший. Шум не прикидається. Він є тим, що є. У шафі щось впало. Можливо, повітря. Можливо, стара кришка з якогось минулого. Я не перевіряю. Це не має значення. Усе тут вже валиться. І не

тому, що зламалось. А тому, що більше нічого не треба тримати. Я уявляв, що мене немає. Не помер. А просто стерся. Ніхто не помітив би. У під'їзді залишилась би пошта. У телефоні — пропущені. У соцмережах — тиша. Світ би не зупинився. Навпаки — він би зітхнув з полегшенням. Ще один мінус. Менше незручностей. Менше темряви, яка не вписується в контури білого дня.

І все ж — я тут. Я є. Я дихаю. Тіло досі крутиться на осі звичок. Сечовий міхур дає сигнали. Серце шепоче щось ритмічне. Але це — не життя. Це — механіка. Біологія без сенсу. Пульсація без запиту. Хтось би сказав: ти живий, бо ще відчуваєш. Але я б відповів: я просто ще не навчився не відчувати. З вікна — ніч. У вікні — віддзеркалення. Я бачу себе. Прозору тінь, напівrозчинену в кімнаті, в шумі, в стінах. Це не я, ким я був. Це не дитина з мріями. Не підліток із криком у вухах. Це — той, хто залишився. Відтінок. Відбиток. Постскриптум. І навіть якщо завтра нічого не зміниться, я вже знаю: я не є частиною їхнього світу. Я — їхня помилка. Я — збій у матриці нормального. Я — незручна пауза в їхній симфонії.
Але, чорт забирай, я ще тут.

Малдер, Їх розум викрали

Я помираю цілком серйозно.
Якщо хочеш насолодитися цим видовищем —
просто приїдь і подивись.
— Чак Паланік, Бійцівський клуб

Прокинувся з відчуттям, ніби всю ніч хтось підливав у мій мозок розведену бензином м'яту. Смак у роті — як після сварки, якої не було, але яку тіло все одно пережило. Тіло взагалі часто живе паралельним життям. Поки ти думаєш про гідність і самоповагу, воно займається травленням, гормонами, страхами. Я сидів на ліжку, напівголий, дивлячись на свій живіт, як на чужий орган. Хто це все носить? Для чого? Чи погоджувався я? Прокинувся я від будильника, але не вимкнув його. Хай верещить. У цьому світі все верещить. Реклама, люди, месенджери, політика, внутрішній голос. Все одно: тиша не існує, її замінює фоновий тиск.

У голові промайнуло: "Я не хочу йти туди". Але ноги вже шукали шкарпетки. Руки — вимикач. Тіло — схему. Свідомість підтягується останньою, мов людина, що проспала на автобус. Офіс — це симулякр. Місце, де зібрані живі мертві, які удають, що роблять щось важливе. Усі пишуть, клікають, роздруковують, але насправді нічого не рухається. Лише повітря. І навіть воно — застійне.

Я зайшов до будівлі, вкрився бейджиком, як хрестом. У ліфті всі дивляться в одну точку — в цифру поверху. Мов у неї можна сховатись. Я зупинився на дев'ятому. Відкрив двері, увійшов у простір, де кожен стіл — це імітація гнізда. Фото, вазони, чашки з написами "I hate Mondays" або "Кава — це нова молитва". Люди тут не живуть. Вони притулені. Я сів на своє місце. Екран світиться. Програми завантажуються. Усе так, як завжди. Але мозок гальмує. Кожна дія — як через кисіль. Відкрив пошту — тридцять два листи. П'ятнадцять із них — копії з іншої гілки. Сім — непотрібна корпоративна аналітика. Інші — запрошення на зустрічі. Це навіть не інформація — це просто шум, упакований в HTML.

У голові хтось скрутив ручку гучності. Все стало глухим, змазаним. Я бачив губи колеги, але не чув слів. Вона щось питала. Я, здається, кивнув. Можливо, посміхнувся. Бо посмішка — це універсальна відповідь. І водночас — форма агресії. Бо що ще залишилось? Зліва знову з'явився цей голос. Внутрішній Малдер. Голос, що шепоче:

— Вони викрали їхній розум. І твій також.

— Це просто понеділок, — відповів я подумки.

— Це не день тижня. Це стан. Постійний.

Я відкрив Word, щоб написати щось важливе, потрібне, необхідне. Але натомість дивився на білий аркуш. Нульовий сигнал. Мозок не створює нічого. Лише тиша, що видає себе за концентрацію. У голові — безконтактне перемикання: картинки, фрази, обличчя. Всі з різних місць. Випускний. Вагон метро. Стара дівчина в коридорі гуртожитку. Грибна параноя. Бійка. Обличчя мами. Запах бензину. Лезо в шухляді. Порожній пляж. Не думки — залишки. Те, що не вдалося стерти. У сусідньому відсіку хтось голосно сміється. І цей сміх звучить, як зброя. Вибухова хвиля, яка розриває мою ілюзію спокою. Хочеться встати, розмахнутись і вдарити. Але тіло не рухається. Воно ввічливе. Воно навчене. Воно виживає. Я йду на кухню. Там стоїть кулер, який завжди хитається, як старий алкоголік. У чайнику — стара заварка. Мікрохвильовка смердить пережареною рибою. Колега щось бурмоче про свою "воркаут-програму". Я киваю. Усе це — як мильна опера. Без звуку. Без значення. Без пам'яті.

Я сідаю знову. На моніторі — лист із темою "Q2 Performance Review Update & Forecast". Слова, які не мають жодного сенсу. Просто конструктор із шматків маркетингового лайна. Мій курсор блимає, як серце перед зупинкою. Ще трохи. Ще одна спроба щось зробити. Ще один фейк.

Я натискаю Alt+Tab і перемикаюсь на порожню вкладку. Просто, щоб змінити картинку. Можливо, зараз прийде натхнення. Можливо, мозок увімкнеться. Але все, що я відчуваю — це свербіж під шкірою. Якби був ніж — я б вирізав це місце. Не від болю. Від гулу.

У голові знову Малдер:

— Слухай, це ж навіть не робота. Це система підтримки дихання.

— Усі так живуть, — відповідаю йому.

— Але чому ти думаєш, що це нормально?

У туалеті дзеркало. Я дивлюсь у нього. Обличчя — спокійне. Очі — мертві. Комусь здається, що це втома. Але це не втома. Це той момент, коли розум роз'єднується з тілом. І все, що лишається — обслуговування оболонки. Я повертаюсь до столу. Колега каже, що пішов дощ. Я дивлюсь у вікно. Справді йде. І в цій дрібниці є щось значуще. Бо дощ не бреше. Він просто падає. Без причин. Без планів. Я пишу одне речення в Word. Потім стираю. Я ставлю крапку. Потім ще одну. І третю.

Сигнал SOS. Але ніхто не бачить. Бо тут усі — в режимі мовчазної катастрофи.

Я вийшов на перекур. Сходи біля чорного входу, бетон з облупленими

кутами, поржавілий бак із піском на випадок пожежі. Хтось викинув недопалок прямо у вогнегасник. Це було дивно — і водночас абсолютно закономірно. Як крик у подушку — жест, якого ніхто не побачить, але він мусить статися. Я закурив. «Прима». Смердюча, міцна, але своїм. Вогонь із сірника лизнув пальці, і я на мить відчув тепло, якого не було в жодному кабінеті цього офісу. Рука затремтіла. Від нікотину чи злості — не знаю. Напевно, обох. До мене підійшов Серьога з бухгалтерії. Худий, у светрі кольору трупного воску. В нього завжди був вигляд людини, яку щось розбило, але вона зібралась скотчем.

— Ти бачив нові фотки з Іраку в газеті? — сказав він, кидаючи недопалок у відро.

— Ні.

— Кажуть, що американці там у психлікарні експерименти ставлять. На своїх же.

Я кивнув. Було байдуже. Навіть правдиве звучить, як вигадка, коли мозок втомлений.

— Я вчора дивився касету. Знайшов у шафі старий запис “Секретних матеріалів”. І подумав — ти не Малдер, бува?

— Я — файлообмінник, — кажу. — Усе лізе в голову, а виходити нічому.

Він засміявся, але швидко стих. Ми закурили ще по одній. І мовчали. Ці кілька хвилин були єдиним справжнім моментом за день. Я повернувся всередину. Килим у коридорі смердів пилом. Усі стіни були сірими, як папки з архіву. Мене знудило від флуоресцентного світла. Здалося, що навіть очі втомились бачити. Робоче місце — монітор Philips, системник, який гудів як холодильник, і клавіатура з липкими клавішами. Мишка без коліщатка. Відкрита таблиця в Excel 2003, де треба було порахувати щось, що ніхто не перевірить.

Я сидів, вдаючи, що працюю. Бо всі так робили. Дехто навіть натягував на обличчя концентрацію. Інші просто дивились у вікно, ніби там був вихід. Але виходу не було. У голові Малдер знову ожив:

— Вони забрали не лише пам’ять. Вони стерли смисл.

— А що залишили?

— Графіки.

— Хуйня.

Я пішов у туалет. Кабінка, зачинені двері, тріщина у плитці навпроти очей. Це місце було схованкою. Люди тікали сюди, щоби не зірватись. Щоби вдихнути повітря, яке хоч трохи не пахло офісом.Сидів

на унітазі, тримаючи в руках сигарету, не запалюючи. Просто тримав, як доказ того, що я ще щось можу вирішувати. Навіть якщо це — просто курити чи ні. Повернувся до офісу. Принтер блимав помаранчевим, як рана. Хтось вкотре намагався надрукувати звіт, який ніхто не прочитає. Дискета застрягла в флопіку. Колега в паніці штовхав системник ногою.

— Вийми й встав знову, — кажу я.

— Уже десять разів, — відповідає. — Пишеться "Abort, Retry, Fail?".

— Завжди fail. Це життя, брате.

Я сідаю. Відкриваю Word. Повільно. Як обряд. Курсор блимає, як серце. Мишка ковзає по поверхні, що давно стерта до картону. Увесь мій день — це переміщення курсора. Зліва направо. І знову. Мишка. Мозок. Внутрішній Малдер.

У голові — діалог із порожнечею.

— Може, все не дарма?

— Дарма.

— Але ж ти ще тут.

— Просто не встиг зникнути.

Я вийшов на вулицю раніше. Не через втому. Через насичення. Можна витримати голод. Можна звикнути до болю. Але насичення порожнечею — це як стояти по пояс у цементі. І ти розумієш: ще трохи — і вже не виберешся. У дворі хтось розбирав стару «дев'ятку». Мовчки. З любов'ю. Ледь чутно грала «Арія» з касетника. У цьому був зміст. Принаймні — тінь змісту. Руки в мастилі. Очі справжні. Не ті, що в монітор. Я сів у маршрутку. Вона рипіла, як старий хребет. Водій курив, обертаючись назад. Весь салон мовчав. Хтось слухав радіо. Хтось дрімав. Я просто сидів і дивився у вікно. Дощ мив місто, як пральна машина мреців. Дерева хитались, як п'яні. І всі були в цьому. Разом. Окремо. Удома я не вмикав світло. Просто ліг на диван і дивився в стелю. Вона не давала відповідей. І не питала. Вона просто була. Як я.

Я подумав: завтра буде ще один день. Такий самий. Без змін. Без епізодів. Без поворотів. Але, можливо, в цьому і є правда. Не в ривках. А в тиші, яку витримуєш. У рутині, яка не з'їла тебе повністю. В очах, що ще можуть закритися не від страху, а просто — щоб не бачити зайвого. Я залишився. Без висновків. Без причин. Просто тому, що не вимкнувся вчасно. Напевно, це вже не смисл і не сила — просто звичка бути. Організм рухається, навіть якщо мозок уже вивезли. І коли вже навіть Малдер більше не говорить — значить, настав час мовчати.

Той, хто женеться

«Я не сплю. Я не мрію. Я не живу. Я просто зникаю.»
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Мені снилося, що я прокинувся. Не вдома. Не в знайомому ліжку. Під спиною — вогкий матрац, ніби просякнутий потом і старою водою з труб. Простирадло було зморщене, мов шкіра змії після линьки. Я не пам'ятав, як сюди потрапив. Але був тут. Піт збирався в ямках ключиць, подушка тхнула сирістю, наче її тримали в льосі під бетонною плитою.

В кімнаті панував тусклий напівморок, ніби лампа на стелі пригасла ще до мого народження. Стеля була нерівною, із сірими плямами, що нагадували плісняву, а може — щось гірше. Вологість зависала в повітрі, відчувалась на шкірі, навіть в очах. Запах — як після дощу в каналізаційному тунелі: старий цемент, мокрі шкарпетки, сира іржа.

Я підвівся. Підлога холодна, ледь шорстка, бетонна, і слизька. Коли ступаєш — здається, ніби під тобою рухається тонка плівка, як у холодильнику, що давно не миють. Кімната не мала вікон. Лише вузький прохід у темряву, де, здавалося, ще менше повітря, ніж тут. Стіни — вкриті чимось сіруватим, що схоже на пил, здертий разом з часом.

Я пройшов через отвір, і відчув, як підлога змінюється. Тепер вона бруківка — стара, зі щілинами між плитками, з яких виростає щось зеленувате. Пролітає протяг. Але не свіжий — він пахне зіпсованим газом і тліном. Стіни вузького коридору ніби зближуються. Я розвожу руки — і майже торкаюсь обох боків. Повітря гущеє, важчає, набуває ваги. Дихати — як крізь вату.

Я йду. Не поспішаючи. Не знаючи, куди. Тиша гуде. Це не просто відсутність звуків — це сама речовина простору. Мені здається, що десь далеко в коридорі капає вода. Один… два… крап… Але я не впевнений, що це справжнє. Це може бути у моїй голові.

Праворуч — двері. Вузькі, з дерев'яною рамкою. Ручки нема. Тільки дірка, куди можна просунути палець. Я не чіпаю. Йду далі. Прямо. Намагаюсь не дихати ротом, бо повітря тхне пліснявою дитячих іграшок, які замкнули в шафі двадцять років тому.

Я йшов далі. Коридор почав змінюватися. Спочатку непомітно. Стіни, ще недавно вкриті пилом, тепер мали візерунок — як стара ванна, по якій стікала іржава вода. Потім з'явилась плитка. Біла, глянцева. На дотик — слизька, як покрита жиром. На ній були плями. Жовті. Рожеві. Схожі на

висохлу кров, що з часом вицвіла до фарби.

Світло більше не йшло згори. Воно випромінювалось зі стін. М'яке, зеленувате, ніби світяться водорості в акваріумі. Але тут не було ні води, ні риб. Тільки я — і простір, який стискається. Стіни почали дихати. Реально. То втягуються, то випинаються — як груди людини у сні. Коли торкаєшся — вони м'які. Під пальцями — щось тепле, тремтливе. Я різко відсмикую руку.

Під ногами — тріщини. З них піднімається пар. Гарячий, із запахом запліснявілого хліба і старого бинту. Щоразу, коли я вдихаю — відчуваю, як у грудях осідає гіркота. Я вже не знаю, чи це сон, чи щось інше. Але тіло болить. Реально. Як після падіння, про яке забув. Коліна пульсують, пальці вкриті пилом і потом, що висихає, лишаючи сіль.

Я обернувся — коридор за спиною зник. Немає ні виходу, ні того місця, звідки я прийшов. Наче все проковтнуто. Стіни знову змінились. Вони стали з металу. Сірі, матові, вм'яті. По них стікає волога. Я розумію, що йду все глибше. Але глибше — куди?

Поворот. Ще один. Іще. Маршрут не тримається в голові. Він зникає. Я не можу навіть уявити, як виглядав перший поворот. Всі кути однакові. Всі — як копії, зроблені без душі. Я втрачаю напрямок. Тепер йду не вперед, а просто йду. А може, і стою. Бо простір рухається сам.

І тут — кроки. За спиною. Не різкі. Не агресивні. Спокійні, але чіткі. Крок. Пауза. Крок. Я зупинився. Слухаю. Вони теж зупинились. Обертаюсь — порожньо. Але щось змінилось. Температура впала. Піт на шиї охолов. Дихання збилось. Стеля ніби опустилась.

Я знову йду. Швидше. М'язи — дерев'яні. Сухожилля натягнуті, як струни. Кроки не зникають. Вони ніби не наближаються, але завжди на тій самій відстані. Як тінь, яку не бачиш, але вона поруч.

Вузький коридор знову звертає. За поворотом — дзеркало. Чорне, високе, без рами. Просто вертикальна поверхня, що виростає зі стіни, мов гриб з мертвої деревини. Я зупинився. У ньому — не відображення. А спотворення. Моє обличчя — розмазані риси, очі без зіниць. Але найстрашніше — фігура позаду мене. Висока. Без чіткого обрису. Як тінь, яка не належить жодному тілу.

Я різко обернувся — порожньо. Але дихати стало важче. Повітря набуло ваги. Запах — як у лікарні, після миючого засобу й застарілої крові. Дзеркало зникло. На його місці — двері. Цього разу справжні. Дерев'яні. З ручкою. Я не думаю. Просто штовхаю.

За дверима — кімната. Зі старим письмовим столом, дерев'яною підлогою, дитячим ліжком, що виглядає ніби з реклами 90-х. На стінах — шпалери з малюнками: сонечка, літачки, песики. Але кольори бляклі, як на згорілому фото. Все тут здається знайомим. Але викривленим. Як копія спогаду, зроблена чужими руками.

Меблі — зменшені. Мої руки великі, коліна не вміщаються під стіл. Я сідаю на ліжко — і відчуваю, як матрац просідає з характерним скрипом. Я пам'ятаю цей звук. Він належить минулому. Але тут він звучить, як сигнал тривоги. Надмірно гучно. Як удар по порожньому залізному корпусу.

На столі — фото. Я, дитиною. Усміхнений. У футболці з динозавром. Позаду — мати. Її обличчя — затінене. Чим довше я дивлюся — тим менше в ній деталей. Очі розмиті. Потім губи. Зрештою — її немає. Лишилась тільки рука, що торкається мого плеча. Вона зависла в повітрі. Без тіла. Без опори.

Я відвертаюсь. У вікні — ніч. Але не зовнішня. Ніч у вікні виглядає як чорна фарба, яку розмазали пальцями. Жодного світла. Жодного відбиття. Лише відчуття, що з того боку щось дивиться.

І знову — кроки.

Тепер — не за спиною. А всюди. Вони звучать у підлозі, у стінах, навіть у стелі. Як серцебиття кімнати. Кімната стала живою. Вона знає, що я тут.

Я вийшов з дитячої кімнати, і знову опинився в темряві. Але це була вже інша темрява. Вона мала форму. Вона рухалась. Вона відчувалась шкірою. Стіни — вологі, і, здається, пульсували. Я йшов на дотик. Ноги самі шукали шлях, бо очі майже нічого не бачили.

Раптом — світло. Короткий спалах. Стробоскоп. Від нього в очах залишився відбиток. Я моргнув. Знову темрява. Але на стіні — напис. Наче хтось видряпав цвяхом:

"Ти зрадив себе."

Я провів пальцями по літер. Вони справжні. Глибокі. З мікроранками, як у шкірі. Далі — ще один напис:

"Згадай, хто ти."

І нижче — зовсім свіжий:

"Ти не встигаєш."

Пальці стали липкими. Або стіна була покрита чимось в'язким. Запах — солодкий, як гнилі персики й формалін. Я почав задкувати, але щось ззаду було м'яке. Я вдарився плечем — і почув глухе бурчання. Стеля опустилась ще нижче. Я йшов, майже пригинаючись.

Повітря тиснуло на грудну клітку. Як би я не дихав — кисню ставало менше. Це не паніка. Це — система. Простір, який вирішив: я зайвий. І тепер він намагається виштовхати мене з себе.

Я побачив двері. Відкриті навстіж. Але за ними — не вихід. А ще одна кімната. Без меблів. Лише сіра підлога і одна лампа на дроті. Вона гойдається. Ледь-ледь. Світло описує круги, і в кутках видно рух. Неначе щось дрібне, повзаюче, притискається до стін, коли його освітлює промінь. Я увійшов. І відчув, що підлога м'яка. Як м'ясо. Коли ступаєш — вона прогинається. Не різко. Але достатньо, щоб зрозуміти: тут усе живе. Я пройшов до центру кімнати. Світло від лампи вирівнялось. І тоді я почув голос.

Він не лунав. Він звучав у голові. Ніби пам'ять, яку вмикаєш мимоволі. Це був мій голос. Але інтонація — чужа. Жорстка. Він казав:

"Ти не тікаєш. Ти повертаєшся."

Я вийшов із кімнати — або вона вийшла з мене. Усе знову змінилось. Стіни стали сірими й пористими, як пемза. Вони всотували звук. Коли я дихав — не чути було навіть цього. Жодного еха. Ніби простір — не для живих. Не для реальності.

Я йшов, але не відчував руху. Коридор повторювався. Метр за метром — однакові лампи, однакові плями, однакові тріщини. Я перевіряв: торкався кожної третьої плитки пальцем. Всі були з однаковим сколом. Я або в колі, або всередині самої себе.

Далі — знову кроки. Але тепер не ззаду. Збоку. Поруч. Інколи — попереду. Вони звучали всередині черепа. Як пам'ять про звук. Я закривав вуха — але не переставав їх чути. Ритм був надто знайомий. Я йшов швидше. Здавалося, що біг. Але нікуди не наближався.

Раптом — різке світло. Сліпуче. Зі стелі спускається квадратна лампа — блимає, обертається, описує геометрію простору. В її світлі — видно, що підлога покривається тонкими тріщинами, як суха глина. Зі щілин виповзають нитки диму, сірого, як старе волосся.

Я відчув, що ноги важчають. Не втома. Гравітація. Простір починав тиснути знизу. Ніби я мав провалитися. Але замість дна — ніщо. Туман. Запах озону й старого металу. Коли я опустив очі — підлога зникла. Я стояв у повітрі. Або в ілюзії.

І в цей момент я почув голос знову. Він не лункий. Він — внутрішній.

«Ти вже не той, ким був. Ти — той, хто дивиться ззаду. Завжди був.»

Я обернувся. І побачив себе. Не дзеркальне відображення. А себе самого.

Зі сторони. І цей «я» стояв спокійно. Його погляд не був ворожим. Але він не мав жодного страху.
Тоді я зрозумів:
я не тікаю.
Я — переслідувач.
І переслідуваний.
Я — замкнене коло.
Світло згасло. Мене оточила абсолютна темрява — щільна, наче глина, яку не можна прокопати. Я більше не відчував ні часу, ні тіла. Ні верх, ні низ. Лише власне дихання — як шум у порожній коробці.
І раптом — я стояв. В центрі круглої кімнати. Вона була ідеально симетрична. Стеля губилась у пітьмі, а підлога — дзеркально чиста, мов скло. Навколо — двері. Сотні. Всі однакові. Сірі, без ручок. Жодного напису, жодної підказки. Як тест, що ніколи не мав правильних відповідей.
Я повільно обертався. Стіни не рухались, але здавалося, що все навколо дихає. Простір дивився на мене. Очікував.
— Куди ти підеш? — запитував він.
— Яка з цих дверей справжня? — питав я себе.
І вперше — я не відчув страху. Бо зрозумів:
усі двері ведуть в одне й те саме місце.
Усередину.
Я сів на підлогу. Вона була теплою. Живою. І тоді я заплющив очі. Не від втоми. Не від поразки. А від того, що більше не було сенсу шукати вихід. Бо виходу не існує. Є лише зустріч із собою. З тим, хто завжди йшов за тобою. Зі страхом. З мовчанням. З тим, що залишив після кожної втечі.
І в тій тиші, в тому просторі без часу, я раптом відчув, що зникаю. Повільно. Спокійно. Без тривоги. Розчиняюсь у колі, у дверях, у кімнаті, яка більше не потребує гравця.
Я — той, хто женеться.
Але більше не біжу.

Страх іншого

«Я не сплю. Я не мрію. Я не живу. Я просто зникаю.»
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Це почалось не вчора. І не вчора я це помітив. Просто раніше не міг сформулювати. Бо воно було навколо — як повітря. Невидиме, але всюдисуще.

Я завжди був не такий. І завжди знав, що за це треба буде платити. Навіть не гроші. Поглядами. Образами. Побиттям.

А найстрашніше — очима, що дивляться на тебе, як на проблему, яку ще не вирішили.

Я пам'ятаю перший раз, коли це зрозумів. Після школи. Вечір. Стою біля магазину. Чекаю друга. На мені — чорна футболка, рюкзак з лейблом якогось гурту, здається, Sepultura. Підходить мужик. Типовий. "Батько". Він п'яний, але не агресивний. Просто міцно впевнений у своїй правоті.

Каже:

— Що ти, сука, на себе напнув? Як мужик виглядати не хочеш?

І в цей момент я зрозумів, що йому — нецікаво, хто я. Йому просто не подобається, що я — не він.

Минуло 10 років. А нічого не змінилось. У маршрутці всі однакові. Дивляться з-під лоба. Як на злочин. Я не роблю нічого. Просто сиджу. Просто маю довше волосся. Просто слухаю музику. Просто існую. Але навіть це — зайве.

Поліцейський біля метро тримає погляд на мені довше, ніж треба. Я бачу, як він уже створює сценарій. Уже в голові формулює: "Зупинили для перевірки, бо…" — і далі буде щось про зовнішній вигляд, про підозру, про "оперативну інформацію".

А насправді все просто:

— Ти не такий.

— Отже, ти небезпечний.

— А отже, тебе треба або змінити. Або сховати. Або зламати.

Я бачив це зсередини. У школі. В інституті. В офісі. В метро. Це навіть не ненависть. Це — стабільна функція системи: стирати інше.

Нам завжди повторювали про терпимість. Але терпимість — це фільтр. Не любов. Не прийняття. А просто інструкція "не бити одразу".

Але система втомлюється бути толерантною. І час від часу — зривається. Як стара труба. Як скоба в обличчя. Одного разу я ішов через двір —

звичайний, бетонний, з лавками без спинок і п'яними голосами з під'їзду. Був вечір. На мені — темна куртка, рване волосся, старі берци. Не костюм для побачення. Але я не планував нікого зустрічати.

І, звісно, зустрів.

Троє. Молоді. В треніках. Короткострижені. Обличчя — злі не тому, що втомлені. А тому, що навчені.

Один з них подивився на мене так, як дивляться на сміття на асфальті. Без емоцій. Просто як на щось зайве.

— Ти чо такий, блядь, модний?

Я мовчав. Бо відповідати — це грати з їхніми правилами.

— Гей, я до тебе звертаюсь, сука.

І тут я зрозумів: у них немає причин. Їм не потрібна причина. Достатньо факту: я — інший.

Кілька секунд — і удар. В шлунок. Потім ще один — в щелепу. Я впав. Вони пішли. Навіть не сміялись. Без задоволення. Просто виконали протокол.

Тоді я ще не знав, що це — правило.

Пізніше я побачу це в усьому. В серіалах. У фільмах. В газетах. "Неформали", "радикали", "дивні". Завжди з приписко̀ю: "Підозрюються". "Можуть бути небезпечними". "Не вписуються".

Я сидів у кабінеті лікаря. Щелепа боліла. Ніс розбитий. Лікарка сказала:

— Вам би поміняти імідж, молодий чоловіче. Ви ж провокуєте.

Я тоді не відповів. Просто дивився на неї. Вона не зла. Просто навчена системою.

І ця система не має обличчя. Вона — в кожному.

В бабці, що хреститься при вигляді пірсингу.

У вчительці, що пише "вигляд — неприпустимий".

У копі, що питає "де ти взяв цю нашивку".

У матері, що каже "не виділяйся".

Вони не думають, що калічать. Вони просто роблять "як треба".

І ти з кожним днем розумієш: їх не переконати. Їм не пояснити. Бо в них це вшито.

Їх так вчили. Їм так вигідно. І що головне — їм так безпечніше.

Справжній страх — не в погляді гопника. Не в кийку міліціонера. Не в гримасі "телеведучого-мораліста".

Справжній страх — у тому, як швидко ти починаєш виправдовуватись.

Перед мамою. Перед викладачем. Перед начальником. Перед незнайомцем у маршрутці.

— Це просто стиль.
— Це просто музика.
— Це просто...
...але ні. Це ніколи не просто. Бо щоразу, коли ти пояснюєш — ти вже вибачається за те, що є. І це їм і треба. Щоб ти здався. Щоб сам поставив на собі хрест — і змінив футболку на щось нейтральне.
Щоб ти став «як всі».
Ніхто не хоче вбити тебе фізично. Вони хочуть — стерти тебе морально.
Я пам'ятаю офіс. Вічна тема: корпоратив.
— Давай без цього твого балагану, одягни щось людське.
Або:
— Ну сьогодні ж нормальні люди будуть, не лякай їх.
Це не жарт. Це — спроба перевдягнути тебе зсередини. Бо їм не йдеться про зовнішність. Їм йдеться про право бути іншим поруч із ними.
Я виходив на перекур, аби просто не кричати. Сигарета — як єдиний простір, де можна не пояснювати себе.
Дим — мова без діалогу. Без переконання. Без виправдання.
Одного разу в коридорі мене зупинив "старший менеджер з безпеки".
— У тебе є якісь татуювання?
— А що?
— Просто питаю.
— А якщо є?
— Ну... ти ж розумієш, у нас тут клієнти…
О, я розумів. Прекрасно. У них тут клієнти. У них тут форма. У них тут відбір. У них тут гігієна мислення.
Ти не повинен бути людиною. Ти маєш бути іконою стабільності. Фотокарткою з резюме. І що гірше — ти маєш не дратувати.
Але дратувати — це моє єдине право.
Дратувати — значить бути живим.
Байдужість — це смерть у чистому вигляді. Смерть, що зручно сидить у відкритому офісі, п'є каву, і читає поради "Як стати успішним за 30 днів". Я вже не пояснюю і не обурююсь. Просто спостерігаю. Люди стали тихішими, але принцип не змінився. Якщо ти не схожий на них — тебе виштовхують. Тепер без крику. Без бруду. Просто перестають помічати. Зникаєш із радарів. Вважають, що не існуєш.
Це навіть не ізоляція — це байдужість, доведена до автоматизму. Суспільство не хоче тебе змінювати. Воно хоче, щоб ти зник сам. Щоб

зробив це мовчки. Без емоцій. Без помітного спротиву.

І от ти живеш поруч із усіма, ходиш тими самими вулицями, стоїш у чергах, чекаєш маршрутку — але нібито через скло. Вони дивляться крізь тебе. І це не образа. Це — їхній спосіб жити спокійно.

Я не намагаюсь більше належати. Це не позиція, не вибір, не протест. Це — наслідок. Просто з кожним роком усе менше лишається приводів удавати, що мені цікаво бути з ними.

Я залишаюсь собою не тому, що це шлях. А тому, що все інше вже вмерло.

Уві сні тіло залишилось

«Я не сплю. Я не мрію. Я не живу. Я просто зникаю.»
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Спочатку все було знайоме. Коридор, схожий на дитячий садочок. Сірі стіни, зелена плитка до пояса. Пахне вологими черевиками, дешевою фарбою і кашею, яку ніхто не їсть. Пам'ять одразу малює: "група №3", п'ятирічний я, що мовчки дивиться на шпалери з ведмедиками.

Я знаю, що це сон, але це нічого не змінює. Навпаки — ще страшніше. Бо не можу вийти. Немає дверей. Тільки перехід до іншої кімнати. І я йду.

У цій кімнаті — пісок. Просто підлога засипана сухим піском. Сидить кішка. Велика, біла, без шерсті, з очима кольору старого скла. Вона щось жує. Я підходжу — у роті в неї частина руки. Маленька долоня з чорним нігтем. Вона зупиняється, дивиться на мене, ковтає.

— Це ж просто сон, — кажу я вголос.

— А хіба ти думаєш, що прокинешся?

Голос не належить мені. Він прозвучав позаду. Я обертаюсь — і бачу хлопця. Може, років 14. Худа фігура. Зачіска як у якутського рокера. Очі чорні. Він дивиться на мене без страху. Більше — з презирством.

У нього на грудях нашивка з логотипом "Кино", але літери криві, як написані вугіллям.

— Ти ж знаєш, що кішка — не просто кішка.

— І ти не просто пиздюк, — кажу я автоматично.

Він сміється. І крокує вперед. Із кожним кроком змінюється. Плечі ширшають. Очі стають жовтими. Обличчя розтягується. Він не виростає — він перетворюється. Кішка сидить і спостерігає. Лапи в крові.

Моє тіло сковує. Я не можу бігти. Ноги як ватяні. Руки не слухаються. Він уже поруч. Торкається мого обличчя. Шкіра гаряча. Пальці — як наждак. Я хочу прокинутись. Але не можу.

Я відчуваю, як пальці стискають мою щелепу. Не з ненавистю — зі спокоєм. Так, ніби це якась робота, яку він має виконати. В його очах — ні тріумфу, ні гніву. Лише глибока байдужість.

— Ти не прокидаєшся, бо не засинав, — каже він.

Я намагаюся говорити, але язик не слухається. Слова застрягають у горлі. Кішка відвертається і йде у пітьму, лишаючи за собою сліди. На піску — маленькі, акуратні подряпини, які нагадують щось знайоме. Я придивляюся — це напис. Маленький, але чіткий.

"Залишся."

Тіло знову слухається. Різко звільняюся з його рук і кидаюсь тікати. Пробігаю кілька коридорів, які не мають логіки. Стіни міняють колір, підлога стає м'якою, як мох, потім — липкою, як підлога в нічному клубі. Дихання рване. Кожен вдих — як вдушений крик.

У черговому приміщенні — лампи денного світла, які гудуть, як хмари комах. У центрі кімнати — стіл, схожий на операційний. Поруч — розкладені інструменти: ножі, затискачі, шприци. На підлозі — кров.

І я пам'ятаю. Цей запах. Я колись уже тут був. Не уві сні.

Може, в дитинстві. Може, у лікарні, куди мене привезли після того, як впав з дерева. Там теж була така лампа, такі стіни, така тиша, що здавалася шипінням.

Знову чую кроки. Він іде. Повільно. Як той, хто знає, що йому не треба поспішати.

Я бачу себе. Своє обличчя — на його обличчі. Але спотворене. Як гротескна карикатура. У нього немає шкіри — тільки тонка, біла плівка, що світиться зсередини. Очі світяться жовтим.

Я починаю задкувати. Але в кімнаті вже немає виходу.

Мені хочеться закричати, але щелепа знову заклякла. Він підходить ближче. Бере скальпель зі столу. Але не поспішає. Дивиться на мене, ніби чекає, щоб я сам усе зрозумів. Щоб прийняв. І я справді розумію: я не жертва. Я пацієнт. І я сам — лікар.

Тіло піддається. Я більше не тікаю. Просто стою. Мене трусить, але не від страху. Від холоду. У цій кімнаті стає дуже холодно. Подих перетворюється на пару. На склі з'являється надпис: "Вибір зроблено".

Він торкається мого лоба лезом. Не ріже. Просто притискає. І це страшніше, ніж будь-який удар. Бо це вхід. Ритуал. Як штамп на тілі.

На секунду все стає білим. Світло заливає кімнату. Я знову бачу кішку. Вона сидить у темному кутку й вилизуються. На морді — сліди крові. Вона більше не дивиться на мене. Вона дивиться на нього. І мені здається, що вона — його. А він — мій.

Ззаду чується звук, схожий на стукіт. Наче метал по металу. Потім ще один. Потім серія. Наче хтось іде по сходах. Ноги ватяні. Я опускаю очі — на мені вже не мій одяг. Просто біла лікарняна сорочка, ззаду зав'язана вузлом.

Я повільно опускаюсь на підлогу. Вона холодна. Але я не чіпаю її. Я крізь неї. Я більше не частина цієї кімнати. І не частина себе.

Я щось втратив. Але не знаю, що саме.

Можливо — відчуття цілісності.
А можливо — сон.

Прокидаюсь різко. Без переходу. Ранок сірий, вікно запітніле, будильник мовчить. Але час не стоїть. Просто не квапиться.

Тіло важке. Вологе. Піт липне до лопаток. Шия болить, як після незручної подушки. Пальці тремтять, але не від холоду — від того, що хочуть щось згадати. Та не можуть.

Я встаю. На кухні — запах залишеної вчора кави. Вона вже гірка, як спогади. Запалюю "Приму з фільтром". Дим сухий. Кашель хрипкий. Все як завжди.

Але є одне "але".

Передпокій. Дзеркало. Я дивлюсь у нього — і щось не сходиться. Очі мої. Але обличчя — ніби трохи інакше. Як фотографія, з якої стерли дрібні деталі.

Я торкаюсь до чола — і майже відчуваю слід. Тонку лінію. Наче там щось було. Скальпель. Піт. Світло.

Може, знову сон.

Але тіло не бреше.

Я не знаю, чи справді прокинувся. Але точно знаю, що щось залишив там. Можливо, частину пам'яті. Можливо, страх. Можливо — самого себе.

Цілий день хожу порожній. Все здається реальним. Але ніщо — моїм.

У голові лунає фраза, якої я не пам'ятаю дослівно. Лише суть:

"Ти не вийдеш, поки сам не впустиш".

І я чекаю.

Не на пробудження.

А на той момент, коли знову засну —

і знайду, кого залишив замість себе.

У рейсі без маршруту

«Ніколи не забувай: між винаходом мила і людськими жертвоприношеннями є прямий зв'язок.»

— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Прокинувся не від сну — від гальм. В автобусі тхнуло пальоним ременем, гнилими сидіннями й чимось тваринним. За вікном було темно. Не ніч — саме темно. Порожнеча між областями, де нічого немає: ні міст, ні часу, ні людей.

Автобус ішов рейсом, якого не існувало в розкладі. Я знав це, бо сам купував квиток — старий пункт продажу з пошарпаними табличками, де касирка говорила без інтонації, як автовідповідач. Рейс був о 03:00. Водій — мовчазний, мертвий на очі. Пасажири — втомлені тіні, які ніби просто чекали нагоди зникнути.

Я сидів на самому задньому сидінні. Мені завжди так краще — там ніхто не дихає тобі в спину. Ти сам вирішуєш, коли бути видимим. І коли зникнути.

Переді мною — чорна накладна з підписами, які нечитабельні. Її залишили випадково. Я взяв її, повернув на зворотний бік — і почав писати. Не знаю чому. Просто рука сама тягнулась. Записував те, що накопичилось. Не думки. Симптоми.

«Ви відчуваєте втому не тому, що працювали. А тому, що весь час грали роль, яка не ваша.

Вам здається, що вас переслідують — але насправді ви просто не зупинялись ні на мить.

Вас не поважають не тому, що ви слабкі — а тому, що система не поважає тишу.

Ви не хворі. Просто вилізли з інструкції».

Я не знав, кому адресую. Можливо, собі. Можливо, всім. Або нікому. Може, тому й написав це на звороті вантажної накладної — як записку, яку все одно ніхто не знайде.

Водій не зупинявся. Час від часу автобус м'яко гальмував на порожніх зупинках, де нікого не було — ні людей, ні вогнів. Просто знак, лавка і темрява. Хтось виходив. Але я не бачив облич. Лише рухи. Як тіні, що не кидають тіні.

Я дивився у вікно й ловив себе на думці: все, що відбувається, не має точки призначення. Це не дорога. Це — рух за інерцією. Люди просто

їдуть. Не тому, що кудись треба. А тому, що зупинитись страшніше, ніж бути в дорозі без сенсу. Сусід зліва курив. Тихо, майже ритуально. Сигарета "Прима з фільтром". Запах викликав флешбеки. Брудні під'їзди. Стара квартира бабці. Вологий одяг. Запах страху перед школою. Він не дивився на мене. І я не питав. У нас було мовчазне порозуміння — ми обидва знали, що цей рейс не веде назад. На колінах я тримав стару книжку — без обкладинки, з пожовклими сторінками. Не читав. Просто тримав. Вона була як артефакт — нагадування, що колись існували тексти, які не продавались. Речі, які не можна було "просунути в інфополі". Слова, які не затирались лайками. Я подумав про те, як виглядає зараз протест. Не як дія. Як поза. Як аватар. Як правильний текст у потрібний момент. Гучний, безпечний, з підстраховкою. Бунт став формою сервісу. Ти можеш підписатись на нього, замовити з доставкою, повернути, якщо не підійшло. І саме тому справжні речі зникають. Їх не вбивають — їм просто не лишають простору.

Автобус зупинився. Але двері не відчинились. Я подивився на водія — він не рухався. Ніби вмер, але залишив тіло в салоні.

Я знав: це не збій. Це — частина сценарію.

Світ не помиляється. Він просто показує, як усе насправді влаштовано.

Я підвівся й пройшов до переду автобуса. Пасажири не реагували. Вони залишались на своїх місцях, наче їм усе ще снився один і той самий сон. У когось очі були відкриті, але порожні. Як манекени в уніформі. У когось — напівзаплющені, з поглядом, що застряг десь у 1997-му.

Коли я опинився біля водія, то побачив — його руки лежать на кермі. Ніби хтось їх туди поклав. Але очі були приклеєні до дзеркала. Не до дороги — до нас. І в цій позиції було щось ритуальне.

Наче він не кермував. Він слідкував, хто лишається.

Я торкнувся його плеча. Холодно. Як пластик. І тут відчув — за мною хтось стоїть.

Повернувся. Порожньо. Але шкіра вже не слухалась. Піт виступив на потилиці. Задушлива сухість у роті. І відчуття, що хтось щойно пройшов крізь мене. Не навколо — крізь.

Сів назад. Накладна — вся в чорнилі. Слова розплились, наче хтось намагався витерти те, що не мало бути прочитане. Але на самому краю лишився фрагмент:

"не шукай двері — ти вже вийшов".

Я не пам'ятаю, писав я це чи ні. Але воно було написано моїм почерком.

Я притулився до вікна. Думав про тих, хто колись щось змінював. Не тому, що треба. А тому, що не могли не. І про те, що тепер — “не можна не” продається як товар. Як і все. Навіть мовчання.
Я зрозумів, що кожна спроба пояснити — це пастка. Ти або вбудовуєшся в риторику. Або стаєш мемом.
А справжнє — завжди мовчить. Бо боїться бути спрощеним.
Автобус рушив сам. Без звуку мотора. Просто плив. Як труна на рейках. Як інерція після смерті. Я прокинувся в себе, але без відчуття повернення. Усе було знайоме, все на місцях — ліжко, тиша за вікном, запах учорашньої кави, — і водночас усе здавалося трохи не тим. Так, ніби світ лишився на своєму місці, а я сам змістився вбік. Ледь помітно. Але незворотно. Мені не снилося нічого конкретного. Жодного образу, жодної події, яку можна переказати. Але в голові було важке відлуння — як після далекого гулу або сигналу, що тривав занадто довго. У ньому не було змісту, але було щось, що неможливо ігнорувати.

Я встав і пішов на кухню. Чайник ще не охолов. У попільничці — недопалок, якого я не пригадую. Пальці пам’ятали інший ритм — той, яким я щось писав на звороті накладної. Зараз я навіть не пам’ятав змісту. Але відчуття, що це було важливо, трималося міцніше, ніж власна біографія.
За вікном усе було, як завжди. Але мені вже було байдуже, що там. Бо за цю ніч я зрозумів не сюжет. А принцип.Можна їхати. Можна зупинятися. Можна писати, мовчати, кидати, тримати. Але все це не має значення, якщо ти не вирішуєш сам, навіщо. Тепер я знав, чому люди мовчать у рейсах без маршруту: вони все зрозуміли. Просто вже нічого не пояснюють.

Спогади, що пахнуть потом і металом

«Заштовхуй носок — бий до смерті!»
— Стюарт Хоум, «Відсмокчи»

Коли все стає порожнім, ти навіть не помічаєш, як зникаєш. Спочатку ти просто менше говориш. Потім уникаєш дзвінків. Потім — не відповідаєш на повідомлення, навіть якщо бачиш їх. Потім… просто мовчиш. Це не депресія. Це не втома. Це не "щось пройде". Це ти.

Я працював вантажником на складі. Піднімав ящики, які пахли потом інших людей. Спина ламалась, пальці були в мозолях, але це було добре. Тіло — це останнє, що в тобі живе. Поки воно болить — ти ще тут. Колись один старий сказав мені: "Біль — це твоє право жити". Він був п'яний. І, мабуть, правий.

У мене була кімната. Не квартира. Просто коробка на 12 квадратів. Стіна без шпалер, бетонна, холодна. Матрац на підлозі. Радіо зламане. Одяг в одному пакеті. Тиждень я носив одне й те саме. Іноді прасував долонею, як зміг. Іноді не прасував. Просто ішов.

Пам'ятаю, як їв хліб і варену картоплю три дні поспіль. Пам'ятаю, як кидав недоїдки в унітаз, бо в смітті заводились мухи. Пам'ятаю, як стояв перед дзеркалом і не бачив обличчя. Лише пляму. І ще більше — пам'ятаю, як мені було байдуже.

На складі було темно. Люмінесцентні лампи миготіли, як нервовий тик. Там пахло мастилом і потом. Люди там мовчали. Як і я. Усі були як машини. Один рух — підняв. Другий — поклав. Третій — посунув. І так 12 годин. Без розмов. Без музики. Тільки звук каталки і глухий гуркіт ящиків.

Я ходив на роботу мовчки. Повертався мовчки. Спав без снів. Бо не хотів їх бачити. Іноді в голові виринала музика — старі касети з Exploited, Bad Religion, Pantera. Але навіть вони звучали, як з глибини колодязя. Глухо. Нерозбірливо. Я навіть не намагався згадати слова. Просто ритм. Барабани. Гітара. І тиша після цього.

Одного разу я пішов у клуб. Це було спонтанно. Хтось щось сказав на роботі. Я почув — і прийшов. Усередині все було як завжди: дим, перегар, дешеве пиво. Люди сміялись, кричали, хтось уже лежав на підлозі, хтось танцював, як дурень. Я стояв у куті, притиснутий до стіни, і дивився, як усе обертається без мене. Грала музика. Агностік Фронт. Потім Exploited. Потім якийсь локальний гурт, який звучав як спроба крикнути в порожнечу. Барабани били в грудну клітку, але не в серце. Гітара різала простір, але не торкалась нервів. Це було наче гвалтування звуком без проникнення.

Я стояв і ковтав повітря, як рибина на березі. Дівчина підійшла. Сказала щось. Я не почув. Усміхнувся. Вона — теж. Ми покрутились у натовпі. Вона танцювала. Я — вдавав. Її піт був солодкий, як перегрів. Мені хотілось втекти навіть із власного тіла. Я не міг торкатись. Я не міг відчувати. Я був тільки оболонкою. Мене не було. Потім ми вийшли на вулицю. Курили. Вона говорила щось про зиму, про концерт, про якогось хлопця. Я кивав. У голові гуділо. Як від алкоголю, якого я не пив. Просто втома. Просто стомлення від самого себе. Вона спитала: «Ти нормально?» Я сказав: «Так». Це була брехня. Але навіть не важлива. Після цього я не пішов додому. Я йшов містом. Блукав. Бачив людей, собак, підлітків, що щось розмальовували балоном на зупинці. Чув, як тріщать під ногами недопалки. Як гупають двері під'їзду. Як мовчить місто. Харків. Початок 2000-х. Коли все ще пам'ятало радянське, але вже дихало брудним капіталізмом. Старі плакати з облупленими політиками. Ларьки, в яких нічого не хотілось купувати. І я. Усе ще я. Який намагався не бути.

Повернувшись, я ліг на матрац. Світло з вікна падало під кутом, як ніж. Пил у повітрі зависав, не рухаючись. Час розтягнувся, як стара гумка — безсилий і тугий. Я лежав, дивився в стелю, де не було нічого. Жодної плями, тріщини, сенсу.

Очі боліли. Мозок гудів. Серце билося неправильно — не в ритм, не в такт, а якось кособоко. Я слухав це стукотіння і думав: а що, як просто не зупиниться? Що, якщо я просто розірвусь зсередини?

Заснути не вдавалося. Тіло здавалося важким, як бетонна плита. Ноги тягло, як після розтягнення. Руки ніби в чужих кишенях. Пальці — холодні. Іще гірше — ніби чужі. Я не відчував себе. Я не був собою. І не був ніким іншим. Просто щось лежить на матраці. І дихає. Може, навіть випадково. Мене накривали спогади. Не яскраві. Сірі. Як кадри старого ВХС, перемотані тисячу разів. Я, малий, сиджу під столом, слухаю, як сваряться батьки. Я, підліток, стою у під'їзді, де пахне котами й сечею, і чекаю, поки вщухне трясіння рук. Я, у двадцять, мовчу на кухні, п'ючи чай з гіркотою, яка не в чаї. Усе, що я робив — це тікав. Від дому, від школи, від людей, від обов'язків. Потім від себе. Від думок. Від голосу в голові. Від того, ким я міг бути. Я ніколи не мав плану. Я просто не хотів бути там, де був. Це і є мій маршрут: завжди «не тут». Я накрився курткою. Вона пахла клубом. Димом, потом, чужими руками. Цей запах був реальніший за мене. Я втиснувся в матрац і затис вуха. Хотів не чути нічого. Навіть себе. Особливо себе. Після кількох годин тиші я провалився. Це не був

сон. Це не був спокій. Це було… зависання. Наче свідомість відчепилася і повільно крутилась у повітрі, як пакет на вітрі. Я не бачив снів. Я чув голоси. Власні. Але не своїм голосом. Вони шепотіли, кричали, бурмотіли одне й те саме:

ти зникаєш, ти ніхто, тебе не було.

Я відкрив очі — і нічого не змінилось. Тіло не слухалось. Губи пересохли. Я ковтнув — горло запекло. В голові гупало. Долоні стали мокрими. Я сів — і відчув, як у грудях зібралась кома. Не фізична. Психічна. Це той стан, коли хочеться зникнути фізично. Щоб тебе стерло. Без сліду.

Я загорлав. Не на весь голос. Не як герой. Просто… як тварина, яка вперлась у бетон. Глухий, короткий, безнадійний звук. Він ударився об стіну й заглох. У кімнаті ніхто не почув. У під'їзді — теж. У світі — тим більше. Це був крик для самого себе. Щоб не здуріти. Після цього я впав на бік і довго не рухався. Дивився на стіну, де фарба відшарувалась. У тріщинах був пил. Візерунки. Я почав бачити в них обличчя. Очі. Сліди. Наче ті, хто зник до мене, залишили тут повідомлення. Але без слів.

Голова розколювалась. Вуха шуміли. Серце билося занадто швидко. Потім — занадто повільно. Я не знав, чи це паніка, чи щось серйозніше. Але мені було байдуже. Я не хотів викликати нікого. Ніхто не мав приходити. Ніхто не мав бачити, у що я перетворився.

Я не боявся смерті. Я боявся, що залишусь таким ще на роки. Що це стане нормою. Що прокидатимусь щодня — і щоразу буде ще важче. Що одного ранку навіть цей біль стане замиленим. І тоді я вже не знатиму, чи живий.

Я вдягнув куртку й вийшов надвір. Ніч була тиха. Але це не була та тиша, що заспокоює. Це була тиша, яка кричить. Холод обліпив руки, в повітрі пахло гаром і листям. Харків не спав, просто вдавав. Десь гавкала собака. Десь хлопнула хвіртка. Десь за мить до мене пройшов хтось — і я відчув його тепло.

Я йшов без маршруту. Повз ларьки, обдерті стіни, графіті. Повз аптеку, де не світилося. Повз школу, де я колись мовчав на лінійках і мріяв просто піти. Все, що я бачив, було частиною великого сну, який я більше не контролював.

Я зупинився біля зупинки. На ній хтось написав: "Смерть — це нормально." І я подумав — а життя? Воно ненормальне? Воно — аномалія? Я витріщився на цей напис і побачив, як у вікні маршрутки хтось дивиться на мене. Я вдивлявся. І зрозумів — це я. Відбиток. Тінь. Спотворений силует. Але я точно впізнав свої плечі.

Мене не було страшно. Було порожньо. Як після крику. Як після сліз, яких не було. Я сів на лавку. Заплющив очі. І відчув, як тіло ніби відірвалось. Як щось вийшло з мене і сіло поруч. Ми сиділи вдвох. Я — і те, що залишилось.

Це було не галюцинація. Це був досвід. Реальний. Я вперше побачив себе ззовні. І вперше — не відчув нічого. Навіть ненависті. Просто констатація: ось ти. Ось твоє тіло. Ось твоє мовчання. І ось ніч, яка тебе не приймає, але не жене.

Я піднявся. Пішов далі. Відбиток залишився. На лавці. Може, назавжди. Може, я вже не повернусь.

Коли я повернувся, було майже світло. Сіра гнилувата заграва повзла між будинками, як мокра газета. Під ногами хрустіли пляшки, обгортки, обіцянки. Я не відчував втоми. Але й сил — теж. Просто ішов. Як завжди. Кімната була такою ж. Застояне повітря. Матрац, як вибоїна в асфальті. Речі на тих самих місцях. Вмикач світла клинив. Я сів. Не ліг. Не роздягався. Просто сів і дивився в стіну. Вона була така сама, як учора. І така сама, як буде завтра.

Я намагався думати. Але не було думок. Лише порожнеча. Така тиха, що навіть внутрішній голос замовк. Ні голосу, ні крику, ні надії. Просто ти — у собі. І знаєш, що ніхто не прийде. І не мусить. Бо це — не трагедія. Це — твій вибір. Навіть якщо ти його не робив.

Я відчув, як серце стискається. Але не від болю. Від втоми. М'язи трималися, як натягнутий дріт. Ще трохи — і щось лусне. Але не сьогодні. Сьогодні — ні. Сьогодні я просто дивлюсь. Проковтую ще один день. Як таблетку без води.

І тоді подумав:

а що, як завтра буде так само?

А післязавтра?

А через рік?

І в ту мить я вже не боявся померти. Я боявся — залишитись. У цій кімнаті. У цій шкірі. У цьому режимі повтору. Кожного дня. До безкінечності.

Але я не рухався.

Бо навіть це — було надто багато.

Плакати лежачи на спині не можна —
сльози затікають у вуха
і починає лоскотати...
Народна прикмета

Останнім часом я все рідше прокидаюсь з чітким розумінням, який сьогодні день. Не тому, що напиваюсь, чи що час втратив значення. Просто... він більше не лишає слідів. Як вода, що ллється по склу — красиво, але безсенсовно. І що довше ти дивишся, то менше розумієш, чи це було, чи здалося.

Я вже не вірю, що відчуття чужості мине. Воно оселилось у мені як запах в старому светрі. Його не позбутись — хіба що спалити все разом із тілом. Але я не спалюю. Я просто ношу — і здається, що воно навіть гріє. Холодом, але гріє.

Я часто згадую ту ніч, коли прокинувся посеред сну з відчуттям, що в кімнаті хтось є. Це не був страх — швидше, чужа тінь мого "я", яка стояла й чекала. Я не питав, чого вона хоче. Я й так знав: нічого. Вона просто наглядає, щоб я не вийшов за межі.

Люди думають, що все можна пояснити. Депресію — гормонами, апатію — втомою, мовчання — образою. Але що, якщо все простіше? Що, як людина просто втомилась чекати, коли її зрозуміють? І перестала сигналити. Вимкнула маячки. І тепер пливе сама.

Мене питали: чому ти більше не пишеш? Не граєш? Не говориш про важливе?

А навіщо? Стіни не слухають. Вуха втомились. І врешті-решт, хто я такий, щоб пояснювати світ?

Я не філософ. Не музикант. Не бунтар.

Я — уламок, що лишився після кількох землетрусів.

І якщо в ньому ще й світиться якась іскра — це не завдяки мені. Це просто пам'ять про те, ким я міг бути.

Я думаю про всі ці ночі — ту, де я втікав від себе в сні, де тіло лишалося в трансі, а я блукав містом без вікон. І ту, де я прокинувся в автобусі без водія, з пасажирами, які не дихали, а просто були. І про ту іншу ніч — у підвалі з гітарою, де ми кричали до мікрофона, як до Бога, який не відповідає.

Ці шматки не складаються в хроніку. Вони, як старі фото — злинялі, перекошені, випадково збережені. Але всі вони — справжні. І вони мої.

Це, мабуть, усе, що я можу сказати про своє минуле без іронії.
Найстрашніше не в тому, що я змінився. А в тому, що світ залишився той самий. Та сама байдужість у очах людей, та сама лайка в під'їздах, та сама втома на обличчях. Ніби нічого не сталося. Ніби ті роки, коли ми намагались кричати, були просто фазою — як прищі або романтичні пориви в підлітковому віці.
Я відчуваю, як частина мене все ще хоче вірити. У музику. В любов. У можливість бути зрозумілим, не зраджуючи себе. Але щоразу, як я піднімаю голову — бачу порожнечу. Не страшну. Просто звичну.
І тоді я знову сідаю в крісло. Палю стару "Приму". Дивлюсь у вікно. І мовчу.
Бо, може, саме мовчання — єдина форма протесту, що ще працює.
Час від часу я питаю себе: а якщо б усе було інакше? Якщо б я тоді пішов іншим шляхом — тихим, акуратним, чистим? Без зривів, без лез, без цих дивних ритуалів самознищення, які ми називали свободою.

Може, я мав би квартиру з пластиковими вікнами, дружину, дитину, новорічну гірлянду, що не блимає у середині квітня. Можливо, вмів би говорити про погоду, про роботу, про кредити на щось потрібне.
Але що в тому було б від мене?
Коли я бачу себе в дзеркалі — не зараз, а тоді, років десять тому — я не бачу наївного хлопця. Бачу вже тоді втомленого. Втомленого на старті. І не тому, що не мав сил. А тому, що вже тоді розумів: навіть якщо викладешся до краплі — все одно залишать без пояснень.
І це, мабуть, найбільший злочин цього світу: він нічого не пояснює. Просто ставить тебе в ситуацію — і дивиться, як викрутишся. А якщо не викрутишся — каже, що сам винен.
Я довго думав, чи був я на щось здатен. Чи взагалі мав якесь покликання. Може, міг писати музику краще. Говорити з людьми точніше. Писати тексти, що змінюють свідомість. Але з кожним роком усе більше розумію: навіть якби мав — все одно обрали б когось іншого.
Це не образа. Просто система така. Вона завжди вибирає слухняних геніїв і креативних рабів. А решта — шум.
Я й був тим шумом.
І навіть не шкодую. Бо шум — це те, що залишається у вухах, коли все вже скінчилось.

Я не вірю в очищення. Не чекаю просвітлення. У цьому житті ніхто не зніме з тебе вантаж, просто тому що ти втомився його нести. Але іноді

здається, що вже сам факт, що ти ще тягнеш — це і є якась форма сили. Не перемоги — просто сили.

Я давно перестав шукати сенс. Не тому, що його немає. А тому, що в певний момент зрозумів: сенс — це як імунітет. Або є, або зламався. І якщо зламався — нічого не вдієш. Можеш тільки зробити вигляд, що він ще працює.

Останнім часом я більше мовчу. Не тому, що нема чого сказати. А тому, що з'явилось відчуття, що сказане мною — не долітає. Воно просто осідає в кімнаті, як пил на полиці. І я бачу, як з кожним днем він товстішає, і жоден протяг уже не змітає його повністю.

Сьогодні я знову сидів на балконі. Без сигарет. Без кави. Просто так. У повітрі був запах дощу, ще не справжній — той, що йде попереду зливи. Я дивився на вулицю, на випадкових перехожих. Вони нікуди не поспішали. І я теж.

І раптом усвідомив, що саме це — і є точка, в якій я залишусь. Не як герой, не як голос покоління, не як той, хто щось сказав. А просто як хтось, хто ще пам'ятає, як усе було. І не хоче, щоб це зникло остаточно.

Навіть якщо нічого більше не зміниться.

Навіть якщо ніхто цього не почує.

Це не було раптово. Не було моменту, коли я сказав собі: "Досить". Все відбувалось поступово. Спочатку — тиша стала приємнішою за будь-яку розмову. Потім — запах кави перестав викликати бажання щось почати. Потім — двері зачинялись не тому, що я йшов, а тому що ніхто не хотів бачити.

Я ще пам'ятаю ту ніч із диваном. Сидів у кімнаті, слухав, як дзижчить люмінесцентна лампа. Це був звичайний вечір. Але саме тоді я вперше подумав: а що, як усе вже сталося? Що, якщо не буде більше "після"? Це був лише звук, але він провалився глибше за всі тодішні розмови про свободу.

Після того були ще спроби "вбудуватись". Той клятий офіс, де кожна ранкова зустріч нагадувала театральну виставу, де актори давно забули свої репліки. Я намагався тримати обличчя, казати правильні речі, навіть купив штани, які не кричали "випадковий". Але що більше я мовчав, то більше в мені кричало інше.

Потім — історія з тілом. Коли торкання перестало бути приємним. Коли я відчув, як кожен дотик — це не ласка, а запит: "чи ти ще тут?". А я вже не був. Я тоді навіть не вмів про це сказати. Просто йшов у душ, тер шкіру до

болю, сподіваючись, що хоча б щось відчую. І не відчував.
І той сон. Лабіринт, де все сходилось в одну точку, а в кінці — я сам. Я вже тоді знав, що тікаю не від чогось, а до когось, ким вже став. І все одно біг. Неначе це могло щось змінити.
Були і вуличні дні. Де не ти лякаєш світ, а він тебе. Поліцейський, що дивиться крізь тебе. Двоє в під'їзді, які питають, "що ти тут робиш", хоча це твій будинок. Порожні погляди сусідів. Відчуття, що тебе або не бачать, або хочуть витерти. Я після того двору тиждень не виходив.
Пам'ятаю той рейс. Ту поїздку ні в куди. Мертві пасажири, нерухомий водій, ніч за вікном. Я тоді сказав собі: "якщо зараз нічого не відбудеться — я більше ніколи не зможу прокинутись". Але нічого не відбулось. І я справді більше не прокидався. Просто став трохи іншим.
І зрештою — моя історія. Всі ці штуки з музикою, з підвалами, з бійками і тишею після них. Зі старим берцем, у якому ще було сухе листя з тієї самої осені, коли все почалось.

Я думав, що зможу це написати — і щось відбудеться. Що текст, як обряд, розв'яже. Але він не розв'язав. Він просто зафіксував. І цього достатньо. Бо тепер я знаю не лише чому. Тепер я знаю як.

Нічого більше не торка

— У вас кульки є? — Є.
— Хороші? — Ні, погані.
— Діряві? — Ні, не діряві.
— Погано надуваються? — Ні, добре.
— Не яскраві? — Яскраві.
— А чому тоді погані? — Не тішать...

Усе починається з касети. Чорно-сірий пластик з білими коліщатками, трохи потріскана наклейка, на якій блакитною ручкою написано: Slayer / Seasons in the Abyss / 91 рік. У кутку ще хтось домалював три краплі крові. Пам'ятаю, як витяг її з коробки на балконі у Влада, нашого районного аудіофіла. Він тоді сказав: "Це не просто альбом. Це те, після чого тобі не захочеться слухати нічого".

Я тоді йому повірив. Бо мені хотілося, щоб щось врешті дійсно пробило. Щоб не просто фоном — а наскрізь.

Плеєр був "AIWA", трохи тріщав кришкою, але звук давав щільний. Я вставив касету, натиснув "play" — і світ на мить зник.

Все зникло: хлорка в під'їзді, крейда на підлозі, мамин крик через двері. Залишився тільки цей голос, цей шум, ця ритмічна лють, що проходила крізь мене, як струм. Я пам'ятаю, як сидів у кухні біля батареї, вдягнений у трекову кофту "Adidas" з відривною блискавкою, з навушниками, які постійно роз'єднувались, і ловив момент, коли музика йшлася в резонанс з усім, що я не міг сказати словами. Я був ніхто — і це давало свободу. А музика — була формою існування без імені. Легалізованим шизофренічним простором.

У ті роки касети діставали на ринку біля "Барабашово". Під навісом, де торгували пернухою й лівими шнурами, стояв дядько з ящиком: "Гранж, треш, блек, дарквейв — на замовлення". Ти підходив, називав групу, і він тягнув коробочку, де були списки — друковані, з помилками, з іменами типу Kornallica або Sepultarra. І якщо тобі щастило — через тиждень касета була готова. П'ять гривень з обкладинкою, три — без. Я тоді слухав усе. Навіть те, що не подобалось. Просто щоб зрозуміти, де межа. І ця межа ніколи не наступала. Бо музика вміла все: кричати замість мене, тиснути там, де боліло, бути поруч, коли все летіло в дупу. Вона не просила, не чекала, не пояснювала. Просто різала простір, як лезо.

І я вірив, що ця вібрація — не випадкова. Що вона врятує. Але минули роки. І щось зникло. Я чітко пам'ятаю день, коли це перестало працювати. Було холодно, десь початок березня. Я прийшов із району "Гагаріна", тягнув із

собою пакунок з “МегаМаркету”, де вкрав кілька жувальних гумок і нову касету — офіційне видання Pantera — Far Beyond Driven. Я був упевнений, що це мене “рознесе”. Я розірвав обгортку, запхав касету в плеєр і натиснув “play” просто в маршрутці. У вухах заревів той самий хрипкий звук, але… всередині — нічого. Жодного натяку на старе відчуття. Мене не прошило. Не стиснуло. Не тріснуло. Я натиснув "стоп", потім ще раз "play". Потім перемотав. Потім знову слухав спочатку. І все одно — тиша. Не зовнішня, а внутрішня глухота.

Це не музика стала гіршою. Це я став… товстішим зсередини. З того моменту я почав колекціонувати, не слухаючи. У мене вдома — кілька коробок касет, з пронумерованими боками, записами від руки, обкладинками, які я малював сам. Вони всі мають запах — суміш пластика, пилу й порожнечі. Я розкладав їх на ліжку, ніби це частини якогось втраченої себе. Іноді — натирав плеєр спиртом, чистив головку ваткою. Ставив запис. Втикав навушники.

І чекав. Але звук ішов — а реакції не було. Як дивитися на світ через скло, яке більше не пускає тепло. Я почав думати: може, це і є дорослішання? Може, це нормально — коли музика стає просто фоном?

Але щось у мені кричало: ні, це не нормально.

Це — смерть.

Раніше ми слухали гуртом. Не “послухай трек”, а “візьми додому, тільки не зітри”. Я пам’ятаю, як носив касети в рюкзаку, загорнуті у стару футболку — аби не зіпсувались. Пам’ятаю, як ішов через три райони до Антона тільки для того, щоб разом на кухні ввімкнути Type O Negative, притиснути вуха до одного навушника і мовчати. Перший, хто говорив, програвав.

Це була не музика. Це був зв’язок. Потім усе зламалось. Хтось вийшов у ПТУ, хтось пішов у армію, когось посадили. І залишився тільки я — з коробкою касет і плеєром, якого вже ніхто не ремонтував. Одного дня я приніс альбом Neurosis сусіду через стінку — тому, що ми колись разом слухали Sepultura. Він взяв, сказав “дякую”, а потім через тиждень спитав: “А це нове?” Я тоді зрозумів, що він навіть не слухав.

З того моменту я перестав ділитись. Замість цього почав складати.

Кожна касета стала не передачею, а капсулою.

Ніхто більше не питав, “а даси?”, “а це що?”.

Бо ніхто більше не чув.

Я досі пам’ятаю, як стояв у вітальні, тримав у руках касету My Dying Bride

— The Angel and the Dark River, і ловив себе на думці: а кому це зараз взагалі потрібно, крім мене? І, мабуть, саме тоді з'явилась ця глуха звичка — слухати без надії. Ніби ритуал: вставити, натиснути, витерти палець, покласти назад. Не для себе. І не для когось. Просто — бо ще можу. Бо ще є звук. Але в ньому більше не було торкання.

Можливо, музика давно вже нічого не значить. Можливо, вона вмерла ще тоді, коли касети почали пакувати в слюду, а обкладинки стали важливішими за треки. А може, це не музика, а я здох усередині. Не одразу. Повільно. Коли перестав чекати. Коли перестав відчувати. Коли замість слухати — почав зберігати. Я ще іноді натискаю "play". Не через надію. Просто звичка. У вухах грає те саме — той самий брудний трек "I'm Broken", той самий хрип у лівому каналі. Але тіло мовчить. Очі не кліпають. Руки не зводить. Просто звук, просто стіна, просто ще одна хвиля, яка проходить крізь мене, нічого не чіпаючи. Я намагався повернутися. Вмикав темряву, витягував старі навушники, натирав плеєр спиртом. Знав, коли саме мав би прийти той момент — секунди на дев'ятій. Але він не приходив. І не було відчаю — було щось гірше. Порожнеча. Як від удару, який не болить. І тоді я згадав одну фразу, яку почув у 2004-му. Після виступу "Ціаністого Калію" в клубі "Космос" на ХТЗ. Надворі, між металевими дверима й бетонною стінкою, хтось курив й сміявся. Я стояв трохи збоку, тримав касету в кишені й ловив шум у голові. Поруч стояв типовий шкірянчик із мікрофоном у рюкзаку, якого всі називали Сєдой. Він втупився в темряву й кинув, майже без інтонації:

"Коли музика перестає тебе вивертати — значить, вона стала фоном. А ти — фоном самому собі." Тоді я не до кінця зрозумів. А тепер — ніби більше й не треба розуміти. Бо саме так усе й звучить зараз: фоном. Не голосом, не поривом, не болем. А тихим фоновим шаром, який уже не відділити від тиші. І я не знаю, хто винен. Музика? Я? Час? Але я все одно натискаю "play". Сиджу. Слухаю. Мов той, хто ще живий, але вже не зовсім тут.

Можливо, це й є фінал. А може — лише ще один трек, який нічого не змінить.

Те, що не дивиться назад

Ми помремо — але не насправді.
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Прокидатися без причини — найгірший вид прокидання. Це коли не розплющуєш очі, а просто вже не спиш. Дивишся в стелю. Вона брудна. Плями на бетоні схожі на материки з мертвого атласу. І ці материки повільно зсуваються, доки не починає нудити.

Холодно. Але не від температури, а від самого повітря — застійного, спертого, наче вже диханого кимось іншим. Наче вся кімната — чийсь подих, що завис і не розвіявся. Я підвівся з дивану. Спина хруснула. Це вже ритуал.

У кутку кімнати стоїть старий телевізор. "Електрон". Мігає. Коли вимкнений — ще гірше. У чорному екрані видно себе. І те, як ти виглядаєш — як привид, що сам собі не вірить.

На підвіконні лежить VHS-касета — "Ministry — Psalm 69". Колись вона мені здавалася пророчою. Тепер — просто шматок пластику, у якому замурована стара злість. І той, ким я тоді був. Або прикидався. Я вдягаюсь. Куртка, яку не прали з 2004-го. Джинси з дірками, які вже не мають жодного стилю. Черевики — важкі, мов чужі ноги. Виходжу надвір. Без плану. Бо лишатися тут — ще гірше. На вулиці порожньо. Хоча всюди люди. Але вони — наче фантоми. Усі щось тягнуть: сумки, дітей, себе. Усі в русі, але без сенсу. Як вода в зливі — тече, бо так заведено.

Я йду в напрямку старого двору, де колись тусувались. Там була стіна, на якій ми писали маркерами "ЖИТТЯ — ЦЕ ВІДМОВА". Тепер там реклама магазину "Меблі з Європи". А сам двір — парковка. Стоїть джип із наклейкою "Visa — це свобода". І я розумію, що свобода більше не пахне потом, пивом і страхом, а просто має кредитний ліміт.

Магазин на розі — колишній "Культтовари" — перетворився на "Товари для дому". Там усе блищить. Плитка, кахлі, фени, пледи, нові ножі. І люди, які це купують. Наче за цим можна втекти від себе. Але я знаю: це не працює.

Я зупиняюсь перед зачиненою вітриною старого музичного. Там раніше продавали піратські CD. Тепер — лише пил. Але в склі — моє відображення. Я бачу себе. І не впізнаю. І це не страшно. Навпаки — заспокоює. Бо вже не мушу грати роль. Не мушу доводити, що я "ще той самий".

Раніше я хотів бути кимось. Потім — бути іншим. Потім — просто не бути. Але в якийсь момент я зрозумів, що немає ніякого "бути". Є тільки

тло. І я в ньому. Як сміття, яке ніхто не прибрав. І всі звикли.
Я сідаю на лавку біля скверу. На землі — обгортки від чіпсів. Хтось на асфальті написав “НУ ТИ І ДОЛБО**Б”. І це найчесніше, що я бачив за тиждень.
Сусід іде з пакетом. Ми колись разом клеїли листівки — “НЕ БУДЬ МЯСОМ СИСТЕМИ”. Тепер він купує ковбасу в “АТБ” і не впізнає мене. І добре. Я згадую, як ми писали в зошитах свої ідеї. Як думали, що все можна змінити, якщо просто кричати голосніше. А потім — втомилися. І замовкли. І більше ніхто не питав. І тоді я сам себе питаю: а якби я тоді зробив інакше? Не зник. Не зламався. Не вийшов із гри. Чи став би я щасливіше?
Ні. Бо щастя — це теж роль. І я в нього не пройшов кастинг.
Я повертаюся додому. У під’їзді смердить. Лампочка блимає. Хтось залишив коробку з написом “Не чіпати!”. Я все одно відкриваю. Усередині — стара іграшка, яка грає мелодію. Вона звучить криво, але вперто. І в цьому більше правди, ніж у всіх піснях, які я колись писав. У кімнаті все на місці. Холодно. Тихо. Я знімаю куртку. Лягаю. Дивлюсь у стелю. Ті самі плями. Ті самі тріщини. Але вже не тиснуть. Бо я вже не чекаю нічого. Я просто ще тут.І цього, можливо, достатньо.Я побрів далі, не відчуваючи ні часу, ні простору. Всі вивіски зливалися в одну строкату пляму, всі обличчя — в одну маску, яка мене не бачить. Магазини побутової хуйні, перукарні з кривими шрифтами, міні-маркети з сиром, який смердить навіть крізь пластикові двері.
На розі стояв хлопець і щось говорив у телефон. Його голос був фоновим шумом — як кондиціонер або витяжка. В його словах не було жодного значення. Просто потік слів, щоб не замовкнути остаточно. Він не мав адресата. Як і я.

Я пройшов повз кіоск, де колись купував “Блейзер”. Тепер там продавали якісь “енергетики для мислення” — з яскравими блискавками на етикетках. Смішно. Колись ми пили, щоб втекти. Тепер п’ють, щоб вдавати, ніби біжать. Навпроти — банкомат. Над ним — банер з усміхненим мужиком у костюмі. “Можеш більше”. Він посміхається тобі, навіть коли ти без грошей, без сна, без віри. Його не хвилює твоя пустота. Бо він частина декорації. Я сів на лавку в парку. Стара, облуплена, але ще тримається. Як я. Біля урни хтось залишив коробку з надписом “щастя є”. Всередині — порожньо. Це найкраща інсталяція, яку я бачив.
Поруч хлопець у спортивках ковтає таблетки. Його руки труситься. Я не

питаю — які. Я знаю. Це ті, що стирають те, що залишилось. Він мовчить. Я мовчу. Ми співіснуємо, не перетинаючись. Пам'ятаю, як ми обговорювали "боротьбу з системою". Але система виявилась не формою влади. Система — це інтер'єр. Це м'який диван і "доставка з Ашану". Це гарне світло й знижка на другий бургер. І якщо ти не в ній — тебе просто нема.

Я вже не намагаюсь втекти. Я просто не можу зайти назад. Мене не викинули. Я сам вислизнув. А тепер не знаю, де двері. І чи був узагалі вхід. Нога болить. Стара травма після бійки біля клубу "П'ятий елемент". Це ще коли була субота, і ми грали хардкор перед сімома людьми. Двоє з них заснули під сценом. Один тепер таксист, другий — не вийшов з реанімації. А я — просто не вийшов. Ніхто не виграв.

Повертався у своє подвір'я мовчки, п'ятиповерхівка стояла на місці, але вікна змінилися — металопластик. Балкони позакривані. Більше ніхто не сушить на мотузці білизну. У під'їзді, де раніше воняло пивом і котами, тепер пахло… нічим. Це ще страшніше. На сходах стояли двоє. Свої. Але не мої. Молоді, з сигаретою, у вицвілій куртці Adidas. Один тримав коробку з китайськими DVD-дисками, інший — телефон, схожий на "Сіменс". Вони обговорювали "шо там в районі", не зводячи очей від своїх девайсів. Я дивився на них — не зі зневагою. З пустотою. Як на фон, що не має сенсу коментувати. Один із них глянув у мій бік, втупився на секунду. Нічого не сказав. І правильно. Колись тут усі щось казали. Навіть коли не питали. Кричали, лаялись, кидали банки, сперечались про тексти пісень чи назву чергового фензіну. Зараз — мовчать. Усі навчилися не помічати. Особливо себе. Пройшов повз наш старий підвал. Раніше він був репетиційною. Зараз — склад сантехніки. Ланцюг на дверях, замок новий. Але запах — той самий. Сирість, бруд, змазані маркери. І ехо. Я заглянув у вікно — побачив тільки свою тінь. Може, й добре.

Далі — двір. Той самий п'яточок між будинками. Колись це був центр. Епіцентр. Тут ми курили "Приму", сперечались про DIY, тут мене вперше били, тут же і відпускали.

Зараз усе затягнуте плиткою. Гойдалка нова, але скрипить так само. Біля урни валяється журнал "Отдохни", пожовклий, розмоклий. З обкладинки дивиться чужа жінка з чужою усмішкою. Я наступаю на нього навмисно. Тонкий звук розмоклого паперу — єдине, що ще відгукується.

Я сів на лавку. Та сама, куди я колись приніс касетник і вмикав Fugazi на повну. Тепер тут тихо. Або я глухий. Але певно — все разом.

Поряд ішов знайомий. Колись ми клеїли листівки разом. "Свободу

Скапанському!”. Він ішов із дитиною в колясці. Глянув на мене — і відвів очі. Не зневажливо. Просто… не впізнав. І я не впізнав себе.
Хотів сказати йому щось дурне. Типу: “Ти ще тримаєшся?”. Але язик не слухався. І сенсу не було. Бо “тримаєшся” вже не означає нічого. Можна бути повністю розбитим — і все одно “триматися”. І навпаки. Повернувся додому, ніби нічого й не було. Двері скрипнули — звичний звук, як зв’язки, які ніколи не лікував. Сусіди сварились за стінкою: хтось комусь “винен”, хтось когось “не витримав”. Шепотіння старого телевізора з п’ятиповерхового під’їзду — той самий, де у 2002-му ми ховалися від снігу з пляшкою вина й саморобним плеєром.
У кімнаті нічого не змінилося. Навіть пил ліг тією ж конфігурацією. Під вікном — стара банка з-під кави, в якій колись тримав шурупи. Зараз там нічого. Але я не викидаю. Бо тоді доведеться зізнатися, що вона мені вже не потрібна.

Сиджу. Куртка не знята. Лампа працює через раз. Чашка на столі все ще містить залишки чаю, що перетворились на розчин спогадів. Рідке коричневе дзеркало, в якому видно тільки втому. Тіло не болить, але не слухається. Пальці крутить, нігті шаряться по штанах, як миші по підлозі — нервові, безцільні.Я згадую імена — не всі. Дехто був зі мною в репетиційній на Павлівці. Хтось — на вокзалі, коли ми чекали знайомого з новою партією фензінів. Хтось — на квартирнику, де лампочка не світила, і ми грали під гітару, поки не прийшли мєнти. Всі розпорошились. Хтось у Польщі. Хтось — під землею. Більшість — ніде.
Я не сумую за людьми. Я сумую за тим, ким я був, коли був із ними. За відчуттям — що можеш щось змінити, що ще є сенс не мовчати. Що в крику — рух. А тепер у крику тільки луна. І то не завжди. Раніше мені здавалось, що я ще повернусь. Що одного дня прокинусь, і тіло скаже: “Пішли, треба доробити те, що почав.” Але тіло мовчить. Давно. Воно тільки терпить. У сусідній кімнаті хтось стукає у батарею. Це завжди був їхній спосіб “спілкуватися”. Вони ніколи не говорили напряму. Лише через труби, удари, двері, сигнали. Наче й місто все таке — німе, закодоване. Все в ньому — натяк, уривок, залишок. І я — частина цього мовчання. Але така, що ще пам’ятає звук.
На полиці лежить записник. Останній раз я щось туди писав два роки тому. Рядок: “світло в коридорі вимикається швидше, ніж я встигаю дійти до дверей.” Писав із натяком. А зараз розумію: це не метафора. Це буквально так. Мене не зламали. Мене не вбили. Просто… витерли. Як слід від пальця

на пилюці. І пил залишився. А пальця — ні.

Я не хочу ні помсти, ні уваги. Я не пишу “лист останній”. Я не герой драми. Я — спостерігач, якого забули виключити. Але я все ще тут.

Уночі все звучить гучніше. Не тому, що більше шуму — а тому, що вже нічого не відволікає. Коли місто спить, а ти ще не вмер — ти чуєш те, що зазвичай не помічаєш. Як дихає холодильник. Як у трубах з’являється вода. Як тріскає стара штукатурка. Як в голові шепоче те, що вже не має голосу.

Я ліг. Не роздягаючись. Без світла. Стеля — сіра, як у лікарні. Очі — відкриті. Повіки не слухаються, як і решта. Я не чекаю сну. Сон — це розкіш. Я не маю більше ресурсів на розкіш. Пам’ятаєш той момент, коли в метро тебе штовхнули, і ти мало не впав? Але встиг схопитись. І тоді подумав: “добре, що не впав”. А потім: “а що б змінилося?”.

Ці думки — як жуйка без смаку. Жуєш не тому, що подобається. А тому що вже почав.

Я думаю про речі, які загубив. Не об’єкти. Відчуття. Як пахне новий зошит. Як звучить ранок після ночі без сну. Як руки тремтять після концерту, коли ти не чуєш себе, але ще тримаєш гітару. Як ти боїшся, що все це закінчиться — і не помічаєш, коли вже закінчилось. Колись я хотів бути важливим. Залишити слід. Але з часом розумієш: найглибші сліди лишає той, хто мовчки іде. А ще — найменше помітний. Не той, хто кричить. А той, хто знає, коли зупинитись. Тепер я майже не говорю. Майже не пишу. Майже не думаю. Це — не поразка. Це просто… наслідок. Так буває, коли все вже було. І ти не герой. Не жертва. А просто свідок. Єдине, що залишилось — пам’ятати. Навіть якщо ніхто більше не питає.

У кухні щось гепнуло — напевно, зірвався скотч із календаря. Там був червоний кружок на дні, якого більше нема. І я не пам’ятаю, що він означав. Можливо — нічого.

Мобільний мовчить. Він не дзвонив уже три дні. Ніхто не шукає. Ніхто не запізнюється до мене. Ніхто не чекає на мій голос. І в цьому — свобода. Та, про яку не говорять. Яка не кусає. Яка просто є. Як пустота. Я сиджу. В темряві. І це не страшно. Бо гірше — світло. Світло відкриває, чого вже нема. І якщо мене хтось згадає — то не як людину, яка щось зробила. А як того, хто не зник одразу. Хто ще трохи тримався. Хоча все вже сказало “вихід там”.

Але я не вийшов.Я просто залишився.

«Мистецтво
— це санкціонована порнографія.»
Стюарт Хоум

Телевізор вмикається не тому, що я хочу дивитися. А тому що в кімнаті занадто тихо. Тиша тут — не спокій, а загроза. Вона розтягується між предметами, наче павутина, липне до шкіри. Коли вона довго триває, починаєш чути себе. А я вже давно себе не хочу чути.

На екрані — канал, який не змінював формат із 1998-го. Сірі ведучі в бежевих піджаках, студії з глухим світлом, заставки, ніби вирізані з PowerPoint. Вони говорять не зі мною — вони говорять між собою. Але я — в ролі покинутого глядача, якого забули вимкнути.

“Цей пральний порошок — найкраще рішення для вашого дому.”

“Купуйте — не пошкодуєте.”

“Бо ти цього вартий.”

Мене нудить не від продукту. А від фрази “твій дім”. Я не вдома. І ніколи не був. Моя кімната — це куб метрів на шість, у якому ніч нічим не відрізняється від ранку. Усі речі тут — випадкові. Жодна не моя. Навіть я — не мій.

На сусідньому каналі — якась дешева передача. Жінка з надутими губами питає в чоловіка в окулярах: “Що для вас важливіше: стабільність чи розвиток?” І він відповідає: “Стабільність, бо вона дає можливість будувати майбутнє.”

Я дивлюсь на нього. Він — фантом. У нього є кредит, ліжко, повна каструля супу в холодильнику. У нього є майбутнє, яке складається з пунктів і бонусів. Я ж — маю лише минуле, що вже навіть не болить. Лише муляє.

Між фразами вони усміхаються. Вони натреновані на посмішки. Як собаки на команду “дай лапу”. Усмішка як зброя, як маніпуляція, як сигнал “я не помер, я граю”.

На фоні починає грати музика. Якась крива інструменталка, що мала б викликати довіру. У цьому весь секрет: вони не хочуть, щоб ти думав. Вони хочуть, щоб ти розслабився. Прийняв. Увібрав у себе всі ці кольорові логотипи, вивчені інтонації, готові відповіді.

Реклама закінчується. Починається ток-шоу. “Як побудувати успішні стосунки з собою?” — запитує ведуча. І я сміюся. Не вголос — тілом. М'язи обличчя сіпаються. Це не сміх, а мікросудома. Вона лізе від щелепи

до шиї. Так тіло захищається від абсурду.

Я пригадую, як у 2003-му ми сиділи з другом на балконі гуртожитку й пили "Блейзер", дивлячись на вікна чужих життів. Він тоді сказав: "Знаєш, не телебачення тебе вбиває — а те, що ти дозволяєш йому говорити твоїм голосом." Тоді я не зовсім зрозумів. А зараз — кожне слово звучить як інструкція.

Я ловлю себе на тому, що вже кілька хвилин просто дивлюсь у телевізор, не розуміючи, про що йде мова. Інтонації працюють окремо від змісту. Слова — це просто фон, шум, заповнювач тиші. Сценарій працює як анестезія. Його завдання — не сказати щось. А стерти те, що ти вже знав.

Реклама знову. Ідеальний сніданок: біла посмішка, скляна кухня, дитина в білій сорочці без плям. Хлопчик каже: "Мама, цей сир найсмачніший у світі!". Йому вісім. Він грає краще, ніж більшість акторів. Коли тобі вісім — ти ще не розумієш, що тебе продають. Але ти вже у кадрі. І тебе вже перетворили на товар.

За кадром жіночий голос: "Тільки натуральне — тільки для вашої родини." Ця фраза звучить як шантаж. Бо якщо не "натуральне" — значить, ти погана мати, поганий батько, погана людина. Вони не продають товар. Вони продають страх бути невідповідним.

Я відчуваю, як шкіра на спині пітніє. Якесь підсвідоме тіло у мені вже не погоджується з цим всім. Але я сиджу. Я не перемикаю. Бо хочу побачити, як далеко це зайде.

На екрані змінюється сюжет. Ідеальна пара. Він — у костюмі, вона — в сукні, обоє — з натягнутими посмішками. Їдять йогурт. Говорять, як легко ділити ранок, коли сніданок — "саме той". Це абсурд. Ніхто так не живе. Але саме тому це працює.

Реальність, яку показують — не має бути правдою. Вона має бути наскільки далекою, щоб у глядача з'явилось бажання наблизитись. Вони не продають продукт. Вони продають обіцянку. І водночас — комплекс провини. Якщо в тебе такого немає — значить, ти винен.

Я думаю про ті роки, коли ще вірив у "правильне життя". Не як у те, що показують — а як у щось чесне. Коли ми сиділи на репетиціях, пили чай з одним пакетиком на всіх, і обговорювали, як зруйнувати телевежу, бо "вона транслює лайно".

Зараз я бачу, що телевежа — це не метал. Це не сигнал. Це стан розуму. І навіть якщо вимкнути телик — він уже в тобі.

Починається сюжет про “кращі банки для депозиту”. Ведучий каже: “Зберігайте гроші там, де зберігають мільйони українців.” Це — найчистіший вид тиску. Не будь винятком. Будь, як усі. Інакше — тебе не буде.

Я дивлюсь на себе в чорному екрані, коли на мить реклама згасає. Мені тридцять із чимось. Обличчя, якого я не вибирав. Очі, які вже не світяться. Шия нахилена вперед, як у людини, яка постійно кланяється. І я усвідомлюю: телевізор не розважає. Він виховує позу.

І якщо я ще не зник — то тільки тому, що навчився виглядати непомітно.

Мені раптом захотілося вийти з кімнати. Не з дому — саме з кімнати. Бо саме тут усе відбувається. Тут відбувається забуття. В ліжку, в телевізорі, в стінах. Іноді здається, що шпалери дивляться на тебе довше, ніж люди.

Я вимикаю звук. Картинка ще рухається. Ведуча продовжує говорити, але я не чую. І це — майже полегшення. Майже. Бо губи все одно ворушаться, і мозок вгадує, що вона каже.

Я повертаюсь у пам’ять. Це не спогади — швидше, уламки. Коли мозок ловить випадковий кадр, запах або звук, і вириває тебе назад.

Клуб на Салтівці. Темно. Тіло прилипло до інших тіл. Грає щось брудне, швидке. Хтось кидає пляшку. Хтось кричить у мікрофон. І я знаю — я був серед них. Не як спостерігач. Як учасник.

На репетиції. Гітара фальшивить. Бас гуде, бо кабель поганий. Вікна залатані картоном, бо зима. І ми все одно граємо. Хочемо, щоб хоч щось звучало, навіть якщо світ мовчить.

І тепер — порожнеча. Тиша, що не гуде, а сичить. Тиша, в якій нема опору, бо нема до чого опиратись.

Мене нудить. Не метафорично. Фізично. Тіло намагається виштовхнути щось, чого не ковтало. Я йду в кухню. Відкриваю кран. Вода тече — холодна, іржава. Вмиваюся. Дзеркало над раковиною затерте, але я все одно себе бачу. І не впізнаю.

Я пробую згадати останній раз, коли мені було щиро весело. Не смішно. Не саркастично. А саме весело. І не можу. Може, тоді, коли ми просто їхали електричкою в нікуди, з рюкзаками, без квитків, без плану. Хтось тоді зламав палець, хтось упав у багнюку, але всі сміялись. Не з когось — з життя. Бо воно здавалося безпечним у своїй дикості.

Тепер життя — це телевізор. Це слайди. Це реклама, де все чисте, гладке, стерильне. І саме тому — мертве.

Повертаюсь у кімнату. Телевізор досі світить. Той самий ведучий, та сама усмішка. Я підходжу ближче. Хочу почути. Вмикаю звук.

“Тільки від вас залежить, ким ви будете завтра.”

Фраза, яку повторюють щодня. Вона має надихати. Але вона — як удар у шлунок. Бо що, якщо ніхто не хоче бути кимось завтра? Що, якщо завтра — це лише ще один день, коли ти не зник?

Я виходжу надвір. Без мети. Просто не витримую світіння екрана. Здається, він випромінює не світло, а втому. Яке проникає в стіни, в речі, в мене. На вулиці не легше, але принаймні не така концентрація сигналу.

Погода — типова. Харківський лютий. Мокрий сніг, що прилипає до черевиків, сльота, запах перегару від когось, хто ще не дійшов до під’їзду. Я йду. Навмання. Як колись. Але тоді — з кимось. А тепер — із собою. І собі ж — не вірю.

На зупинці маршрутка. На її боці — реклама: “Живи яскраво!”. На задньому вікні — пляма від чийогось лоба. Контраст, який ніхто не помічає.

Люди стоять мовчки. Усі тримають пакети. Обличчя — порожні. Очі — з тієї ж програми, що й телевізор. Може, вони навіть не моргають. Просто оновлюються.

У кіоску поряд — “Товари для дому”. Там м’які пледи, дешеві кухлі з написом “будь щасливим”, свічки з ароматом ванілі. Це не речі. Це компенсатори. Їх купують, коли болить. Щоб зробити вигляд, ніби не болить.

Я заходжу у дворик, де колись тусувалися. Вивіски змінені. “Пивна точка” стала “Кав’ярнею для всіх”. Іронія в тому, що “всі” — це нікого конкретно. Інтер’єр — IKEA, стіни — кольору “теплого бетону”, музика — електронний шум без тексту.

Всередині сидять троє. Двоє дивляться в екрани. Один — у порожнечу. Я не заходжу. Бо немає кого шукати. І нема кому показуватись.

Просто стою. І слухаю. Не вухами — тілом. І тіло каже: тут не краще. Просто інше. Теж екран. Тільки без рамки.

Я пройшов повз вітрину аптеки. Листівка: “Антидепресанти — нове покоління.” Ніхто не ховає. Ніхто не маскує. Все дозволено. І саме тому — байдуже. Вони не хочуть, щоб ти вилікувався. Вони хочуть, щоб ти міг функціонувати.

Функціональність — нова форма виживання. Бути достатньо живим, щоб не зламатися, але не настільки, щоб щось міняти. Тобі дають опцію: мовчи, працюй, споживай. І все буде добре. У межах інструкції.

Я зупиняюсь. Біля під'їзду — бабуся на лавці. Їй байдуже до мене. Вона дивиться перед собою. Як телевізор. Тільки не моргає. І я думаю: може, я теж — вже трансляція?

Може, тіло — просто корпус. А все, що було колись — вже стерте. Програму замінили. Залишилась тільки оболонка. І я в ній.

Я повертаюся додому. Не тому, що хочу. А тому, що все решта — ще менш реальне. Вулиця — розтягнута декорація. Люди — фігури з пінопласту. Вивіски — командний рядок.

Кімната зустрічає холодом. Тут завжди трохи прохолодно, навіть коли батареї теплі. Це не про температуру. Це про порожнечу в просторі, яку вже не обжити. Речі стоять, де стояли. Світло — жовте, тускле. Повітря — ніби хтось ним уже дихав до тебе, і не один раз.

Телевізор мовчить. Екран — чорний. Як дзеркало. Як провал. Я проходжу повз нього обережно. Як повз стару міну.

Я сідаю на ліжко. Куртку не знімаю. Шапку теж. Бо це вже не одяг — це бар'єр. Як у хворого, що накривається ковдрою не від холоду, а від сенсу.

На столі стара банка з чаєм. Вона порожня. Я відкриваю — тільки запах. І то — давній. Як чужий спогад, що залишився в предметі.

Я намагаюсь згадати — чого я хотів? Колись. Що було в мені такого, що тягнуло? Що було рушієм, коли ми вилазили вночі на дахи, клеїли наклейки, писали фрази на парканах? "Знайди себе до того, як тебе знайдуть інші." — писали. А потім самі не вірили.

Я тоді думав, що протест — це дія. Але тепер бачу: справжній протест — це тиша. Не мовчання. А внутрішнє відторгнення. Коли ти вже не ведешся. Не віриш. Не реагуєш. Коли ти є, але не віддаєшся.

Це важко. Але це — останнє, що залишилось.

Я не вмикаю телевізор. Не тому, що боюся. А тому, що він увімкнений постійно — у всіх навколо. У поглядах, у фразах, у звичках. Вони самі стали екраном. Самі — ретрансляція.

Світ не ззовні. Він уже в середині. І вимкнути його — значить вимкнути себе.

А я ще не готовий зникнути.

Але вже і не знаю — як бути присутнім.

Інструкція до себе

Æиви зараз — помри потім.
— Стюарт Хоум

Я знову прокинувся від того самого відчуття.
Не страху, не болю, не сорому. А непотрібності.
Як коли стоїш на зупинці й усі маршрутки проходять повз — не через те, що в них нема місця, а тому, що водій просто не хоче зупинятись.
Тіло важке, голова — мов консервна банка. Шкіра липка. Ковдра стала схожою на бетон. Я лежу і не знаю, навіщо вставати. Бо день не несе нічого. Усе давно зрозуміло. Усе — реприза.
На стіні висить клаптик старого паперу.
Розмоклий від вологості. Там колись було написано:
«Ти — той, кого чекає світ».
Я сам це писав. Тоді здавалося, що світ взагалі когось чекає.
Зараз — ні. Світ працює без тебе. Без твого "я". Без твоїх рішень.
І головне — він не відчуває втрати.
Я вмикаю чайник. Скрипить ручка. Вода гріється довше, ніж я пам'ятав. На кухні пахне попелом. Я давно не курю, але цей запах не зникає. Він в'ївся у стіни. У віконні штори. У мозок. Як згадка про того, ким я був, і ким уже не зможу стати.
Колись я збирав "інструкції до себе".
Нотував фрази на листках, вирізав заголовки з газет, підкреслював у книгах.
Все це мало дати мені структуру. Лінію.
Але тепер всі ті фрази — як шматки вітру. Не склеїти.
Одна з них була:
"Не озирайся назад, бо втратиш пульс."
Я постійно озираюсь. Пульс уже не міряю. Бо й так ясно — він ні про що не говорить.
Кров біжить. Але не живить. Просто проходить.
Я пам'ятаю, як хтось казав:
"Твоє тіло — твій храм".
Але мій храм давно без дахів. І без відвідувачів.
Там гуляє протяг. Там оселився спокій — не той, що після катарсису, а той, що після відмови від участі.
Я йду у ванну. У дзеркалі — щось схоже на мене. Очі обвисли. Погляд — порожній. Навіть втома не щира. Вона — декоративна.

Я дивлюсь у це відображення і чекаю, поки воно моргне першим. Воно не моргає.
Я виходжу надвір.
Ключ заїдає у замку, ніби не хоче мене випускати.
Під'їзд пахне мокрою штукатуркою, старими ногами й осіннім кисляком із смітника.
На стіні — фломастером написано "Вихід є".
І стрілочка вгору.
Я ржу. Сухо.
Єдиний вихід угору — це дах. І якщо вийти туди — там не буде просвітлення.
Там буде бетон, і холод, і розбиті пляшки.
І може — ще хтось. Той, хто шукає вихід теж.
На перехресті мене зупиняє зелений сигнал.
Хоча машин нема. Ні праворуч, ні ліворуч. Але я стою.
Бо так написано. Бо це правило.
Я усвідомлюю: тіло давно перейшло в режим інстинкту підкорення.
Не тому, що боїться. А тому, що вже не бачить сенсу чинити опір.
Я помічаю стовп з розклейками. Одна з них — пожовкла, стара.
На ній фраза:
"Ми самі будуємо пастки, в яких потім і сидимо."
Вона моя.
Мій почерк. Я це писав у 2005-му.
Коли клеїв листівки на районі, коли вірив, що слова можуть когось зрушити.
Зараз — листівка нікому не потрібна. Її затерли. Її обплювали. Вона стала шумом серед шуму.
Я торкаюся її пальцем. Папір крихкий. Як сама ідея спротиву.
Хтось проходить повз. Я чую, як він говорить у телефон: "Та нє, я в нормі, просто підзаєбало".
І ця фраза — точніше за все. Вона про всіх нас. Не боляче. Не трагічно. Просто підзаєбало.
На зупинці старий у кепці розкладає газети.
Заголовки: "Країна тримається!", "Ринок стабільний", "Люди довіряють".
Я не злюсь. Я просто відчуваю, як організм перестає впізнавати цей світ.
Ніби я приїхав у місто, де все знайоме, але ніде немає входу. Немає мови, якою можна було б сказати "я тут".
Я згадую одну інструкцію, яку колись написав собі маркером на долоні:
"Не мовчи, навіть коли не питають."

Зараз я мовчу навіть тоді, коли хтось кричить.
Бо в мені не залишилось голосу. Лишилось тільки відлуння правил, які я сам вигадав — і сам зрадив.
Я сидів біля столу й дивився на зошит, як на ворога.
Він був новий. Куплений у найближчому кіоску разом із "Примою". Листки ще трохи пахли друкарською фарбою. Але в цьому не було натхнення.
Було відчуття, що тебе знову змушують щось написати. Не для себе — для звітності.
Колись я думав, що письмове — рятує.
Що слово — як ключ, що відмикає заїдений розум.
А тепер кожна фраза — як розряд струму. Нічого не відкриває. Просто смикає.
Я взяв ручку. Пробував почати з чогось простого.
"Не довіряй словам, у яких більше трьох складів."
Виглядало круто. Але звучало фальшиво.
Це вже не інструкція. Це гра в персонажа, якого вже нема.
Спробував інше:
"Тримай голову низько, кулаки високо."
Але знову — мимо. Бо кулаки вже не піднімаються. Вони втомлені, як батарейка на морозі.
Я пишу ще:
"Прокидайся раніше, ніж увімкнеться місто."
Це вже ближче. Але теж не про мене. Я більше не прокидаюся. Я просто перестаю лежати.
Думаю: можливо, варто не вигадувати нове, а згадати старе. Те, що писав собі у 2002-му. Те, що писав на стінах, на серветках, на обкладинках касет.
"Залишайся гострим, навіть коли світ тупіє."
Це було моє. Тоді. А тепер — світ не тупіє. Він просто гасне. І гостре вже не ріже. Бо нічого.
Я дивлюсь на ці фрази — і вони, як предмети з дому, де ти колись жив.
Усе ніби знайоме, але чуже.
Це вже не інструкції. Це пам'ятки. Артефакти.
Вони нічого не активують.
Вони тільки нагадують, що ти колись вмів писати. А тепер — лише фіксуєш спробу.
Я кидаю ручку. Стукіт об дерево здається гучним.
У цій кімнаті звук не має куди подітись.

Як і я.
Я вийшов просто щоб рухатись. Не тікати. Не шукати.
Просто — не витримував більше стін. Вони почали мене вивчати. А я не люблю, коли на мене дивляться речі.
Йшов, куди йшли ноги. Повз знайомі під'їзди, облуплені арки, старі магазини, які вдають із себе нові, бо пофарбували в "лайм".
І раптом — бац.
Хтось.
Фігура з минулого.
Я не побачив обличчя. Але по спині, по ході, по силуету — я знав: це він.
Той, хто в 2006-му дав мені першу гітару. Той, хто сказав: "Ти не маєш бути схожим. Ти маєш бути відсутнім."
Він ішов упевнено. Без тряски. Як людина, яка ще має "навіщо".
Я не підійшов. Не окликнув. Я просто зупинився. І дивився, як він зникає за рогом.
І в цей момент я зрозумів: усе, що я збирав, розсипалося не одразу. Воно відвалювалось по одному. Як гудзики на пальті.
Спочатку віра. Потім мова. Потім ритм. Потім — "я".
Я пам'ятаю, як ми сиділи на даху, пили "Живчик" із коньяком і писали нову "етичну систему для тих, кого немає в системі".
Там було всього 5 пунктів.
Пам'ятаю тільки останній:
"Не залишайся, якщо з тебе знімають шкіру."
А я залишився.
І тепер не знаю — чи є в мені ще щось під цією шкірою.
Повертаючись додому, я знову проходжу повз той самий стовп. Розклейки стали інші.
Тепер там рекламували: "Психолог, який розуміє тебе з першого слова."
Я уявив, як заходжу туди й мовчу. І він такий: "О, ясно."
І мені стало трохи смішно.
Бо якщо ти справді в темі — ти вже не говориш.
Кімната зустріла мене запахом тепла і пилу.
Ніби я не йшов. Ніби просто зробив оберт усередині.
Тут завжди однаково. Пора доби не має значення. Світло або жовте, або ніяке.
Я сів.
Знову взяв зошит.

Не через натхнення. А через тест. Хочу дізнатись: чи ще маю зв’язок із власною рукою.
Вона тримала маркер, фломастер, балончик.
Вона підписувала листівки, розклеювала тексти на трансформаторних будках.
Тепер вона просто лежить на столі.
Я нахиляюсь і пишу:
“Я був.”
Це все.
Жодного маніфесту. Жодного звернення.
Просто заява факту.
“Я був.” — ніби залишив цвях на дверях.
Маленький. Іржавий. Але мій.
Я не знаю, що буде завтра.
Чи буде взагалі.
Але ця фраза не потребує продовження. Бо вона — не план, а відбиток.
Колись я хотів змінити світ.
Тепер — просто не хочу зникати без шуму.
І якщо я не зможу кричати — я хоча б залишу подряпину.
Я закрив зошит.
На вулиці вже темно.
Телевізор не вмикався.
І в цьому була перемога.

Друкуй себе, поки не стерся

«Свобода — це право казати те,
що інші не хочуть чути.»
— Джордж Орвелл, «Свобода преси»

У підвалі смерділо вогкістю, розлитим клеєм і чужим потом. Це не був мій підвал. Але з якоїсь миті я почав проводити тут більше часу, ніж вдома.

Тут стояв старий стіл, на якому колись збирали гітару. На ньому лежав різак, пожовклі аркуші, купа вирізаних заголовків з газет, порвані фотки, невикористані етикетки з касет. Поруч — тюбики з клеєм "Дракон", згорнуті навпіл, мов тілеса без соків.Це був мій новий друкарський храм. Без віруючих. Без проповіді. Тільки я і шум. Бо коли ти не можеш кричати — лишається шурхіт ножа по картону.

Усе почалося з того, що я вкотре не вписався. Мене не взяли в чергову "двіжуху", бо я не був "своїм". Не пив з тими. Не цілував тим дівчат. Не вмів говорити "в тему". Я мовчав — і мовчання стало вироком. Я забив на тусовки. І почав друкувати себе.

Вирізки. Відбитки. Вигадані цитати. Ненависть на папері. Мені не треба було, щоб це читали. Мені треба було, щоб це існувало. Бо якщо щось існує — значить, ще й я є. Поки ти друкуєш — ти відбиваєшся. Поки з леза йде чорнило — з тебе ще щось витікає, окрім поту. На стінах цього підвалу я намалював чорним маркером три слова: "Мої помилки — моє право."

Я не знаю, звідки це вилізло. Може, з якогось фензіну, який я колись вкрав на ринку. Але ця фраза тримала. Як голка в артерії. Я не був художником. Не був літератором. Я був копіювальною машиною, яка клонує біль. І в цьому було щось чесне. Не вигадувати нове. А виймати з себе те, що не витримує більше мовчання. У мене був один касетний магнітофон. Поруч — коробка з касетами. Деякі — розмагнічені. Я ставив касету, вмикав лампу, різав папір. І мені було начхати, що у світі хтось ділиться на "панків" і "непанків". Бо я вже не ділив. Я збирав із себе рештки. Мій перший фензін я побачив випадково — у когось у рюкзаку на концерті. Витягнув його майже крадькома, поки той танцював. На обкладинці — погано намальований череп і слово, написане від руки: "ЗНИЖЕННЯ". Я тоді не до кінця зрозумів, чи це про ціни, чи про рівень людяності. Усередині — обривки думок, образи, злість. Сторінки були погано відскановані, деякі — перекошені, текст залазив на поля, але це було живе.

Це не текст. Це був вигук. Тоді я вперше подумав: а що, як так і має бути? Без редактора, без дозволу, без лайків. Просто друкуєш себе. Не для продажу. Не для мерчу. А щоб не зникнути в болоті тиші.

Першу свою ксерокопію я зробив у "Світі канцелярії". Там пахло папером і дешевим парфумом від продавчині. Я приніс вирізки, розмітив ножем, склеїв скотчем — і віддав на копіювання. Жінка за прилавком подивилась на мене, як на хворого. "Це для якоїсь газети?" — спитала. Я відповів: "Так. Газета для тих, хто вже не читає".

У мене не було аудиторії. Не було друзів, які розуміли. Але був я, клей "Дракон", ножиці й десяток аркушів. І це було достатньо. Бо в моменти, коли все навколо падає, тобі треба щось, що тримається. Навіть якщо це просто зшитий степлером згусток твоїх зневаг.

Я вклеював цитати з Жижека, поруч із картинками з "Короля Лева". Я міг написати: "Смерть мертвим", а під тим — фото з весілля якогось депутата, вирізане з глянцю. Я не грався в сенси. Я виміщував насичення. У під'їзді, де я жив, хтось почав рвати мої аркуші. Я клеїв нові. Писав маркером зверху: "Якщо ти це читаєш — ти ще живий". Іноді я вірив у ці фрази. Іноді — ні. Але я продовжував друкувати, бо кожна сторінка — як мікроакт виживання. Одного разу я приніс свій фензін на концерт у старий спортзал. Там грали хлопці з Лозової — важкий панк, з рваним вокалом, фідбеками, потім тиша, і знову гул. Я поклав зшиті сторінки на підвіконня, під камінь. Ніхто не взяв. Після концерту бачу — на купі з цигарковими бичками валяється мій зін.

Хтось витер об нього руки після пива. І тоді я вперше відчув: не всі свої — твої. Деякі "панки" — як пародія на те, з чого все починалося. Одягнуті правильно, знають гурти, мають шеврони — але в них немає голоду. Вони вже наїлись. Вони сидять у своїй позі, і їм не треба фензіни. Вони — самі фензін. Їхні обличчя — це головна сторінка. Їхня поза — редполітика. І я відчув, як у мені зникає смисл. Не бажання. Не злість. А смисл дії. Бо якщо те, що ти робиш, не стикується ні з ким — це ще нормально. Але якщо твоє говорить "Я не з вами", а їхнє відповідає "Та й не треба" — тоді система знищення повна. Після того вечора я не друкував майже рік. Руки не тягнулися до ножа. Очі не бачили паперу. Я дивився в стелю. Дивився у вікно. І думав: може, вже все. Може, досить. Але в якийсь момент я прокинувся серед ночі. Прокинувся від чіткого речення в голові: "Якщо з тебе зняли шкіру — це ще не означає, що ти вбитий." Я не знав, звідки ця фраза. Не записував її. Але вона була точно моя.

І я пішов у підвал. Знову включив лампу. Знову дістав клей. І просто вирізав великі літери: "ЖИВИЙ, БО ДРУКУЄШ"

Я не романтизував це. Не думав, що мої зінки когось змінять. Я просто не хотів розпастися мовчки. Папір став тілом. Не метафорично. Буквально. Бо коли власне тіло не слухається, коли воно або занадто важке, або занадто прозоре — ти шукаєш, у що можна втекти. Дехто йде в наркотики. Я пішов у степлер і папір. Мої тексти не були гарними. Там не було грамотності, не було редагування. Але вони були точними. Як голка в лопатці. Ти не бачиш, звідки вдарить, але коли вдаряє — розумієш, що все ще можеш відчувати.У підвалі хтось колись залишив стару клавіатуру. Я використав її як обкладинку для наступного зіну. Просто наклеїв зверху листок і написав: "Це те, що не набирається."

Я почав друкувати менше, але глибше. Фрази ставали коротшими. Текст — злішим. Менше пояснень. Більше того, що неможливо не сказати. “Твої сни — це сценарії, які не пройшли кастинг.” “Мовчи, якщо не можеш кричати з кров’ю.” “Друкуй, поки в тобі не зник останній клей.”

Я не продавав ці зінки. Я залишав їх у маршрутках, на столах у бібліотеках, на дошках оголошень поряд із “продам бджоли”. Хтось рвав. Хтось сміявся. Хтось писав “дебіл” зверху. Але я знав — хоча б одна людина тримає це в руках, і це вже більше, ніж я мав у своїх спробах “бути як всі”. Ці брудні, незграбні, пошматовані фензіни стали єдиною доказовою базою, що я взагалі існував. Не фотки. Не соцмережі. Не історії в головах інших. А саме текст, який роз’їдав пальці клеєм. Останній фензін я зробив без назви. Без обкладинки. Без дати. Просто кілька сторінок, склеєних синім скотчем. Як шви на тілі, що не загоїться. Я не мав теми. Не мав структури. Просто писав уривки. Те, що залишилось після доби мовчання. Слова, які більше не тягнули за собою нічого, крім болю. Слова без глядача. На першій сторінці — фраза:

“Я більше не друкую, я просто фіксую відсутність.”

Я поклав цей зін у шухляду. Не розповсюджував. Не копіював. Це вже було не про комунікацію. Це було — про відчай, що все ще має форму. Фензін не врятував мене. Він не зробив мене частиною. Він не дав сенсу. Але він не дав зникнути. Поки є папір, є речення. Поки є речення — хтось усе ще формує себе, навіть якщо розпад іде швидше. Я ліг на ліжко й поклав останню сторінку собі під голову. Не для натхнення. Не як реліквію. А як доказ: ти був, ти друкував, ти залишив пляму і, можливо, цього вже досить.

Усе, що в мені застрягло

«Вони забирали не твоє життя,
а здатність думати.»
— Джордж Орвелл, «1984»

Я прокинувся без причини. Не через звук, не через кошмар, не через біль. Просто очі відкрились, і стало ясно — далі вже не спиш. Світло ще не пробилось крізь вікно, але тіло вже знало: час іде. А ти знову не встигаєш. Не за чимось конкретним. Просто не встигаєш бути.

У роті — металевий присмак, як після ночі у вагоні без опалення. Руки холодні. Ноги — в якомусь дивному стані "не твої". Я встаю і йду на кухню, де чайник гуде, як хворе серце, а холодильник ловить ритм, як старий басист.

Немає жодного плану. Є тільки інерція. Зварити каву. Запалити цигарку. Відкрити вікно й вдихнути ранок, який нічим не відрізняється від ночі. На вулиці — сіре. У голові — гудіння. В серці — порожнє місце, де раніше щось було.

У новинах кажуть: "нові ціни, нові шанси, нові реформи". Слова сиплються, як жменя іржавих гайок. Не береш участі, не заперечуєш. Просто ловиш шум.

Усе довкола перестало бути "живим". Магазини — клони один одного. Обличчя людей — шаблони. Вони ніби змінюються, але завжди залишаються тими самими. Як якщо б життя крутили на одному відеокасетному плеєрі, просто з різними ярликами.

Я намагаюсь згадати, чи було щось, заради чого варто прокидатися. Не так, як в інстаграмних фразах. По-справжньому. Але в голові — лише фрагменти: концерт, коли я зірвав голос, і ніхто не запам'ятав; ніч у парку, де ми сперечались про Гі Дебора, але не пам'ятаємо чому; дівчина, ім'я якої стирається, а відчуття лишилось.

Чи це і є все, що в мені застрягло? Не моменти. А уламки, які не вийшли. Як занози під шкірою. Вони не кричать. Вони просто завжди тут.

Я повертаюсь до кімнати. Сідаю. Стілець рипить, як дідова спина. Монітор блимає — ніби просить уваги. Але мені нема чого дати.

У мені порожнеча. Не естетична, не драматична. Проста. Як батарейка, що тримає тільки годинник у кухні.

Телефон мовчить. І я розумію: це навіть не погано. Бо кожен сигнал — це як вирок. "Ти ще не вмер — значить, щось винен." А я нічого вже не винен. Я тільки є.

Я виходжу надвір, як у гру без сюжету. Просто йду. Нема куди, нема

навіщо. Але тіло хоче руху. Воно втомилось сидіти. Це як у собаки — треба вигуляти себе, інакше скиснеш.

Під'їзд пахне чужими квартирами. Не знаю, хто там живе. Не хочу знати. Всі ці двері з кодовими замками — це як фільтри. Ніхто не пускає всередину. І всі ховають, що в них однаковий безлад.

Сходинки виблискують вологим каменем. Клейка реклама: "робота в Польщі", "вікна за ціною металобрухту", "термінові кредити". Я не читаю, але очі все одно ловлять. Мозок, як губка: вбирає навіть те, що гидко.

На вулиці — маршрутка. Штурханина. Люди, які не хочуть бути тут, але мусово. Їхнє життя — у компромісі. У "треба", "пізно", "завтра". Я стаю осторонь. Бо не хочу бути частиною.

Магазин з лотками овочів. Все у плівці, все з етикетками. Люди в черзі, ніби обирають життя. Але вибору немає. Є тільки фасовка.

Мене пробирає думка: світ навколо більше не потребує твоєї участі. Усе крутиться без тебе. Твої реакції — надлишок. Твої думки — перешкода. Система вже не хоче переконувати. Вона просто працює поруч, спокійно, без спротиву.

Я проходжу повз школу. Діти кричать. І я не відчуваю до них нічого. Ні радості, ні ностальгії. Як ніби це не мій світ. Їхній голос — як спогад з фільму, якого не бачив. Мене вже не записано в цей сценарій.

Повертаюсь у дворик, де колись була зупинка. Тепер — ларек з кавою. Дешева плитка, пластикові стільці, штучний затишок. Усередині — хтось із плеєром, слухає музику в навушниках. Гучність на максимум, очі в підлогу. Він не тут. Він — у своєму світі, зібраному з касет і міксу, який не записував сам.Я сідаю на лавку. Хтось поруч курить. Мовчимо. Навіть не дивимось один на одного. Ми — не співрозмовники. Ми — фонові дані. Статистика мовчазних тіл.

І тоді я думаю: а що, як це і є новий формат існування? Коли не ти обираєш, а тебе обирають. Коли не говориш, бо немає з ким. Коли твоє "я" — просто резонанс чужих сигналів.

І це не страшно. Страшно — що звикаєш.

День тягнеться, як волога нитка зі старої куртки. Ти тягнеш її — і нічого не відпадає. Просто більше розлазиться.

Я йду вулицями, де колись усе було "наше". Де знали, хто кому "подогнав" концерт, де стояв той, що слухав Crass, і де збирались на сходку після відвідин ларька з пивом за 2.50. Зараз усе забетоновано. Навіть простір

став глухий.
На стіні напис “НЕ СПИ!” — стертий. Колись ми самі його писали. З балона, уночі, з адреналіном. Тепер на тому ж місці реклама кредити під 0%. Мабуть, це і є відповідь на той заклик.
Я зупиняюся біля розбитої телефонної будки. Вона більше не працює. Але колись…

Колись я стояв у ній, тремтів від холоду, клав жетони, щоб сказати: “я вже біля вокзалу, чекай”. І та фраза тоді була важливою. А тепер — уже не існує навіть номера, куди її сказати.
Я сідаю на бетонний поріг за кутом. У кишені стара записка. Розгладжую. На ній почерк когось, хто колись був мені близький. “Не забудь: репетиція в неділю, захопи дріт.”
Це не просто нагадування. Це як артефакт з іншої цивілізації. Де ще була віра, що щось відбудеться. Що ми зберемось. Що ми гратимемо. Що буде звук.

Зараз — тиша.
Не та, яка розслабляє. А та, що ниє у вухах. Як коли ти довго слухаєш шум, а потім його вимикають. І мозок починає шукати — що не так?
Я думаю про себе. Про те, ким я був. І мені важко згадати. Обличчя стирається. Жести — забуваються. Рухи — розпадаються на фрагменти.
Я ніби ще існую, але без свого “я”. Лишився контур. Тіло. Очі. Але немає більше функції. Нема голосу, що б сказав: “це я”.
Раніше я міг сказати: “я панк”, “я граю в гурті”, “я роблю фензін”, “я не мовчу”.

А тепер… тепер “я” — це просто відлуння. Як звук по трубі. Ти не впевнений, чи це ти, чи це хтось інший так само розпадається.
Повертаюся додому. Не голодний. Не втомлений. Просто нема сенсу залишатися на вулиці. Там — інший шум. Але шум — скрізь. Він не відступає. Лише міняє форму.
В кімнаті — тиша, як зіпсована плівка. Поверхня всіх предметів блищить так, ніби хтось кожного дня витирає пил. Але я нічого не витираю. Просто пил більше не лягає.

Я сідаю за стіл. Дістаю блокнот. Порожні сторінки пахнуть чимось з дитинства — можливо, фабричним клеєм. Я беру ручку. І просто тримаю. Слова не йдуть. Я знаю, що мав би щось писати. Може, думки. Може, просто фіксувати. Але кожне речення — як мертвий ланцюг. Воно починається і розсипається. Немає ваги. Немає текстури.

Колись я міг писати всю ніч. Без структури, без мети. Просто — як дихати. А тепер дихання — уривчасте. І думка — як цвях, що не хоче лягати рівно. Я пробую списати бодай одну сторінку. Але відчуваю, як папір чинить опір. Не фізично. В голові. Як ніби кожне слово — це акт вторгнення. А сторінка каже: “Тебе вже занадто багато. Залиши мене порожньою.”

Я відкладаю ручку. Дивлюсь на лінії. Вони чисті, недоторкані. І в цьому є якась заздрість. Папір ще може бути порожнім. Я — ні.

Вмикається лампа. Світло — жовте, офісне, пласке. Воно не освітлює. Воно просто каже: “ти ще тут, отже, ти ще функціонуєш.”

А я не хочу функціонувати. Не хочу бути зручним, передбачуваним, доступним. Але навіть протест мій — стертий. Він уже не спротив. Він — згадка про спротив.

Під вікном гавкає пес. Знайомий звук. Може, навіть той самий, що вчора. Він кричить у темряву. І я йому заздрю. Бо він ще вміє бути голосним. Він ще хоче щось сказати.

А я — тільки пишу в голові. І навіть цього не вистачає, щоб залишитися собою.

Ніч не приходить. Вона просто стирає обриси. Все, що було формою — стає плямою. Кімната більше не має кутів. Тіло — більше не має ваги. Мислення — більше не має напрямку.

Я лежу. Не тому, що втомився. А тому, що стояти — це вже жест. А я не хочу жестів. Я хочу зникнення.

Голова порожня, як чернетка, на якій нічого не тримається. Всі думки — як сліди на запітнілому склі: розмазуєш пальцем — і від них лишається тільки роздратування.

І тоді я розумію, що в мені не просто тиша. В мені стертий резонанс.

Я більше не відгукуюсь на себе.

Колись мені здавалося, що бути — це звучати. Що твої слова, крики, образи, музика — це те, чим ти себе позначаєш у просторі. А тепер — я навіть не гул. Я просто відлуння, яке вже не відбивається від стін.

Я уникаю дзеркала. Бо боюся побачити не себе. А те, що залишилось замість.

Телевізор вимкнений. Але я точно знаю — він усе одно передає. Не звук. Не зображення. Стан. Напругу. Пасивну готовність. Вимкнутий екран — це не мовчання. Це завмерлий наказ.

І я підозрюю, що весь цей світ — уже давно в такому режимі. В очікуванні. Але ніхто не знає, чого саме.

Я вдягаю куртку, хоча не виходжу. Просто хочеться ваги. Тканина тисне на плечі. Як доказ: я ще є. Поки що.
На столі — стара пачка сигарет. Не курю. Просто тримаю. Як талісман. Як нагадування про вчинки, які ще хоч якось щось змінювали.
Зараз усе — ніби без права на дію.
Я лягаю. І дивлюсь у стелю. Там тріщина. Та сама, що була рік тому. Вона не змінюється. Вона — стабільніша за мене.
І я думаю: а може, це і є справжній контроль? Коли тебе не змушують. Коли тебе не ламають. Коли ти сам обираєш — не обирати більше нічого.
І тоді все, що в мені застрягло — стає не тягарем, а оболонкою.
Захистом від світу, який уже не хоче тебе бачити.
А я…
Я просто ще тут.
Поки тиша не стане остаточним звуком.

Перегрузка

«Кажуть, смерть тебе вб'є.
Але насправді — нудьга і байдужість.»
— Іггі Поп

Я прокинувся не тому, що виспався. Просто перестав лежати. Підлога була холодною. Голова липла до долівки, як запущений в комп'ютері додаток — зависла, але не гасне. Очі не хотіли відкриватись. Відчуття — як після зливу даних: усе пам'ятаєш, але ніякого сенсу в цьому немає. Наче все, що було, — просто поганий дубль, і життя не зберегло сцену.

Я лежав на боці, як вирізаний з паперу. Розряджений. Гола спина липла до підлоги, вухо ловило брязкіт труб у стіні. Там хтось жив. Там хтось дихав. Але я не реагував. Просто слухав, як метал гуде — ніби хтось вмикав воду у квартирі зверху. Цей звук був ближчий до мене, ніж моє власне тіло.

Намагався згадати, чому я не на ліжку. Згадав — бо ліжко давно розвалилось. Пружина випнула ребро й вирвала мені подушку. Я не лагодив, бо… навіщо? Я вже не сплю. Просто зникаю на деякий час. Час зникає разом зі мною. В обмін — ніяких снів. Ніяких думок. Навіть втома не проситься. Просто — нічого. Як порожній каністр, що його вже не використовують навіть для сечі.

Колись я боявся цієї порожнечі. А тепер ловлю її, як ефір з радянського приймача — не з цікавості, а тому що тільки в цьому тлі ще щось звучить. В усьому іншому — тиша. Глуха, брудна, як ржавчина на горлі чайника. І така ж невидима.

Потягнувся — палець уперся в пил. Вчорашній день не залишив слідів. Жодного кроку. Жодного повідомлення. Я навіть не знаю, чи їв. Порожній живіт мовчить, як побитий. Ні болю, ні бурчання. Просто — вакуум. Всередині ніби згорів предохранитель. Умивальник був як чужий. Наче я вперше дивився на нього. Ніби він з'явився не з плитки й пластику, а зі сну, який забувся, щойно відкрив очі. Пляма іржі в кутку чаші нагадувала мені мапу. Якусь країну, яку ніхто не хотів захопити.

Я відкрутив кран. Вода пішла, як завжди — жовта на початку, потім рідка і прозора. Руки не реагували. Пальці не відчували температури. Я дивився на те, як каплі розбиваються об долоню, але ніби це не зі мною. Я більше не був присутнім. Просто мешкав у собі, як квартирант у мертвому будинку. Оплачую рахунки, але не включаю світло.

Витерся старим рушником. Його запах був моїм. Гнилий дим, піт, порох і

ще щось, чого я не міг визначити. Колись я назвав би це «життям». Тепер це був просто залишок. Я хотів відчути огиду — але і вона не прийшла. Бо навіть вона — це емоція. А я вже не вміщував емоцій.

Подивився в дзеркало. Обличчя — як файл, що не відкривається. Вилиці з гострими кутами. Очі не дивляться — вони тримаються в орбітах із примусу. Ні гніву, ні страху. Просто погляд, що застряг між «до» і «після». У моєму мозку колись жили крики. Паніка, образи, сни. Сьогодні — тиша. Навіть музику не хотілося. Усе, що я слухав, здавалося фальшивим. Bad Religion — занадто чисто. Pantera — занадто пафосно. Брати Гадюкіни — вже не смішно. Тиша була чеснішою за будь-який альбом.

Мене навіть не ламало. Просто вимкнули живлення. І я стояв. На ногах. Але не в житті. А в якійсь системі підтримки, що вже не підтримує нічого, окрім обов'язку триматись вертикально. Я вийшов на сходову. Було тихо, але не порожньо. Повітря пахло хлоркою, котячою сечею і сирістю старої штукатурки. Це була моя стабільність. Все інше в житті змінювалося або зникало, а це — залишалося. Цей запах був мною більше, ніж усе інше.

Кроки вниз. Один проліт. Другий. Четвертий. Я не пам'ятав, навіщо йду.

Просто тіло рухалось, як автобус за маршрутом, навіть якщо пасажирів немає. Я був пасажиром себе. Без квитка. Без зупинки.

Вийшов надвір — сіро, наче хтось розбавив час водою. Усі речі на вулиці виглядали, як після промивки кислотою. Дерева без кольору, асфальт без напрямку, маршрутки без шуму. Навіть небо було не сіре — а стерте.

Я йшов без мети. Погляд ковзав по вітринах, як голодний собака по закритій крамниці. У вітрині хтось торгував батарейками, мобільниками, дисками з мультиками. Я бачив себе у склі — перекручений, згаслий, як VHS, на якому тисячу разів перемотували одну й ту ж сцену.

Я не кликав думки. Вони не йшли. Навіть страху не було. Навіть звичного болю в спині. Тіло — ніби з парафіну. Без ваги, без голосу. І коли щось упало позаду — відро чи двері — я не здригнувся. Бо звук не проходив крізь мене. Я був стінкою. Порожньою, але ще твердою.

На зупинці стояла баба з кульками в пакеті. Ми не перетнулись поглядами. Ніхто з нас не жив — ми існували в одному кадрі, як тіні, які ще не знали, що їх уже немає.

Я зайшов у підвал, де раніше зберігав порожні пляшки. Там було темно, але не страшно. Страх — це розкіш для живих. Для мене — просто зниження освітленості. Лампочка не світила. І слава богу. Я не хотів бачити

більше, ніж треба, — бо нічого не було.
Я знайшов стару банку з фільтрами від цигарок. Там був мій ДНК. Токсична археологія: сліди зубів, кіптява, слюна. Усе це — я, але більше не мною. Тепер це просто залишки якоїсь версії, яку ніхто не відновлює. Система без резервного копіювання.

Сів на бетон. Холодно. Добре. Хоч щось. Хоч рефлекс. Хоч відчуття, що тіло ще тут. Не пропало. Ще може дати сигнал. Але сигнал не означає зв'язок. Просто коротке «біп», як у рації, коли батарея сідає.
Сон хотів мене схопити, але я не дав. Спати — це означає мати шанс побачити сон. А я не хотів нічого бачити. Мене влаштовувала ця темрява. Без візій. Без картин. Без голосів. У темряві навіть свідомість не мала форми. Вона текла, як мазут, і я лежав у цьому без жодного спротиву.
Колись у цьому підвалі ми пили. Було весело, наче протест. Тепер — навіть пити не хотілося. Алкоголь — це інструмент, а мені не потрібно було вже нічого лагодити. Все, що можна, давно зламалось. І я — теж.
Я чув, як зверху йшли люди. Їхнє життя — як реклама: шум, кольори, напрям. А тут, під землею, я був у справжньому ефірі. Без монтажу. Без пауз. Без титрів.

На поверхню повертався не я — тіло саме вивозило себе, як механічна лялька, заведена за інерцією. Сходи вгору здавались нескінченними. М'язи не боліли — але не слухались. Їм було байдуже. Вони не розуміли, для чого я знову вибираюсь.
Повернувся в кімнату. Вікно все ще не мите. Фіранки в'їлись у дим і час. Стіна, на якій колись висіли афіші — тепер пуста. Навіть клей від них зліз. Залишилась лише форма. Як відбиток тіла у воді після стрибка. Ні змісту, ні присутності.

Сів. Увімкнув телевізор. Бігла якась реклама. Люди сміялись, пили каву, їли печиво. Я дивився, наче на мутацію. Ці істоти були не я. Вони не були ні з мого часу, ні з мого простору. Їхній звук — як заїкаючийся автомат у метро. Без логіки. Без причини.
Згадав один з тих днів, коли ще хотілося щось зламати. Коли був гнів. Тепер — навіть гнів здається мені театром. Вистава, де актори щиро кричать, але сцена — картонна, і світло вимикають о 22:00. І я вийшов із зали. Не плескав. Не залишив відгуку. Просто більше не прийшов.
У всій цій порожнечі лишалось тільки одне: спостерігати. Не для аналізу. Не для пам'яті. Просто, бо ще функціонує зір. Одна з небагатьох систем, що не відключилась.

І я сидів. І дивився. На екран. На стіну. На себе у вікні. На життя, яке вже не включалось.

Я ліг на підлогу знову. Там, де раніше був. Те саме місце, те саме тіло, той самий пильний простір. Нічого не змінилось. І це було не страшно. Це було — правильно. Як закон, який не викликає подиву.

Мозок працював, але не думав. Він просто фонтанував залишками процесів: уривки фраз, які чув у маршрутці; присмак кави з автомата, що давно не працює; спогади, які стерлись настільки, що вже не мають ні початку, ні форми. Як попіл, який хтось намагався змити, але тільки розмазав.

Я хотів перевірити, чи ще живий. Але навіть дихання було інертним. Без глибини. Без ритму. Наче апарат, що вимикається повільно, бо ніхто не натискає "вимкнути" — просто не підводять живлення.

Десь із під'їзду хтось кричав. Сварка, матюки, стук дверей. Це була єдина емоція в радіусі двадцяти метрів. Але я її не розпізнав. Вона не викликала жодної реакції. Навіть не здивування. Просто шум. Інформаційний пил.

Мені хотілося відчути хоча б ненависть — до себе, до них, до тиші. Але й вона не прийшла. Я був переповнений байдужістю, як чаша, що перелилась, але продовжує текти — просто вже нема чим заливати.

І тоді я зрозумів: це й є межа. Не смерть, не божевілля, не страх. А стан, коли вже нічого не можеш втратити. Коли навіть себе — не шкода. Бо нічого не лишилось, окрім оболонки, яка більше не шукає навіть болю.

Я заплющив очі. Не для сну. Просто так. Для паузи.

Голос, якого не буде

«Якщо голос щось вирішував — його давно б заборонили.»
— Джордж Карлін

Цей день був як попіл. Сухий, липкий, всюдисущий. Я прокинувся у кімнаті, яка вже давно не була моєю — просто об'єм, де лишилося тіло. Пластикове вікно випускало тільки шум — і той був якийсь тупий, як старий мікрофон без басу. З системника виливалося гудіння.

Не музика, не настрій — просто звук, що нагадував: машина ще жива. А ти? Я сидів на стільці, який зламаний був ще до мене.

Ноги в мене були, як з гіпсу. Голова — ніби її вночі зібрали з різних думок, що не клеїлись між собою. У шлунку — тиша. У очах — втома, ще до початку. На столі — бюлетень.

Його мені вручили зранку. Я пішов, бо "так треба", бо мама ще в 90-х казала, що "вибори — то важливо", бо підсвідомо думав: може, щось зміниться.

Я подивився на ті прізвища — і відчув, як у мене в голові засичало.

Не гнів. А якесь сіре, кисле зітхання. Ніхто з них не був про мене. Ніхто не знав, як пахне в моєму під'їзді.

Ніхто не знав, що таке стояти під дощем на трасі й намагатися продати старий "Аллегро" з розбитою декою. Я не кинув бюлетень у скриньку. Я не зіпсував його демонстративно. Я просто вийшов. Згорнув — і пішов геть. Це не був протест. Це була відмова бути статистикою.

Я повернувся додому, зняв куртку, сів у темряву й дивився, як лампа блимає, ніби хоче щось сказати.

У сусідів дитина плакала. Тонко, довго. Я слухав і думав: вона ще не знає, що насправді ніхто не слухає. Телевізор я не вмикав. Але з коридору чув: "Наші спостерігачі не фіксують серйозних порушень…"

Мені стало смішно. Серйозні порушення — це ми. Це наше життя без шкіри. Це те, що ніхто не реєструє.

Я вийшов у під'їзд. Холодний бетон зустрів мене, як старий друг, який давно нічого не хоче питати. На дверях висіла наліпка з агітацією.

Я подивився на неї — довго. Нічого не відчув. І це було найстрашніше — повна анестезія. Я вийшов у місто. Без мети. Просто, щоб не лежати.

Іти нікуди — іноді краще, ніж залишатись.

Асфальт був мокрий, небо — брудне. Люди йшли, наче зламані механізми, яким забули оновити програму. Усі дивились у землю. В очі

ніхто.
На зупинці я побачив жінку.
Вона здирала зі скляної стіни рекламний плакат з "усміхненим кандидатом". Повільно. Акуратно.

Ніби не злість керувала, а більше схоже на буденний обов'язок — прибрати сміття. Вона не кричала. Не матюкалась. Не озиралась. Просто знімала його, як старий пластир із гною.
І я подумав: це найчесніший вчинок сьогодні. Поруч хлопчик крутився з флаєром іншого "партійного обличчя". Клеїв його назад на стіну.
Гра. Війна. Глупота. Я згадав своє перше голосування. Перший бюлетень. Перша кабінка. Я тремтів, бо думав, що роблю щось важливе. А тепер — я навіть не міг згадати, за кого тоді голосував. Ті обличчя зникли, як ніколи не існували. Залишилась тільки звичка брехати собі про вибір.
Я зупинився біля кіоску. Купив каву.
Стара продавчиня сказала:
— Ну, голосували вже?
— Та нє, — сказав я, — в мене вже все відбулося.
Вона не зрозуміла. Мабуть, подумала, що я "з тих", хто за бойкот.
А я був просто з тих, у кого більше немає реакції.
Я сів на лавку. Повз ішов п'яний мужик і сказав в порожнечу:
— Та всьо буде, не сци.
Ніхто йому не відповів. Навіть порожнеча.
Я згадав Махна. Не як ікону. Як образ. Як щось, що хоча б намагалось бути інакшим, коли все було однаковим. А ми? Ми навіть не намагаємось. Ми не маємо ідеї. Ми маємо посібник з виживання в міжвиборчий період.
Я повернувся додому з почуттям, що нічого не зробив — і водночас зробив усе, що міг. Мій бюлетень так і лишився в кишені. Зім'ятий, трохи вологий, як стара думка. Я кинув його на підлогу — і не влучив. Він ліг поруч зі сміттям, яке вже давно стало частиною інтер'єру.
Я сів. Дивився в стелю, яка трималася на фарбі й звичці.
І думав: а якщо я помиляюсь? Якщо мій "внутрішній спротив" — просто новий формат страху? Бо легко казати "я не голосую", коли в тебе немає на що ставити. Коли в тобі вже нічого не лишилось — не важко відмовитись.
А якщо це не вибір, а продукт зламаності?
І я почав із собою сперечатись.
— То чому ти не проголосував?
— Бо нема за кого.

— Це ж банально.
— А хіба життя — не банальність?
— Тобі просто зручно нічого не робити.
— Може. Але це принаймні чесно.
Я вже не вмів себе переконувати. І не хотів. Телефон зависав. Повідомлень не було. У фейсбуці всі щось писали про "громадянську позицію", викладали фото з кабінки, з бейджиками, з палець у фарбі. Я відчув, як щось усередині холоне — не від заздрощів, а від глухого відчуття, що я не у цьому світі. Я не був проти них. Просто був поза. Поза урнами. Поза вибором. Поза вітаннями з перемогою. І в цьому було щось не трагічне. Просто фактологічне. Я — у шухляді, яку давно не відкривають. У записці, що загубилась у кишені. У кімнаті стало тихо. Навіть системник перестав шуміти. І я подумав: а може, це і є справжній спротив — нічого не казати, не робити, не показувати. Просто залишитись. Колись я вірив. Не у конкретних людей. У саму ідею, що щось залежить. У ті роки ми сиділи в холодних гуртожитках, палили дешеве, слухали важку музику й сперечались до ночі — хто кращий, хто бреше, що буде завтра. У нас були листівки, роздруківки з принтерів, малюнки на ватманах, лозунги, які ми писали фломастером у блокноти. Ми готували "альтернативний день голосування", розповсюджували фрази типу "не віддавай їм себе".
Ми думали, що ми — хвиля.
Ми думали, що щось порушиться, якщо ми не візьмемо участі.
Тепер я розумію: нічого не порушилось.
Все пристосувалося.
Система живе навіть без голосів. Їй навіть зручніше, коли ти мовчиш — але зсередини зламаний.
Я пробував аналізувати: чи втратив я віру?
Чи просто вийшов із гри, не вилазячи з дому?
Мої друзі тоді говорили про "громадянську активність".
Тепер деякі з них працюють у політиці. Інші — в медіа. Хтось взагалі поїхав і більше не повертався.
А я залишився.
Як пляма на асфальті після дощу.
Не зник, але і не сушусь.
Я вже не маю злості.
У мене залишилась тільки порожнеча зі слідами пам'яті.
Я не хочу доводити.

Я не пишу маніфестів.
Я просто фіксую:
я був, я не брав участі, я досі тут.
Я — не герой. Не свідомий громадянин. Не блогер з оглядом на ситуацію.
Я — уламок. Той, що не встав у ланцюг.
І, можливо, саме це — моя єдина форма ідентичності.
Я знову знайшов той бюлетень на підлозі.
Він був зім'ятий, мокрий по краях, але прізвища ще читались.
Очі всіх цих кандидатів — вирізані з журналів. Усмішки — як у ведучих ранкового шоу.
Ніхто з них не знає, що таке прокинутись і не мати бажання вставати.
Ніхто з них не нюхав вогку підлогу чужого гуртожитку.
Не бачив, як дим із батареї затягує думки в стелю.
Я взяв зошит.
Порожній. Старий.
Там колись мав бути мій перший роман.
Потім — маніфест.
Потім — нічого.
Я вклав туди бюлетень.
Без коментаря. Без підпису.
Не як заяву. Не як протест.
Просто жест.
Щоб щось було збережено.
Я поставив зошит на полицю, поруч із касетою, яку вже нічим не прослухати.
І сів у темряві.
Вулиця за вікном світилась млявим натрієм.
Десь удалині гавкав собака. Іноді — лаявся телевізор у сусідів.
Але все це — вже не про мене.
Я нічого не сказав.
Нікуди не написав.
Нікому не передзвонив.
Бо в деяких випадках справжній вибір — це відмова.
Не як жест сили. А як
останній прояв внутрішньої чистоти.
Без гасел. Без надії.
Просто ти і мовчазне "ні".

Порожнеча під номером без імені

«Вони йдуть не в землю.
Вони вростають у тебе.»
— Чак Паланік

Він помер десь між ніччю і ранком, коли холод тільки починає заходити в кістки, а думки ще не готові до новин. Сказали коротко, без деталей. Просто: «Не стало». Я навіть не одразу зрозумів, кого не стало. Це слово — як погана заготовка для всього. Не стало — ніби хтось вимкнув світло і не пояснив, чому. Мобільник тримав у руках ще хвилин десять після дзвінка, не вмикав екран, не гортав. Просто тримав, як труп щойно зірваної звички.

Ми не були друзями в класичному сенсі. Не гуляли щодня, не їздили в одні й ті самі місця. Але це був один із тих, хто задає напрям. Хто стоїть осторонь, але поруч. Хто мовчить, але дивиться так, що хочеться рухатись. Я їхав до кладовища пішки, бо не витримував маршрутку. Мене дратували люди з похоронними обличчями, які були сумні тільки для інших. В кишені було півпляшки "Тетяни" — він колись казав, що це «труїлка для твердих духом». Буханець — для символу. І стара запальничка з рок-фесту, який давно вже не існує.

Кладовище зустріло тишею, яку не придумати. Хрусткий пісок під ногами, пластикові квіти на вітрі, запах старої хвої, який завжди трохи нагадує про зиму, навіть у вересні. Надмогильні плити блищали, ніби плакали під сонцем.

Його могила — без таблички. Просто земля, кілька опалих листків і дерев'яний хрест, ще не почорнілий. Поруч — нікого. Я присів. Не на коліна, не для драми. Просто так, як сідаєш біля когось, із ким колись багато мовчав. У голові не було фраз. Не було плану. Було відчуття, що між нами залишилося щось, що ніколи не буде вимовлено. І не треба.

Я поставив буханець. Відкрутив кришку з пляшки. Взяв ковток — терпкий, дешевий, щирий. Налив трохи на землю. І в тому було більше, ніж у будь-яких церковних церемоніях. Це не була традиція. Це було — наше.

Мене дратувала сама ідея смерті як чогось підсумкового. Він не встиг нічого завершити. Не вийшов з тієї музики, яку писав. Не дописав свій останній текст. Але це не зменшувало його. Навпаки — робило правдивішим. Бо тільки живі не встигають.

Пам'ять не вибирає, що залишити. Вона просто фіксує випадкове. Як стара камера, що ловить не момент, а контур. Я пам'ятаю, як він дав мені перший фензін — брудний, зшитий степлером, обкладинка з розірваної коробки

від сигарет. У середині — криво роздруковані сторінки, тексти без дат, без авторів. Я не все розумів. Але відчув: це справжнє. Не як підручник, не як фільм — як поріз на пальці, коли рвеш коробку з пляшкою.

Тоді ще не було нормального інтернету. Все передавалось з рук у руки. Касети з подряпаними треками. Самопальні футболки. Дешеві марки з канцелярських магазинів. Вони були нашими медалями. Він не казав багато. Але з ним поряд хотілося мовчати по-іншому — не з порожнечі, а з уваги.

Він не змушував бути панком. Він не носив ірокеза, не вивішував прапорів. Але коли він заходив до кімнати — всі інші виглядали як статисти. Його поважали навіть ті, хто зневажав усе. Бо він не грав.

Одного разу він просто сказав мені: “Не пиши про те, чого не прожив. Це видно.” І зник на кілька тижнів. Потім з’явився — ніби й не було паузи. Він не просив вірити, не вимагав слідування. Просто існував чесно, у своєму ритмі. І цього було достатньо, щоб вчитись — без уроків.

Я згадав, як ми слухали разом касету з якогось концерту в Харкові. Всі треки зірвані, вокал як крик з підвалу. А він сказав: “Чуєш, як там дихає людина?” І я справді почув. І потім шукав це дихання в усьому.

Я не знав, скільки йому років. І він не питав, скільки мені. Це не було важливо. У нашому середовищі час не мав значення. Ти був або з нами, або ще не зламався достатньо.

Тепер його немає. І це “немає” не означає порожнечу. Це, скоріше, пауза, яка більше не закриється новим реченням. Не буде продовження. Але буде тиша — і в ній усе, що залишилось між нами. Повернувшись додому, я довго стояв на порозі, не знімаючи куртку. Мовчазна кімната зустріла мене звичним безладом: недопита кава, порожня пачка з-під сигарет, старий ноутбук, що постійно втрачає зв’язок з мережею. Тут усе лишилось на місці, ніби й не було жодної втрати, ніби все, що сталося сьогодні, — це просто епізод з новин, який нікого по-справжньому не стосується.

Я кинув сумку на стілець, дістав сигарету і сів на підвіконня. Дивився в темряву, що вже почала заповнювати вулицю. Пам’ять, як завжди, поверталася несподівано: не через логіку, а через запах, дотик, звук. У голові раптом виник той самий сміх, який я колись чув на даху п’ятиповерхівки. Його сміх. Вільний, хриплий, без жодної нотки іронії. Він вмів сміятися щиро навіть тоді, коли навколо все валилось.

Я згадав, як ми мовчали під музику. Це було дивно — вміння не говорити й водночас бути повністю на зв’язку. Ніяких лекцій, ніяких пояснень.

Просто присутність поруч. У ті моменти все здавалося зрозумілим без слів. І тепер, коли його більше немає, саме ця мовчазна підтримка здається найдорожчою. Не ідеї, не знання, а здатність бути поряд і не ламати тебе своїми переконаннями.

Я відкрив блокнот, але не міг написати нічого. Ручка ковзала по сторінці, залишаючи якісь хаотичні лінії. Я пробував сформулювати, зафіксувати, але кожне речення звучало фальшиво. Відчуття було таке, ніби будь-яка спроба описати його — це зрада. Він ніколи не прагнув бути описаним. Він існував поза формулюваннями, поза вітринами, поза фразами, які гарно звучать.

Я зрозумів, що втрата не в тому, що його немає. А в тому, що таких більше не буде. Світ змінився. Сьогодні вже не лишилось місця для тих, хто вмів мовчки показати напрям. Усе замінено словами, постами, лайками. Справжня присутність — це зараз розкіш. І з кожним, хто йде, таких моментів стає менше. Як ніби хтось цілеспрямовано вимикає лампи в коридорі, по одній. Ти ще йдеш, але вже в напівтемряві.

У квартирі не було світла. Проводка знову підвела — не новина. Я навіть не став шукати ліхтарик. Просто сидів у темряві, яка цього разу не здавалася порожньою. Вона була, як стара ковдра — трохи важка, трохи пильна, але знайома. Вона не тиснула. Вона просто давала простір.

Дивно, але я не хотів слухати музику. Уперше за багато років — жодного треку, жодної касети, жодного фону. Тиша здавалася чеснішою. Вона не нав'язувала настрій, не намагалася мене відволікти. Вона була така сама, як я: трохи втомлена, трохи байдужа, трохи своя.

Я подумав, що, мабуть, це і є його спадок. Не слова, не історії, не фрази — а вміння не боятись тиші. Вміння витримувати паузу, не заповнюючи її сміттям. Більшість людей бояться мовчання, як порожньої кімнати. А він — ні. І цього навчив мене, сам того не знаючи.

Я сидів так довго, що перестав розрізняти час. З вулиці долинали уривки голосів, уривки життів. Комусь дзвонили, хтось когось чекав, десь грюкали двері. Але все це проходило повз. У мене не було до цього справ. Я був тут — і цього вистачало.

Я знав, що не буде жодного пам'ятника. Ніхто не зробить з нього символу. Його ім'я не буде викарбуване в підручниках. Але мені цього не треба. Я не хотів, щоб його перетворили на плакат. Він не був для того. Він був для того, щоб тримати тебе на плаву в найгірші моменти — без пафосу, без гасел, без зобов'язань.

Тепер я лишився з цим знанням. Без вказівок, без мапи, без роз'яснень. І в цьому була дивна форма спокою. Не полегшення, не зцілення — просто тиха присутність того, хто все одно залишився.

Вранці я відкрив стару коробку з-під черевиків. Колись у ній зберігав листи, фензінові вирізки, наклейки з автобусів, які клеїв на гітару. Тепер там лишився тільки пил. І тиша. Та сама тиша, яку ми колись вважали привілеєм.

Я поклав у неї касету. Ту саму, де запис був зіпсований, але звучання зберігало щось важливіше за якість. Потім — запальничку з рок-фесту. Вона вже давно не працює, але в мені вона ще клацала, кожного разу, коли я згадував ту сцену, де він стояв осторонь, курив і мовчки слухав.

На аркуші з блокнота я вивів його фразу. Повільно, майже зосереджено.

«Не пиши про те, чого не прожив».

І більше нічого. Без дати, без підпису.

Я закрив коробку, обмотав її ізолентою і поклав на найвищу полицю, туди, де не дістаєш без стільця. Не для того, щоб ховати. А щоб не торкатись випадково. Бо є речі, до яких треба доходити свідомо, а не згадувати між двома кружками кави.

Це не було прощання. Не було "останнього жесту". Це був просто спосіб зберегти те, що більше не повториться. Без сентиментів. Без архівування. Просто — фіксація.

Коли я вийшов надвір, небо було сірим, як зжована серветка. Повітря пахло землею, яка ще тримала в собі його присутність. Я не шукав знаків. Не чекав полегшення. Просто ішов.

Не кудись — а від теперішнього.

І десь на самому дні цієї ходи, серед сигаретного диму й сирого асфальту, в мені зберігалося одне просте відчуття:

він був,

він залишив,

я не встиг.

і тому — не маю права зникнути теж.

Внутрішній спротив, без варіантів

«Самотність — це коли ти кричиш,
а відповідь звучить зсередини.»
— Чак Паланік, «Колискова»

Мені важко дихати. Не в медичному сенсі. Просто відчуття, що кисень проходить крізь мене, нічого не лишаючи. Як обдув системного блоку — прохолодно, порожньо, без ознак життя. Я не хворію. Просто втомився жити на рівні функцій.

Голова гуде, як старий телевізор, залишений на ніч без каналу. Статичний шум, який не зникає навіть після вимкнення. Я ще не сказав жодного слова зранку, бо нема до кого. І нема чого. Дзеркало в ванній — як свідок, якого не викликали. Сигарети в банці, куди колись клав дріб'язок, тепер — усе, що залишилось від ілюзії впорядкованості.

Я п'ю прямо з пляшки, бо склянка — це вже зайвий жест. Горілка холодна, ріже, ніби щось ще може прокинутись усередині. Але не прокидається нічого. Є лише коротке затінення: якби я був живий — мене б нудило. А так — просто тиша. Густіша за алкоголь.

Пам'ятаю, як колись у студентській кімнаті ми з ним сперечались: чи буває "чесна людина" у брудному світі. Я казав — буває. Він сміявся. Тепер, коли його немає, я злюсь не на смерть. А на себе — за свою тодішню наївність. За бажання довести. За спробу вірити. Ці спроби й довели мене сюди — в ліжко з запахом плісняви й гіркоти.

Я не знаю, скільки часу пройшло. У квартирі стало темніше. Можливо, просто день закінчився. А можливо, я знову втратив контроль над годинами. Розетка іскрить, коли я вмикаю чайник, але я навіть не моргнув. Звик. Навіть до іскор. Навіть до короткого замикання реальності.

Це вже не криза. Це — стан. Як низький тиск у трубах. Як відключена система пожежної безпеки. Я не зламаний. Просто вимкнутий.

І все, що залишилось — це ритуал: встати, сполоснути обличчя, запалити, ковтнути, сісти.

Думати вже не обов'язково.

Чекати — смішно.

Відчувати — небезпечно.

Іноді здається, що саме оця тиша й є справжнє пекло. Не крики, не війни, не політичні дебати, а ця сука-глушилка, яка лунає всередині голови і ніколи не вимикається. Я пробував її заглушити — алкоголем, музикою, сексом, суперечками, але вона повертається. Завжди. Точно, мов податкова перевірка. І щоразу глибша. Щоразу глухіша. Горілка вже не працює —

організм адаптувався, як таргани до дихлофосу. Я можу пити й залишатись тверезим. Можу блювати й при цьому почувати себе чистим. Навпаки, це стає ритуалом — не очищення, а підтвердження: так, я ще тут. Так, я ще маю оболонку, яка здатна реагувати.

Я пробував сьогодні вийти. Просто вийти з під'їзду. Здавалося, ніби дверна ручка тримає мене за зап'ястя. Придушено. Мовчки. На вулиці — якісь звуки, життя, хтось кричить у дворі, десь хтось лається, десь сміються. Але я не вірю в цей сміх. У ньому щось занадто правильне. Як з рекламного ролика, в якому всі щасливі, бо купили правильний йогурт.

Мене вивертає від цього щастя. Мене зсередини точить якась червоточина, яка не дозволяє ні радіти, ні злитися. Я вже навіть не в депресії — я в стані функціонального розкладання. Це коли ти все ще дихаєш, але кожна твоя дія — як ходіння по склу, і ти точно знаєш, що не впадеш, бо підлога — це вже частина тебе.

Я пробував з кимось говорити. Телефон уже майже стер пальці, але нікого не хотілось набирати. Всі ті, хто ще здатен щось сказати, або втекли, або мовчать так само. А ті, що лишились, — у них слова як пластикові виделки: можна встромити, але нічого не візьмеш. Я прокрутив список контактів, але жодне ім'я не викликало нічого, крім легкого роздратування. Я повернувся в кімнату. Знову. Так, ніби втік від втечі. Знову сів. Знову ковтнув. І знову — нічого. Ні очищення. Ні полегшення. Ні навіть відрази. Просто — фіксація. Я ще функціоную. Але без варіантів.

Мораль — це вигадка для тих, хто ще не втомився. Для тих, хто має сили пояснювати, навіщо він живе. Я раніше теж пробував. Хотів бути "добрим", "чесним", "на своєму боці". Хотів жити так, щоб потім не було соромно. Але з часом сором — це теж розкіш. Він потребує енергії. Він живе там, де є надія. А коли надія зникає, лишається лише звичка. Звичка не бити, не красти, не зраджувати. Але це вже не мораль. Це — інерція.

Я не пам'ятаю, коли востаннє щось зробив не тому, що треба, а тому, що хотілось. Усе давно перетворилось на стратегічне ухилення від контакту. Вибір не на користь чогось, а проти всього. Я більше не вірю в добро. І не тому, що зі мною сталося щось страшне. Просто одного дня воно перестає працювати. Як старий ліхтарик, який ніхто не міняє.

Мене дратують всі ці люди, що постять "надихаючі цитати". Ті, що говорять про любов, про сенс, про те, що "усе буде добре". Нічого не буде добре. Не тому, що я песиміст. А тому, що це просто статистика. Якщо ти щось справжнє — тебе або зламають, або забудуть. Якщо ти симуляція —

виживеш, станеш інфлюенсером, напишеш книгу з порадами для таких, як я. Але я не хочу ставати тим, хто вижив. Бо виживання — це не життя. Це технічний стан.

Я не граю в добро. І не тому, що я злий. Просто мені набридло прикидатися. Я не обіймаю друзів, не ставлю сердечка, не питаю "як справи", бо це все — побутовий тетріс, у якому кожен рух — це спроба вписатись. А я не хочу вписуватись. Не тому, що бунтар. А тому, що не відчуваю сенсу бути частиною чогось, чому не вірю.

Це не протест. Не маніфест. І навіть не жалість до себе. Це просто звіт. Такий самий, як у бухгалтерії. Пасиви, активи, залишки на рахунках. Нуль — це не поразка. Це просто стан, у якому все стає видно.

Останні дні стали розмитими. Не те щоб я не пам'ятав, що робив. Просто всі дії — як повтори в серіалі, який ти не дивишся, а просто залишаєш фоном. Я вже не впевнений, що сьогодні понеділок. Чи хоча б не грудень. Іноді ловлю себе на думці, що не пам'ятаю, коли востаннє розмовляв уголос. Можливо, тиждень тому. Можливо, вчора. Можливо, ніколи.

Тіло більше не реагує нормально. Пальці сіпаються самі по собі. Очі ніби не фокусуються. Коли ходжу кімнатою — здається, що кроки не мої. Наче дивлюсь на себе ззовні, як оператор документалки про дивного одинака. І навіть коментар за кадром чується: «тут суб'єкт остаточно втрачає здатність до соціальної взаємодії». Це не шизофренія. Це просто наслідок надмірної присутності у власному житті.

Мені стає важко від простих речей. Зробити чай — це як проєкт. Увімкнути світло — як акт вторгнення в чужу систему. Навіть чиста футболка — це вибір, який вимагає аргументації. Навіщо? Для кого? Чому зараз? А яка різниця?

Ночами я не сплю. Не від безсоння. Просто не маю причини засинати. Вішаю куртку на двері, аби в темряві виглядало, ніби хтось стоїть. Іноді навіть кажу «спокійної ночі», не дивлячись на неї. Це не ритуал. Це — щоб не забути, як звучить голос, навіть якщо він мій.

Часом мені здається, що я вже давно помер, просто не повідомив про це. І все, що зараз відбувається — це інерційне жевріння. Тіло ще працює, але більше за звичкою, ніж за необхідністю. Як стара лампа в підвалі, яку ніхто не вимикає, бо всі забули, що вона взагалі світить.

Я не шукаю виходу. І не тому, що не вірю в нього. Просто мені більше не цікаво, куди він веде.

На кухні шумить холодильник. Його звук зливається з шумом у голові,

і я вже не можу розрізнити, що з цього — техніка, а що — я. Горнятко стоїть на краю столу, як і вчора, як і позавчора. В ньому нічого немає, але я все одно беру його в руку. Це дія. А будь-яка дія — вже багато в моїй координатній системі.

З вікна видно частину сусіднього балкону. Там сохне футболка з написом, який я не можу прочитати. Сонце пробивається крізь брудне скло, залишаючи плями на підлозі. І я думаю: цікаво, чи залишу я такі ж плями, коли мене не стане? Чи буде щось, що згадає — я тут був?

Я не шукаю відповіді. І не питаю. Просто фіксую. Мене не лякає забуття. Мене лякає лиш те, що нічого більше не турбує. Навіть це.

На підлозі лежить записник. Старий. Відкритий на сторінці, де немає нічого, крім однієї фрази, написаної моїм почерком:

«Може, все це вже сталося — просто я не помітив моменту, коли перестав бути частиною себе».

Я закриваю його. Повільно. Обережно. Не через страх. А тому що звук — це теж іноді забагато.

Потім дістаю сигарету. Вона ламається. Я все одно запалюю. Дим гіркий. І трохи заспокоює.

Нічого не закінчено. І нічого не починається. Просто ще один фрагмент. Ще один непомітний крок. І навіть якщо все це безсенсове — це все одно моє.

Навіть якщо більше нічого не залишилось. Навіть якщо нікого немає поруч.

Там, де мене більше немає

«Близькість — це форма експлуатації,
якщо ви не на рівних.»
— *Стюарт Хоум, «Піхва: культурна історія»*

Вона з'явилась несподівано. Без попередження, без дзвінка, без натяку на ту пафосну "зустріч через роки", яку так люблять у фільмах. Просто постукала у двері, і коли я відкрив — стояла там, ніби ніколи й не зникала. Та сама хода. Та сама тиша між рухами. Лише одяг інший — теплий беж, гладкий кашемір, сумка без зношених кутів. Її присутність ламала простір — не голосно, а методично, як акуратний розрив у шві старої речі.

— Привіт, — сказала вона. — Можна?

Я лише кивнув. Хоча в голові вже крутився весь архів. Вона зникла в той момент, коли світ почав хилитись. Ми не посварились — просто її стало менше, а потім не стало зовсім. Як із тих, хто "переходить на іншу частоту". А тепер вона знову тут, у моїй кімнаті, де повітря пахне затхлою ковдрою, дешевим тютюном і непропаленою кавою.

Вона сіла на табурет і подивилась на стіл, де лежали старі касети, порожні коробки з-під піци і зошит, в якому я вже не писав. Її пальці торкнулися обкладинки зошита, не відкриваючи.

— Ти досі пишеш?

— Ні, — сказав я. — Я просто фіксую.

Між нами не було незручності. Було дещо гірше — спокій. Як між двома паралельними світами, які вже не перетнуться, але ще пам'ятають спільну точку.

Вона розповідала про життя, якого я не міг собі дозволити навіть у думках. Чоловік, що поважає. Дитина, яка слухається. Подорожі. Робота, де тебе цінують. Власна квартира. Система, в якій усе на своїх місцях — тільки вона в ній не знаходить себе.

— Усе, як треба. Але мені немає де бути собою, — сказала вона. — Там я — функція. А тут я — пам'ять.

Я хотів запитати: чому прийшла? Але не спитав. Бо відповідь була очевидна. Тут, у цьому просторі без ремонту, без сенсу, без імен — вона знову могла дихати.

Ми сиділи мовчки. Говорити більше не треба було. Її очі ковзали по плямах на стелі, по списаних стіках, по запорошеній колонці з логотипом "Panasonic". А я бачив, як шар за шаром з неї злітали всі "правильні речі", які вона роками акуратно складала навколо себе.

— Ти пам’ятаєш той нічний виїзд на Кобиляцьке поле? — раптом запитала вона. Її голос звучав спокійно, ніби нічого не було в тому питанні. Але я відчув: вона повернулась туди ще до того, як озвучила.

— Пам’ятаю, — відповів я. — Це була одна з небагатьох ночей, коли я не хотів померти.

Вона посміхнулась. Ледь. Як у минулому: коли щось здавалося смішним, але не варто було сміятись уголос, щоб не зіпсувати момент.

Я тоді був у старій куртці з відірваним рукавом, вона — у джинсовій жилетці, яку, здається, зробила сама. Було холодно, ми спали просто в траві, з рюкзаками під головами, а поруч гавкали бездомні собаки. Тоді все здавалося справжнім. Не “правильним”, не “безпечним” — а справжнім. Ми не грали. Ми просто були. В цьому світі, в якому місця нам не було, але ми його вигризали, як могли.

— Я тоді думала, що в мене всередині є щось, що ніхто не зламає, — сказала вона тихо. — А виявилося — не зламали, просто сховали. Під гелем для волосся, під лаконічним макіяжем, під дитячим альбомом з вирізаними пташками. Тепер я іноді прокидаюсь уночі — і не знаю, в якому житті я. Це лячно. А сюди я прийшла… бо тут ще залишилось те, чого в мені вже немає.

Я мовчав. Не через ефектність. Просто не було сенсу говорити. В її словах — правда. В її погляді — бій, який вона давно програла, але досі не визнала поразки. В її мовчанні — зв'язок, який не вимагає обслуговування.

Вона знову обвела поглядом кімнату. Порожня баночка з-під кави, обкладинка касети з тріснутим пластиком, тінь на стіні від проводів — усе це було чужим для її теперішнього. Але вона вдивлялась у ці деталі, ніби хотіла ними знову вдихнути щось у себе.

— Там у мене є все, — сказала вона. — Але я не можу дихати. А тут я нічого не маю — і все одно жива. Іноді здається, що мені варто було лишитись. Але тоді б я ніколи не дізналась, що таке “все”.

Ми обоє знали: вона не залишиться. Але на мить стало легше. Наче хтось знову засвітив коротке світло в довгому підземному коридорі.

Ми вийшли надвір. Осінь стискала місто вологими пальцями: десь шаруділи недопалки під ногами, десь на даху шуміла ржава вивіска, що давно втратила літери. Її туфлі ковзали по плитці, яка ніколи не була рівною, але вона не зупинялась — йшла впевнено, з тією внутрішньою прямотою, яку залишила в собі ще тоді, коли тікала звідси.

Вулиця, якою ми колись повертались з концерту, тепер була порожньою.

Клуб давно закрився, фасад облупився, вікна забиті ДСП. Колись тут було гучно, задимлено, у кожному русі відчувалась несистемність. Ми стояли на сходах з пляшками пива і не мали плану. Просто рухались. Вона зупинилась на секунду, глянула на двері, і я побачив у її очах щось таке, що навіть вона не хотіла собі дозволити: жаль. Але не за клубом. За собою, що тоді ще була.

— Тут був запах, якого не зітреш, — промовила вона. — Піт, пил, дешеві духи, пиво і страх. Ми всі трохи боялись тоді. Але в тому страху було більше правди, ніж у всіх моїх теперішніх безпечних ранках.

Ми пройшли далі. Магазин, де ми колись крали батарейки для плеєра, тепер став аптекою. Парк, у якому ночували, — стерильним квадратом із камерами і ліхтарями. Її пальці машинально торкались зачіски, ніби згладжували реальність, яка розповзалась. Її губи були стиснуті в лінію, яку вона не дозволяла розірвати. Вона поверталась у форму. Поверталась у ту, в кого вірять у її теперішньому житті.

— Я скоро піду, — сказала вона. — Мене чекають.

Я кивнув. Мене — ні. Мене давно ніхто не чекає. І це давало мені право бути.

— Там усе розкладене, — додала вона. — Але я розумію, що себе не покладеш на поличку. Себе або тягнеш з собою, або втрачаєш. І я втратила. А ти — ти лишився в цьому. В бруді, в пустоті, в гнитті. Але, можливо, саме тому — зберіг.

Я нічого не відповів. У цих словах було і співчуття, і заздрість, і страх. Вона торкнулась мого плеча — легко, як перед від'їздом. Так само, як і тоді, не обернулась.

Коли я повернувся, квартира знову зустріла мене тишею. Але цього разу вона не здавалася мертвою. Швидше — вичікувальною. Ніби стіни впізнали чужу присутність, яку не мали прийняти, але терплять заради мене. Я сів на підлогу. Не в кріслі. Не на ліжку. Просто на дерев'яному паркеті, серед розкиданих речей, у тому самому одязі, що носив кілька днів поспіль.

Перед очима стояла вона — не та, що з клубу, не та, що колись ділила зі мною ковдру на даху гуртожитку, а та, що щойно стояла біля моїх дверей: з правильною поставою, з ідеальним макіяжем, з пальцями, що тремтять від внутрішнього тиску. І все одно вона залишилась людиною. Вона пам'ятала. І вона, чорт забирай, повернулась, хай і на кілька годин.

Я провів рукою по підвіконню — пил залишився на долоні, ніби мітка.

Потім узяв порожню касету. Не ту, що ми слухали разом, а іншу. На ній не було запису. Вона навіть не була вставлена в магнітофон жодного разу. Можливо, тому я її зберігав. Як можливість. Як шанс. Як місце, куди ще можна буде щось сказати.

Я почав прибирати. Не як акт "очищення" — не вірю в це лайно. Просто розсовував речі, переміщав, перекладав. Пляшки в кут, зошити на полицю, порожні коробки — у мішок. Це не був жест надії. Це був жест непокори. Бо якщо вже я залишився тут, то хай і цей простір залишиться зі мною. Без обожнення, без стилізації, просто — як оболонка, яка ще дихає.

У дзеркалі я виглядав так само. Можливо, трохи втомленішим. Але не зміненим. Це добре. Зміни — то завжди ризик перетворитися на того, ким не хочеш бути. А я все ще знаю, ким не хочу бути. Це, певно, єдине, що мене тримає.

Її пальці залишили ледь помітний слід на склі чашки, до якої вона торкнулась. Я не витер. Хай лишається. Не як спогад. А як доказ, що сьогодні щось все-таки було. Щось справжнє, неструктуроване, несценарне.

Уночі квартира знову стала плоскою. Без об'єму, без простору. Лише я — розпластаний на дивані, серед складених речей, що все одно залишались випадковими. Я не спав. Просто не рухався. Іноді це схоже на сон.

Я думав про неї. Не з жалем, не з ревнощами, не з надією. Просто — фіксація. Вона прийшла. Вона сказала. Вона побула. І зникла. Як усе в моєму житті. Але це "зникнення" було правильним. Без криків, без драм. Просто розсипалась тінь, як дим, як пил, як колишній смисл.

Мене не покидала одна думка: ми обидва втекли. Вона — у форму. Я — в порожнечу. Але тільки один із нас обрав. І я не впевнений, що це вона.

Мій світ — не красивий. Не функціональний. Тут пахне потом і прогаром. Тут усе тьмяне, як стара плівка. Але в цьому світі я можу бути тим, ким є. Без пластмасових усмішок, без стандартів. Просто шматком істини, нехай і неприємної.

Світ, у якому вона живе — наче глянцевий журнал: віддруковано чітко, барвисто, на щільному папері. Але навіть найкращий друк — це все одно копія. А я лишаюсь оригіналом. Навіть якщо нікому не потрібен.

Я не герой. І ніколи ним не був. Не мій стиль. Не мій формат.

Я просто один із тих, хто лишився.

Бо хтось мав лишитись.

Це все вже було

«Усе це вже траплялося раніше,
і це ще трапиться знову.»
— Дж. М. Баррі, «Пітер Пен»

Мені здається, я це вже прожив. Той самий стіл, ті самі крихти на його краю, той самий запах кислого диму, який осів у шпалерах. Мій подертий светр. Чашка без вушка. Хтось стукає у батарею — я точно знаю, скільки разів, бо колись рахував. Тоді було дев'ять. Тепер — п'ять. Але відлуння таке саме.

Це вже було. Я вже тут сидів, уже обдирав шкіру на пальцях, уже злипав губи, втомлені від мовчання. Уже думав: якщо знову стану на підвіконня, то що зміниться?

І все одно прокидаюсь. Все одно п'ю. Все одно дихаю.

Ці події не повторюються — вони застрягли. Між шарами реальності, як заїжджений трек, який не перемикається. Іноді мені здається, що я просто фрагмент пам'яті когось іншого. Не навіть людина — а фоновий шум чийогось колишнього стану. Хтось мною вже був. І він пішов.

Я знову гортаю зошит. Те саме місце, де вирвана сторінка. Я не виривав. Просто її ніколи не було. Як і мене, можливо.

На стіні ще лишився обводок від малюнка — той самий гриб, який ми колись намалювали з Малдером. Ми тоді сміялись, що це буде "вхід у лабіринт". І десь після того ми вже не були тими, хто був "до".

Малдера більше немає. Він або згорів, або вийшов. Я іноді думаю, що ми обрали різні двері. Мені — ті, що не ведуть нікуди. Йому — ті, що закриті для тих, хто боїться.

І ще — вона. Подруга, яка приходила. З запахом дорогого парфуму й тінню на шиї. Я пам'ятаю, як вона торкнулась чашки. Після того я її не мив. Не з сентименту — з інерції. Її слова: "Я там — не я. Я тут — не можу бути". Це ніби про всіх. Про мене теж. Я ніде не можу бути собою. Бо "собою" я був десь у 2003-му. Після того — лише муляж. Муляж без інструкції.

Я намагався скласти хронологію. Просто взяти аркуш і написати: що було спочатку, хто пішов, що зникло, коли саме почало пахнути пліснявою — не в квартирі, а в голові. Але події не шикувались у ряд. Вони злипались, перетікали одна в одну, ламались. Спогади, ніби файли на старому диску: відкриваєш одне, а зчитується зовсім інше. Іноді — взагалі пустота.

Я пам'ятаю запахи сильніше, ніж події. Смак заліза на язиці після побиття.

Піт на її шиї, коли ми стояли на вулиці у грудні й не могли сказати одне одному нічого. Вологу траву під курткою, коли я знову ночував десь, де не мав бути.

А час — ні. Він зник. Я не пам'ятаю, коли це було. Просто знаю, що було. Але чи справді?

Пробував говорити сам із собою — уголос. Пробував зафіксувати, чи є ще в мені людина, яка думає, чи вже просто запис.

— Ти ще тут? — спитав себе.

— А ти?

Це не роздвоєння. Це — ехо. Коли ти довго кричиш у темряву, темрява відповідає твоїм голосом. І ти починаєш думати, що там хтось є.

Усе починає зникати з назв. Місця — без адрес, люди — без імен, події — без дат. Залишається лише відчуття: тут було щось важливе. Але що саме — ніби стерто гумкою.

Ми колись малювали карту — я і вона, тоді ще без статусу. Умовну карту втечі: "тут схованка, тут дах, тут вода, тут аптечка, тут можна зайти вночі, а тут — тільки вдень".

Я знайшов її між обкладинок старої книжки. Пожовкла, з плямою від кави. Але головне — вона вже не має значення. Бо жодна з точок більше не існує. Навіть ті, що не фізичні.

У ті роки я хотів щось змінити. Справді. Не кричати — робити. Але світ не дозволяв. Світ — це не обличчя в телевізорі. Це сусід, який викликає міліцію, коли ти слухаєш музику. Це тьотя в тролейбусі, яка кривиться від твоїх шипованих черевиків. Це продавчиня, яка відмовляється обслуговувати, бо в тебе "сумнівний вигляд". Ці дрібниці й були системою. І вона вбивала не пострілом, а капанням. Крап-крап-крап — і все. Ти вже м'який. Уже не гориш.

Зараз я наче повертаюсь у всі ті моменти одночасно. Вона (та, з "іншого життя") ще пахне у кімнаті. Малдер — ще десь у голові. Клуб — уже зруйнований, але ноги згадують, як ходили до нього. Це не спогади. Це — перетікання. Реальність здулась, наче стара куля. І я всередині — як залишок повітря.

Я не божеволію. Я просто більше не вірю, що реальність є фіксованою.

Мене не можна зловити. Бо я тепер — не цільний. Я — розлитий.

Розлитий по всіх цих роках, людях, помилках. І якщо зібрати мене назад — я все одно не складусь.

Я витяг зошит. Той самий, що роками лежав під купою мотлоху — між обкладинкою книжки про індустріальний панк і фоткою, яку я колись вкрав у дівчини, яка мені нічого не винна. Аркуші в зошиті трохи пожовклі, краї з'їдені вологою. Але лінії ще читались.

Я хотів написати. Хоч щось. Почати з простого: "Я тут. Сьогодні. 14 жовтня. 2009 рік." Але рука зависла над папером, і думка розсипалась ще до того, як встигла оформитись у речення.

Я не знав, чи справді сьогодні 14 жовтня. Я не знав навіть, чи рік 2009. Я вже писав цю дату? А якщо так — де? У якому з життів? У якому з блокнотів, які я спалив, викинув, залишив у метро, подарував дівчині, яка більше не пам'ятає мене? Я почав виводити літеру "Я", але лінія вийшла крива, і я її закреслив. Спробував ще раз — те саме. Потім просто закрив зошит. Не зі злості — з розуміння, що все, що я хочу сказати, вже кимось сказане. Мною, або кимось схожим. Я — плагіат самого себе. Усі мої думки — рекурсія. Усі мої емоції — ехо. Я більше не відчуваю нічого вперше. Навіть відчай — знайомий, як старе взуття. Навіть спогади — наче уривки чужих розмов, які я просто підслухав і зробив своїми. І тоді я подумав: а що, як я існую лише у спогадах інших? Що, як мене більше нема, бо ті, хто знали мене, забули, або пішли? Вона — та, що приходила недавно, вона ще пам'ятає. І отже — я ще був. Але коли вона піде зовсім, коли все витре нове життя — чи залишусь я? Малдер, певно, більше не пам'ятає. Якщо він взагалі ще є. Ті, з якими ми пили на даху старого будинку, — давно дорослі, або мертві. Ті, кому я читав свої записи на сходах клубу, — вже в офісах, з дітьми, з білосніжними зубами й кредитами. Вони теж мене забули. Значить, шматок мене — пішов із ними.

Я розсипаюсь. Повільно. Кожен, хто мене знав, забрав шмат. І тепер — я як скелет, обгризений історією. Без контурів. Без імені. Але навіть це — вже було.

Я вийшов надвір. Просто так, без мети. Не щоб "провітритись" — це для тих, хто ще вірить у терапію. Просто відчув, що простір у квартирі почав стискатися, ніби дихати ним стало шкідливіше, ніж у дворі.

Усе було на своїх місцях. Саме в тому — і проблема.

Вивіска "Продукти 24" з облізлою буквою "П". Металева сітка на під'їзді, яку знімали вже три рази. Дитячий майданчик, на якому ніколи не грались діти — лише пили. Пес, який лежав під лавкою ще вчора. І позавчора. І, здається, у 2005-му — теж. Місто не змінювалось. Воно імітувало життя. Кожен камінь тут уже знав мене, але не впізнавав. Я проходив, і на мене не

реагували. Люди ковзали повз, мов фантоми. Я не був для них реальним. Бо не мав форми. Не мав статусу. Не мав функції. Я побачив чоловіка з дитиною. Він ішов рівно, з гордо піднятою головою. У руках — кульки з магазину. Очі — як у батьків на рекламних банерах. І я згадав її. Ту, що колись приходила. Ту, в якої є "життя". Вона теж десь там, у подібному кадрі. У колі світла. І в мені ще залишилось щось, що одночасно її любить — і зневажає. Я рушив далі. Минулий кіоск, де ми колись брали дешеву настоянку. Тепер там кав'ярня. Паперові стаканчики. Фрази на крейдовій дошці. Я зайшов — просто щоб переконатись. Мене навіть не побачили. Я став біля стіни, нічого не замовив. Постояв хвилину. І пішов. За весь цей час — жодного погляду.

Тоді я зрозумів: я — не частина цього міста. Не "таємна". А зникла. Це місто пам'ятає мене, як помилку. Я — злом у його дизайні. Глюк. Версія 0.9, яку не оновили. Мені стало смішно. Бо саме це і дало мені силу. Я — невидимий. А отже — вільний. Я можу пройти крізь будь-які двері. Ніхто не запитає, хто я. Бо ніхто не бачить. Я — тінь того, хто залишився. І якщо світ — копія, то тільки я — оригінал. Навіть якщо скривлений. Навіть якщо тріснутий. Навіть якщо нікому не потрібний. Я повернувся додому без шуму. У під'їзді пахло фарбою і цвіллю водночас. Хтось недавно щось фарбував, а хтось — залишив трухлявий матрац біля смітника. Все як завжди. Баланс зіпсованого і безнадійного. Ключ не відразу прокрутився в замку. Замок, певно, теж забув мене. Нарешті — клац, і я всередині. Усе на своїх місцях: подряпана стінка, пляма на стелі, напівзасохла чашка з темним слідом. Ніби не виходив ніколи. Ніби просто відмотався плівкою назад. Я сів. Тиша була густа, тепла, не ворожа. Я не думав. Не рефлексував. Просто — фіксував. Факт: я ще тут. Факт: мене ще не стерло. Факт: щось у мені досі чіпляється за ці речі, за запахи, за мікротріщини на плитці. І якщо вже я залишився — значить, залишити мене було складніше, ніж здавалось. У цей момент я не був ані героєм, ані свідком, ані жертвою. Просто присутністю. Без моралі, без планів, без надії. Як пляма, яку не відмити, бо вона вже в'їлась у структуру. І знаєш що? Мене це влаштовує. Я не хочу бути в чужих снах. Не хочу в чужих сім'ях, чужих фільмах, чужих глянцевих історіях.

Я просто буду тут.

У своєму пилу, у своїй пам'яті, у своїй мові.

У всьому, що не видихнув.

Остання свобода

«Свобода — це не те, що дають.
Це те, що не можуть відібрати.»
— Альбер Камю, «Сторонній»

Я знайшов старий зошит. Чи, може, це був не мій? Рядки з нього були знайомі, майже моїм почерком, але думки — надто чіткі, надто прямі. Так я вже давно не думаю.

«Свобода — це не право. Це відповідальність перед собою».

Хто це написав? Коли? Я? Якщо так — то коли встиг так упевнено виглядати?

Я поклав зошит на підвіконня. Там усе ще лишався пил. І пляма від фільтра. Я дивився на ці речі, як на єдині докази того, що час іще рухається. Бо всередині мене — все завмерло. І навіть ці слова, які я колись виголошував із люттю, тепер здавались мені… чужими.

Колись я вірив, що можна все змінити. Через творчість. Через мову. Через просту дію. Що бунт — це не форма, а глибина. Що бути чесним у гнилій системі — це вже перемога. Але зараз ці формули не працювали. Бо система, здається, пережила мене. А я — залишився в її архівах, як пошкоджений файл.

У квартирі було тихо, навіть занадто.

Ця тиша не очищувала. Вона глушила.

Коли я намагався згадати, чому ще лишаюсь тут, перше, що приходило в голову — страх. Не той, що колись. Не паніка перед ментами, не боязнь батьків, не сором перед суспільством. Ні.

Страх порожнечі після свободи.

Бо свобода — це ще не рятунок. Це початок.

А далі?

Що ти з нею зробиш?

Я ходив колами по квартирі. Ніби відмірював щось. Простір? Рух? Останню надію?

У голові прокручувались фрази:

«Більшість біжить не від несвободи. Вони біжать від обов'язку бути вільними».

І далі:

«Ти можеш бути вільним. Але чи здатен не зрадити цю свободу сам собі?»

Це теж були мої слова. Або когось, кого я колись уявляв. Тепер вони звучали як пастка.

Я знову сів. Запалив. Не тому, що хотілося. Просто, щоб хоч щось зробити.

Дим заповнив легені, але не дав відчуття. Усе стало стерильним. Навіть отрута.

Я більше не вірив у свою “ідеологію”. Не тому, що вона була хибна. А тому, що вона не тримала мене.

Я спробував згадати, заради чого ми тоді виступали, кричали, клеїли листівки, розмальовували стіни. І згадав тільки одне — почуття. Що ми були не самі.

А тепер — я один.

І свобода — це порожній коридор, де немає жодних дверей.

Колись я намалював на бетонній стіні силует людини без рота. Просто очі — вирізані, глибокі, а замість рота — шов. Білий, грубий. Це було під мостом, де ніхто не проходив удень. Я зробив це на третю ніч без сну, з балончиком, який ледве пищав, і тремтячою рукою. Це був мій акт — сказати, що нас змусили мовчати. Ми. Я. Усі, хто тоді ще дихав неправильно.

На ранок цей силует замалювали. Комунальники. Зі свіжою фарбою і запахом державної зарплати. Але я встиг сфотографувати. Чорно-білим, на мильницю. Фото лишилось. Я тоді був гордий. Не через вчинок — через присутність. Я існував.

Тепер, дивлячись на це фото, я бачу зовсім інше.

Це не протест. Це запис болю, який уже не діє.

Ніби рана, яка загоїлась, але не дала сили.

Свобода, як я її тоді розумів, була естетикою спротиву. Тепер я це бачу. Гарні фрази. Правильні символи. Дії на камеру — хай навіть не на реальну. Ми всі ніби будували сцену, де кожен мав роль. Навіть я.

У мене була подруга. Вона розвішувала свої вірші на стінах. Просто листи паперу, надруковані з “Ажура” — вічно зіпсованого принтера. Вірші про дірки в асфальті, про спалені дитсадки, про запах бензину. Вона казала, що писати на папері — це єдина форма тіла, яку вона може витримати. У неї не було нічого. Жила в гуртожитку без гарячої води. Але коли бачила, як хтось читає її текст — усміхалась. З тим самим перекошеним ротом, який не вмів радіти.

Вона давно зникла. Хтось казав — переїхала в Польщу. Хтось — вийшла заміж. Хтось — повісилась. Я не перевіряв. Мені вистачило того, що вона більше не вивішує слова. А значить — її вже немає.

Так зникли всі. По одному. Ніби не витримали власного визначення. Ми проголосили свободу, як гасло, а не як стан. І коли вона почала вимагати

жертви — ми відступили. Хтось — у родину. Хтось — у офіс. Хтось — у мовчання.
А я лишився. Але тепер не знаю — для чого.
Бо свобода — це не лише право бути собою.
Це відповідальність не зрадити себе, коли більше ніхто не дивиться.
А тут — більше ніхто не дивиться.
Я уникав дзеркал. Але іноді ловив себе в відбитках вікон. Там був хтось схожий. Не я. Обгорілий варіант. Тінь після експерименту.
І що більше я тримався за слово "свобода" — то менше воно звучало. Воно розсипалось на складах, втрачало глузд.
Це слово стало як стара наклейка — злізла, потріскана, але ще помітна. Його ніхто вже не читає. Але воно не стирається.
І тепер — воно моя провина.

Я довго вірив, що бути собою — це форма спротиву. Що досить не підлаштовуватись, не гнутися, не повторювати чужих жестів — і ти вже не система. Але ні. Бути собою — це найболючіша частина гри. Бо в ній немає правил. Тільки ризик.

Ті, хто були з нами — ті, що сиділи на дахах і мріяли, як усе буде — повтікали. Один — у релігію. Інша — у фармацевтику. Третій — у йогу й детокс. Всі пішли туди, де є імітація сенсу. Я не засуджую. Можливо, це було правильно. Вони обрали вижити. А я — залишився з принципом. І тепер не впевнений, чи ще вмію рухатись.
Іноді я уявляю, що вони не зникли. Просто існують паралельно — в іншому світі. Там, де квартири не пахнуть грибком. Де є зарплата, електрочайник і заплановані канікули. І в них є я — в їхній пам'яті. Як дивак. Як тінь. Як період життя, який вони тепер згадують як "молодість".
Це теж зрада. Але вона не зла. Вона просто неминуча. Бо коли система не може тебе перевиховати — вона робить вигляд, що тебе ніколи не було. І люди, які були поруч, починають вірити в це. Їм легше без зайвих елементів у пейзажі.

Я лишився. Але я не впевнений, що залишився собою. Бо бути собою — це не просто не зрадити. Це ще й пам'ятати, хто ти був. А я вже не пам'ятаю. Я тільки знаю, що я не ті, хто пішли.
Залишатись — це теж форма втечі. Просто навпаки.
Колись я думав, що якщо протримаюсь — зможу пояснити. Написати, намалювати, зафіксувати все, що ми бачили, як ми билися, як розпадались і знов збирались. Я зберігав речі — значки, касети, фотки — бо вірив, що

потім вони стануть доказами. Але ніхто не питав. Ніхто не прийшов.
І я сидів із цими доказами, ніби з речами зниклого. Сам став архівом. Без читача. Без адреси. Без потреби.
Але я все ще не міг сказати, що зрадив себе. Бо зрадити — це вибір. А я просто залишився. Іноді це навіть важче, ніж тікати.
Я вирішив вийти. Не для того, щоб подихати — я давно не вірив у ці поради. Просто захотілося перевірити, чи ще існує межа між "всередині" й "назовні". Може, їх уже давно не було, і я просто не помічав. Я вдягнув куртку, стару, потерту — ту саму, в якій мене колись не впускали в банк. Мені завжди подобалось, як вона пахне — волога, пилюка, трохи скисле пиво.

На вулиці було м'яке світло. Осінь, той період, коли ще не холодно, але вже тінь довша за тіло. Я йшов не поспішаючи, без напряму. Двори були ті самі. Стіни ті самі. Люди — ніби нові, але всі як під копірку. Жодного обличчя, яке б мене впізнало. Жодного погляду, що зачепився б за мої черевики, за мій крок, за слід моєї присутності.
Це не було принизливо. Навпаки — заспокоювало.
Ніхто мене не бачить — значить, я не зобов'язаний нічого зображати.
Я не мушу бути цікавим, не мушу виправдовуватись, не мушу нічого пояснювати.
Це і є свобода?
Я пройшов повз кав'ярню. Раніше тут був кіоск, у якому продавали саморобні сигарети й сірі газети. Тепер — пінка, стаканчики, музика з колонки. Люди сміялись. Один хлопець у капюшоні читав напам'ять щось із інтернету — то було жахливо пафосно, але з посмішками в залі.
Я зупинився біля вітрини. Подивився на своє відображення. Не для того, щоб побачити себе — скоріше, щоб перевірити, чи я взагалі відбиваюсь.

Відбивався. Але ніби розмито. Очі глибші, ніж мають бути. Рот як зігнутий гачок. Мені було байдуже. Це не я. Це просто контур.
Мене не помічали. Мене не знали. Мене не чекали.

Я зайшов у старий підвал, де колись був клуб. Світло ледве сягало стін, пилюка стояла в повітрі, як мертва вода. Я знайшов куточок, де колись було підвищення — там ми виступали. Я постояв. Ніхто не вигнав. Ніхто не звернув уваги.
Я вийшов, не залишивши по собі нічого.
І зрозумів: я — нульовий ризик для системи.
Не ворог. Не жертва. Не герой. Просто — фон.

І, можливо, саме в цьому і є остання свобода. Двері зачинились за мною тихо. Ключ ще трохи скрипів у замку, як завжди. У квартирі було темно, але я не вмикав світла. Ця темрява була знайома, наче стара ковдра — колюча, затерта, але своя. Я пройшов повз розкидані речі, повз ту саму чашку без вушка, повз книжку, що давно не читається. Я нічого не рухав. Усе було на місці. Як і я.

Я сів на підлогу. Спиною до батареї. Від неї трохи йшло тепло — чи, може, це я собі вигадав. Я не намагався думати. Взагалі. У голові було чисто, порожньо, але не боляче. Наче після довгого плавання, коли нарешті виходиш із води і просто сидиш, ще не до кінця усвідомлюючи, що все — позаду.

Я не почував себе сильним. Не був переможцем. І точно не бунтівником.

Я просто лишився. Всі інші — пішли, змінились, зникли, пристосувались, зламались. А я — ні. І це не заслуга. Це просто факт. Як те, що ніч настає, навіть якщо ти цього не хочеш.

Я більше не вірив у слова, якими ми колись кидались: “боротьба”, “честь”, “ідея”, “вибір”. Усе це з’їлось, стерлось, стало вивісками на майках. Але я не міг викинути з себе те, що залишилось поза словами. Навіть якщо воно вже не гріє. Навіть якщо воно — просто звичка.

Я не знаю, чи залишився собою. Не знаю, чи був ним взагалі. Але я пам’ятаю той стан, коли ще хотів бути. І, мабуть, це єдине, що ще варте чогось.

Свобода — не вигляд. Не слоган. Не героїзм. Це те, що не дає тобі здатись, навіть коли вже нічого не залишилось. Вона не обіцяє нічого. Вона просто тримає, бо в тобі ще щось є, що не погоджується. Навіть без голосу. Навіть без сил.

Я не знаю, що буде далі. І мені не треба знати.

Я просто знову лишусь.

Фантом покоління

«Сучасність — це покоління,
яке пам'ятає лише фікції.»
— Жан Бодрійяр, «Симулякри і симуляція»

Я опинився там випадково. Мене не кликали. Просто хтось скинув афішу в застарілий чат, яким я ще іноді переглядав із нудьги. "Ретропанк-вечірка: 00's kids, 90's blood." Назва в стилі мертвих креативників. Локація — знайома: підвал біля станції, колись тут репетирували ті, що вже або в Польщі, або в землі. Я пішов не з цікавості. Швидше — з рефлексу. Ноги самі занесли. Може, хотів перевірити, чи ще щось залишилось.

Зовні було тихо. Всередині — гул. Але не той, що колись. Не лампова сирість, не звуки пробного налаштування гітари. А діджей-сет. Наче вечірка після зйомок реклами. Я стояв кілька секунд на сходах і вдихав повітря. Запахи були інші. Дезодорант, синтетика, вейп.

Я зайшов. Навколо — молодь. Гарно вдягнена. З обличчями, які знали, як виглядати на камеру. Хтось мав нашивки, хтось — ірокез (гельовий, рівний, наче фігура з тістечка). Але це було не панк. Це була сценографія.

Я пройшов повз них, ніби через музейну інсталяцію. Вони не бачили мене. Тіло старше за 25 уже не входило в їхній спектр сприйняття. Для них я був фоном. Або тінню. Або кимось, хто переплутав день.

У кутку стояв хлопець. У нього був патч "Discharge", і він намагався пояснити якійсь дівчині, хто це. Вона кивала, але в очах було порожньо. Мовляв: "Я вже це гуглила. Я знаю, що треба відповідати."

В інший час я б підійшов. Сказав би щось. Але тепер — не мав енергії. Навіщо? Тут не було живого. Тільки відтворення образів. Панк у них — це референс. Набір тегів. Кольори, звук, фото. Але не стан. Не досвід.

Я почув, як одна з дівчат сказала: "Я відчуваю себе бунтаркою, коли вмикаю "Dead Kennedys" у навушниках у маршрутці". Інша засміялась. Я згадав, як ми тоді вставляли касети в магнітофон, і сусід зверху кидав пляшкою. І ти не припиняв. Бо саме в цьому і було — відстояти шум.

Тепер ніхто не відстоює нічого. Все вже дозволене. Але дозволене — не означає живе.

Ці діти народились у світі, де все вже в продажу. Їм не треба боротись за музику. Вона в них в телефоні. Вони не чекають передачу, щоб побачити свій кліп. Вони — вже в контенті.

Я стояв і відчував, що не гніваюсь. І навіть не сумую. Просто констатую: покоління змінилось, але не продовжилось.

Між ними й нами — не лінія, а обрив.
Я пройшов далі в зал. Музика стукала, але без глибини. Це не був звук, який змінює тебе, це був саундтрек до “атмосфери”. Тут усе було “в темі”, як вони кажуть. Світло приглушене, стіни задекоровані наліпками з “анархією” й “ACAB”, які продаються по 10 гривень за комплект. Я ніби потрапив на фестиваль історичної реконструкції, тільки без пам’яті.
Поруч стояла дівчина у футболці “Minor Threat”. Її обличчя було точним відтворенням інстаграм-маски: губи, підведені очі, чітка шкіра. Вона курила тонку електронну штуку з ароматом лайму. Я підійшов і запитав: “Ти слухаєш їх справді чи просто для образу?”
Вона усміхнулась. “Слухала пару треків. Стиль прикольний, true hardcore, типу.”

Я нічого не відповів. Просто кивнув. Не було сенсу далі. Я сів у кутку. В кишені пальта знайшов зім’ятий фантик. Колись у нас були власні символи — саморобні значки, наручні пов’язки, навіть просто дірка на штанах у правильному місці. Це було наше. Тепер символів стало занадто. І жоден не болів.

Хтось увімкнув щось схоже на Crass, але у реміксі. Я почав вдивлятись у людей. І помітив одну дівчину — без особливих прикрас, без голосу, без пози. Вона сиділа сама, щось писала в блокнот. Я підійшов ближче.
“Щось серйозне?”
Вона подивилась і знизала плечима. “Слова, які я не хочу втратити.”
Це було несподівано.
Я сів навпроти. Ми не говорили багато. Просто пили тепле пиво, що залишилось у моїй кишені з учора. Її не було в натовпі. Вона спостерігала. Але в її погляді теж не було пошуку. Вона знала, що шукає не тут.
Я запитав: “Ти з них?”
Вона сказала: “Я з нікого.”

Це була чесна відповідь. І мені стало сумно. Бо ми колись теж були “з нікого”, але хотіли стати чимось. Ці — вже не хочуть. Їх влаштовує бути фоном. Бути естетикою. Бути продуктом.
Я вийшов надвір. Повітря було важке, але справжнє.
Це був не спротив. Не жест. Просто дія.
Я не знайшов там нічого.
І, можливо, саме тому ще тримався.
Додому я йшов пішки. Не тому, що далеко. А тому, що після всього не

хотілось повертатись одразу. Не хотілось просто зачинись у кімнаті, не переваривши побаченого.

У місті було тихо. Це була не ніч тиші, а ніч знесилення. Коли ні в кого вже немає сил щось казати, й усі погодились із цим.

Я думав про те, що бачив. Про дівчину з блокнотом. Про того, хто носив "Discharge", але не відчував вібрації від перших акордів. Про ірокези, які не смерділи потом, а виглядали так, ніби їх зробили в барбершопі.

І мене раптом охопило не презирство, не роздратування. А якась тиха вина. А може, вони просто живуть у тому, що ми їм залишили?

Ми, ті, хто колись "стояли за правду", "ламали систему", "відмовлялись від зручного" — ми врешті-решт нічого не добилися. Не збудували свого світу. Не створили культури спротиву. Ми просто проіснували у пафосі, а потім — розчинились. Зникли з кадру.

І тепер вони, ці нові, намагаються зібрати уламки. Але не розуміють, що це було.

Тому й виходить карикатура.

Не тому, що вони дурні. А тому, що ми не залишили їм цілісного сліду.

Я згадав, як колись клеїв листівки. Як збирав касети в коробку з-під взуття. Як обводив на руці значки, бо боявся, що в метро зірвуть справжній. У тому був сенс — навіть у страху. У всьому був нерв.

А тепер нерву нема. І це не їхня провина.

Я дійшов до під'їзду. Звук дверей був знайомий. Клацання замка, скрип петель. Я не вмикав світла. Сів у темряві. Мозок ще крутив фрази, чужі голоси, музику, ремікси на ідеї.

І тоді я зрозумів: можливо, ця втрата поколінь — не розрив. А природна смерть.

Ми не передали естафету, бо самі не знали, що саме передаємо. Ми говорили красивими словами. Але вони не були вкорінені в досвід. Тому легко змились.

А нові покоління — не винні. Вони просто не мають точки, з якої могли б почати.

Я не знав, добре це чи погано. Просто — факт.

У коридорі ще лишався запах старої фарби, яка ніколи не вивітрюється повністю. Він нагадував про ремонт, який мали зробити років десять тому, але закінчили на етапі обіцянки. Я сів на підлогу, обперся спиною об стіну й закрив очі. Було пізно, але спати не хотілось. У голові

звучали старі голоси. Один із них належав Владу — тому самому, що в 2006-му сказав мені, що панк не витримає технологій. Тоді я сміявся. А він був серйозний.

“Панк — це не музика. Це брак комфорту. Це дія на голодний шлунок. Це коли ти не можеш нічого втратити, крім себе. А як тільки з’явиться wi-fi, гарні кросівки і стабільна карта поповнення — усе закінчиться.”

Я тоді подумав, що він перебільшує. Ми ж не через злидні протестуємо, а через внутрішній дискомфорт. Ми не приймаємо брехню, лицемірство, штучність. Але тепер розумів, що не все так просто.

Комфорт навчив приймати. Ілюзію дії — за дії. Імітацію болю — за досвід.

Ми стали менш голодними — і втратили чутливість. Навіть я. Я сидів у цій квартирі, з газовою плитою, з запасом рису на два тижні, з доступом до всіх альбомів світу в один клік — і не мав більше, що сказати. Бо все, що хотів сказати — вже сказали до мене. А тепер просто повторювали з інших рядів, в іншій формі, без змісту.

Я не міг сердитись на тих дітей у підвалі. Їхній світ — це копія нашого, тільки з фільтрами. Вони не винні, що нічого не чули наживо. Їм ніхто не говорив, як пахне підвал після концерту. Їх не били за значки. Їх не гнали мєнти з району. Вони виросли вже в іншому світі — у вільному, на словах. Але цей світ не навчив бути справжніми. Він навчив бути зручними. Влад зник через рік після того розмови. Пішов у якийсь монастир, потім у ліс. Його шукали — не знайшли. Я іноді думав: а може, він був правий? І не витримав того, що світ таки піде по тому сценарію, який він передбачив. А може, просто втомився. Ми всі тоді були на краю. Але тільки він сказав це вголос.

Я ніколи не був пророком. Я просто тримався. За себе, за тих, хто були поруч. Тепер я тримаюсь за спогади. І все частіше думаю: можливо, ми просто неправильно розуміли панк. Можливо, це була не форма спротиву. А форма виживання на межі, яка зникла, коли межу пересунули.

Світ за вікном був усе тим самим. Вологий асфальт, кілька випадкових кроків на тротуарі, світло з вікон, яке не запрошувало, а просто було. Я дивився на нього, не шукаючи нічого. Ні знаку, ні сенсу, ні підтвердження. Я просто існував у цьому просторі, без імені, без ролі, без ідеї. І мені вперше за довгий час було спокійно.

Ніхто не чекав від мене слів. Я більше не мусив доводити, що я “справжній”. Не мусив захищати панк. Не мусив пояснювати, чому я досі не граю у їхні

ігри. Я не відчував себе переможцем. Але й не почувався переможеним. Просто був. Іноді це — вже форма гідності.

Можливо, ми й не передали їм нічого. Можливо, наше покоління залишилось лише в записах на касетах, у вирізках із фензінів, у фантомних спогадах людей, які тепер стали "звичайними". Можливо, це нормально. Кожен час має своїх. А ми — були своїми. Для себе.

Молоді не винні, що не знають, як це — втрачати друга через політичні погляди. Як це — боятись ночі не через вуличну небезпеку, а через власні думки. Як це — слухати музику не для задоволення, а щоб вижити.

У них інші битви. Їм теж непросто, просто інакше. У них немає фронту. У них є маркетинг. І з ним теж важко боротись. Бо він не кричить — він шепоче.

Я не хочу бути ще одним із тих, хто каже: "раніше було краще". Не було краще. Було важко, сиро, боляче. Але було моїм. Теперішнє мені чуже, але не вороже. І, мабуть, саме тому я залишаюсь тут — не як спостерігач, а як уламок, який не зник.

Я встав. Знову сів. Потім знову встав. Мені не хотілось робити нічого особливого. Усе особливе давно вичерпалось. Залишилось буденне — і в цьому я тепер бачив силу.

Не дійти до краю. Не стати ще одним "останнім панком". Не робити драму. Просто — жити далі. Мовчки. Без хештегів. Без лозунгів. Без страху зникнути.

Бо свобода — це не тільки опір. Це й готовність залишитись, коли зникає сцена, глядач, мікрофон і навіть пам'ять.

Незалежність як форма шантажу

«Я знайшов свободу.
Втратити всю надію — це свобода.»
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Я лежав на підлозі, бо ліжко зламалось ще три дні тому. Матрац ковзав по ламінату, нирки боліли від протягів, а шия затікала від того, що подушкою служив старий худі. У холодильнику було дві пляшки води й банка якогось соусу без етикетки. Грошей не лишилось зовсім. І не тому, що я їх витратив. А тому, що вони просто закінчились — як серіал, який дивився не ти.

Телефон валявся на підвіконні. Екран був тріснутий, а заряд — нуль. Я не заряджав його тиждень. Ніхто не дзвонив. І я нікому не дзвонив. Світ був десь за стінами, а я — в іншому шарі реальності. Між мікротріщинами побуту.

Я не працював уже кілька місяців. Спочатку — бо було важко. Потім — бо не було сил. Потім — бо з'явилась відраза. Не до роботи як такої, а до самого факту "вписування". Кожна вакансія виглядала як тест на готовність зрадити себе. І я не проходив цей тест. Не тому, що я був сильний. А тому, що слабкий. І тоді я згадав. Один голос. Один діалог. Колись, на кухні у знайомої. Тоді ще були тусовки, ще була романтика безгрошів'я. Я сидів на підлозі, у куртці, яка трималась на чесному слові, і говорив комусь: "Я не хочу жити за чужими правилами. Тому я вибираю бідність".

І цей хтось — я досі не пам'ятаю, хто саме — подивився на мене і сказав: "Твоя бідність — це форма шантажу. Вона тримає світ на гачку. Ти не продаєшся — і всі навколо почуваються винними."

Тоді я посміявся. Думав, це жарт. А тепер ця фраза повернулась — як кістка, яка не перетравилась. Шантаж? Я нікого не шантажував. Я просто не міг. Не хотів. Не був. Але, можливо, саме це й було формою тиску? Відмова бути нормальним — хіба не це дратує суспільство найбільше? Їм байдуже, хто ти, поки ти в системі. Але якщо ти стоїш осторонь — ти одразу проблема. Я тоді не усвідомлював, що відмова — це теж жест. Що "нічого не робити" — це позиція. І вона, як виявилось, не безпечна. Бо світ не прощає порожнечі. Світ має потребу в утилізації. А я був непридатним.

Я повернув голову вбік. Зі стіни облізла фарба. Там був шмат обшарпаного гіпсу — наче стара карта країни, яка більше не існує. Мені стало смішно. Може, це я — та країна? Теж не функціоную. Не оновлююсь. Не продаюсь. І саме тому — загроза?

Я ще деякий час лежав, не рухаючись. Не тому, що лінь. А тому, що тіло навчилося економити рухи — як старий ноутбук у режимі енергозбереження. У мені залишалося рівно стільки, щоби не згаснути. Але не більше.

Я намагався згадати, коли саме почав говорити собі, що "це — мій вибір". Що не мати — це теж мати. Що відмова — це сила. Що працювати "на дядю" — принизливо, а бути без усього — гідно.

Але тепер я не був певен. Чи дійсно я колись обирав? Чи просто не міг? І виправдовував неможливість пафосом?

Багато хто тоді ставився до мене як до принципового. Говорили: "Ти тримаєшся. Ти не здався." І я в це вірив. Але тепер не було кому це сказати. Тепер я залишився сам у кімнаті, де облізла стеля й у крані тече іржава вода. І голоси минулого звучали як відлуння з порожнього театру, де вже давно не грають.

Може, я просто не адаптувався? Не встиг? Не захотів? І тепер мої "ідеї" — це просто розширена версія страху? Я згадав знайомого, який колись так само сидів без роботи, без грошей, без зв'язків. Але потім улаштувався десь у логістику, почав жити нормально, їздити у відпустки. "Не соромно?" — спитав я його одного разу. Він засміявся: "Соромно — жити без сили." Тоді я образився. А тепер не знав, чи мав він рацію.

Мої принципи почали здаватися мені випаленими. Вони залишились, але вже не світять. Вони більше не обіцяють порятунку. Я тримаюсь за них — не як за компас, а як за уламок. Бо інакше просто нема чого триматись. Я не хотів бути частиною системи. Але тепер не знав, чи не став частиною іншої — тіньової, безіменної, в якій "ніколи нічого не можна". Я не мав грошей, не мав впливу, не мав навіть поваги. Але мав "внутрішню чистоту" — чи то так я це собі пояснював. І чим далі, тим більше вона здавалася самообманом, мазохізмом, відмовою жити.

Я не героїзував свою бідність. Але зробив з неї прапор. А прапор — це завжди позиція. І будь-яка позиція зрештою перетворюється на тюрму.

На кухні був чай. Чорний, дешевий, без смаку. Вода ледь тепла — бойлер давно не працює. Я заварив його не для того, щоб зігрітись, а щоб хоч щось робити. Руки не тримали чашку — пальці були кістляві й холодні, як у примари. Я спостерігав за паром, ніби це було телебачення. Ні звуку, ні сюжету — тільки рух.

І в цей момент згадалося. Вона. Я стояв на пероні вокзалу. Вона їхала в інше місто — навчання, стипендія, стипендія, яка могла стати квартирою, потім життям. Вона тягнула мене із собою. Казала: "Нічого ж

не тримає. Можемо почати все з нуля.”
А я сказав: “Я не хочу нового. Я хочу справжнього.”
Це звучало круто. Пафосно. Кіношно. Але вона дивилась на мене — не як у кіно. А як на людину, яка сама себе виштовхує за межу. І потяг рушив. А я залишився.
Ми більше не бачилися. А потім я дізнався, що вона вийшла заміж. У неї дитина. Власний бізнес. Я навіть не знав, чи вона щаслива. Але точно знав, що вона існує. А я — ні. Я був затертим ескізом на стіні, яку ніхто не перекрашає.
Інший момент — робота. Була можливість. Одна з небагатьох. Знайомий готовий був взяти мене в офіс. Не корпорація. Просто редакція, де платили не багато, але стабільно.

Я відмовився. Бо “не хотів бути в клітці”. Бо “в мене своє бачення”. А тепер — я не маю навіть бачення. Тільки запилений файл на диску з нотатками, які ніхто не читав. І які вже, здається, не мають автора.
Я називав це свободою. Тоді. Тепер — не знаю, як назвати. І що страшніше — не маю навіть слів, щоби себе виправдати. Бо правда така: я не пішов, не погодився, не залишився, не вибрав. Я все відмовився. І тепер не маю чого втрачати. І це — не хоробрість. Це — порожнеча.
Я дивився у вікно. На склі — пил. За вікном — ніч. І ніхто не знає, що я тут. І ніхто не чекає. І ніхто не питає: “А що з тобою?” Бо давно ніхто не в курсі, що я ще є.
Я ходив кімнатою — від стіни до стіни, повільно, як ув’язнений у саморобній камері. Підлога скрипіла, повітря було сперте, і навіть чай більше не парував. Але це було не важливо. Я слухав голос у голові.
Не той, що каже “все добре”. І не той, що шепоче “кінчай”. А третій.
Той, що ставить запитання.
— То що, — сказав він, — думаєш, ти справді вільний?
Я зупинився. Наче хтось кинув мені це в обличчя.
Я мовчав.
— У тебе немає роботи, грошей, дому, в тебе немає жодного плану, — продовжував він. — Це свобода? Чи просто форма самознищення?
Я знову не відповів. Бо не знав як. Бо звик не відповідати. Бо колись це здавалося принципом.
— Ти все життя боровся за те, щоб не бути частиною системи, — казав голос. — Але чи не став ти просто зручним для неї анекдотом?
Я сів. Точніше — впав на стілець, який хитався під вагою власного

втомленого каркасу. Я не хотів цього діалогу. Але не міг його зупинити.
— Пам'ятаєш, як ти відмовився від проєкту, бо не хотів бути "на поводку"? Пам'ятаєш, як не поїхав, бо "не продаєшся"? А може, ти просто боявся? Боявся програти? Боявся, що не зможеш? І вирішив, що краще не грати взагалі?
Я відчував, як всередині все стискається. Не від злості. Від сорому.
Цей голос був не зовнішній. Це був я сам. Просто той, якого я давно не слухав. Той, кого я закрив за дверима свідомості, бо не хотів бачити, якого вигляду він набув.
— І що далі? — питав він. — Сидітимеш тут до старості? Називатимеш це опором? І чекатимеш, поки світ сам вибухне, щоб ти мав рацію?
Я не витримав. Ударив кулаком по столу. Не сильно — вистачило, щоб чашка деренчала. Але не розбилась. І це, чомусь, було гірше.
Я втомився від цієї гри у внутрішнє підпілля. Від того, що сам собі обрав роль вигнанця, і тепер не знаю, як її скасувати. Бо за нею — нікого. Бо я став цією роллю.
Голос замовк. Але не зник. Він просто чекав. А я сидів — у тиші, яку сам же збудував навколо себе.

Я залишився сидіти на підлозі. Спина спиралась на батарею, яка не гріла, але створювала ілюзію опори. Було тихо. Місто мовчало. Сусіди теж. Навіть холодильник не гудів. І в цій тиші не було нічого особливого — просто відсутність шуму. Але саме вона дозволила мені зупинитись.
Я не відчував катарсису. Не було прозріння. Я не став кращим. Не знайшов нову мету. Але зрозумів одне: якщо я досі тут — значить, щось тримає. Не ідея. Не впертість. А сам факт існування. Як уламок, що не тоне. Не тому, що має силу — просто ще не пішов на дно.
Можливо, це — не поразка. Можливо, це — форма опору. Без фанфар. Без протесту. Без медійного шуму. Проста, тиха, щоденна форма незгоди — не з системою, а з втратою себе. Бо якщо я зникну, ніхто не помітить. Але якщо залишусь, то принаймні зможу сказати собі: я був. Я бачив. І не став частиною того, що мене руйнувало.
У кишені я знайшов стару запальничку. Вона не працювала. Але я натиснув кнопку. Просто так. Звук — клацання металу — був справжній. І цього вистачило, щоби згадати, що я живу не в метафорах, не в аналізах, не в ідеях. А в речах. У тілі. У теплі чашки. У подряпині на пальці. У повільному битті серця.

Ілюзії, які дивляться на тебе

«Великий Брат стежить за тобою.»
— Джордж Орвелл, «1984»

Я прокинувся не тому, що виспався. Просто тіло перестало брехати. Очі відкрились автоматично, наче датчики руху. Перші секунди не розумів, де я. Стеля з плямою. Стіна з тріщиною. Повітря без кисню. Ілюзія безпеки — вицвіла. Було тихо, як у церкві після суду. Я не вставав. Дивився на власні ноги — вони здавались мені відрізаними. Як частина тіла, що вже не належить мені.

Я думав про те, як часто ми мріємо, щоб усе це — прокинутись і виявити, що нічого не було. Що всі наші кредити, страхи, жалюгідні спроби подобатись — лише поганий сон. Але ні. Тут усе реально. І навіть ця тріщина в штукатурці — реальніша за більшість моїх спогадів.

Мені вже не боляче. І саме це найстрашніше. Болі немає — значить, тіло звикло. До безглуздя. До телевізора, де всі обирають між однаковим лайном. До магазинів, де тобі підсовують той самий хліб під десятьма назвами. До людей, які купують маски, щоб не бачити власні обличчя. Світ функціонує, бо ти мовчиш. Тебе виховали на «або ти — або тебе». І тепер ти не можеш навіть встати з підлоги.

Колись я думав, що головне зло — це смерть. Але тепер я бачу: справжнє зло — це життя під виглядом вибору. Нам здається, ми вирішуємо. Але ми просто вибираємо з запропонованого. Вибирай: Adidas чи Nike. Coca чи Pepsi. Ліберал чи консерватор. Панк чи інді. Але не забувай, що ти мусиш обрати. Інакше — ти небезпечний.

Реклама — бог нашого часу. Вона не кричить. Вона шепоче. Вона говорить мовою бажань, які ти не усвідомлюєш. Ти думаєш: «Хочу цей напій». А насправді — його захотіли замість тебе ще тиждень тому. Все твоє «Я» зібране з чужих картинок. Фільмів. Слоганів. Промо. Інфлюенсерів. І жодна думка не виникла в голові без вхідного сигналу.

Навіть моя злість — уже не моя. Вона виглядає, як відпрацьована емоція. Як кнопка на пульті: натисни — отримай протест. Натисни — відчуй «альтернативу». Бунт, який виглядає як реклама гітар. Анархія з кешбеком. Гнів у кольорах Pantone.

Я пробував боротись. Справді. Але з часом зрозумів: боротьба — теж частина системи. Система живиться опором. Вона використовує всі сигнали, навіть негативні. Щоб перетворити їх на контент. І от вже твоє «fuck the system» — на футболці в H&M. От вже твоє зневір'я — у відео з 3 млн переглядів. І тебе цитують — як рекламу.

Я лежу на підлозі і дивлюсь у стелю. У ній пляма, схожа на контур мертвої риби. Я думаю: може, це мій знак? Мій герб? Мій тотем? Риба, що не тоне, бо вже не живе. У холодильнику — тиша. У ванні — цвіль. У голові — шум. І жодного голосу, який належить мені. Усе, що я чую — це зведення новин, обривки діалогів, фрази з реклами, поради з інтернету. Я не говорю своїм голосом. Я — мікс.

Мене дратує, що все стало виглядати правильно. Навіть зло має гарну упаковку. Диктатура — під виглядом безпеки. Контроль — під виглядом турботи. Рабство — під виглядом стабільності. Ти не протестуєш, бо все виглядає цивільно. І головне — в тебе є вибір. Можеш купити це. Можеш купити інше. Але не купити — не варіант.

Я згадав одну ситуацію. Концерт «проти наркотиків». Вхід — тільки по запрошеннях. На сцені — люди в краватках, які співають про бунт. У залі — публіка, яка ніколи не нюхала навіть пилу з асфальту. Справжніх не пускали. Ті, хто виглядав «не так», стояли за дверима. Я був серед них. І тоді зрозумів: система вже навчилась проводити акції «бджоли проти меду». Вона підмінила реальність копією. І ця копія — стерильна, зручна, придатна до споживання.

Я втомився від того, що навіть найчесніше стало декорацією. Тепер анархія — це логотип. Революція — це кліп. Відчай — це стиль. Ніхто більше не кричить по-справжньому. Бо мікрофони вже вбудовані в систему охорони. Бо навіть твій зойк буде транслюватись з рекламною паузою.

Я не знаю, коли саме відбулося це зламання. Може, тоді, коли я вперше не відреагував на крик. А може — коли купив футболку з написом, який раніше писав маркером на стіні. Все стало копією себе. І я теж. Я не герой. Не мученик. Просто уламок, що не встиг згоріти.

І ще. Мене лякає, що це вже нікому не треба. Ніхто не хоче свободи, бо її складно верифікувати. Люди хочуть гарантованого комфорту. Щоб хтось підтвердив: ти молодець, ти в тренді, твоя тривога — легальна. А все, що не вміщується — автоматично токсичне.

І навіть опір став офіційним. Є дозволені межі для протесту, є ліцензовані форми відчаю, є лідери думок із бейджами. Свобода стала сертифікованою.

Тепер її видають з підписом. Тепер можна купити пакет «незалежності» — з хіпстерським дизайном, трикутником на упаковці й шрифтом “унікальність”.

Я вже не вірю словам. Я бачив, як слово “революція” стало слоганом банку. Як слово “панк” потрапило в опис чоловічої парфумерії. Як слово

“альтернатива” означає просто інший бренд. Навіть слово “смерть” продається — як татуювання або лого для енергетика.

Я повертаюся обличчям до стіни. Там тріщина. Вона справжня. Принаймні, поки її не замалювали. Я проводжу пальцем по штукатурці. Вона кришиться. І ця крихкість — чесніша за весь мій минулий ентузіазм. Колись я справді думав, що можна виграти. Що є поле бою. Що є опір. А тепер — поле знищено. Опір легалізовано. Ти або декорація, або статист.

Я знову згадав той дивний звук, який видає стара запальничка. Металеве клацання. Без вогню. Без іскри. Але звук — є. І цього достатньо, щоб відчути: я ще тут. У цьому тілі, в цій кімнаті, в цій країні, яку забули намалювати на новій карті світу.

Колись я думав, що правда — це те, що болить. Але тепер болю майже немає. І я боюсь, що саме це і є фальш. Світ без болю — це кімната без кутів. Тобі нікуди спертись. Усе гладке, рівне, оброблене, стерильне. Нема за що вчепитися. Навіть смерть тепер не має іронії. Вона виглядає як діагноз із нормальним рівнем цукру.

Я думаю, що, може, проблема не в системі. А в нас. Ми дозволили собі забути, що значить діяти. Ми навчились постити, лайкати, обурюватись і ставити хештеги. Але втратили здатність шепотіти правду. Без сцени. Без лайвстріму. Просто в очі. Просто в тишу.

І я більше не хочу бути тим, хто кричить. Бо крик — це теж шоу. Це звук, який вже вбудували в алгоритм. Крик тепер — частина музики. Його нарізають на семпли. Його мікшують. Його продають як вираз емоції. Я хочу мовчати. Але не як зламана колонка. А як людина, яка вперше зрозуміла, що слова — це пастка.

Я уявляю, як одного дня зникнуть усі голоси. Залишаться тільки шорохи. Подряпини. Видихи. Я уявляю реальність, де не буде брендів. Не буде політики. Не буде even “панк-року”. Буде лише тіло. Його вага. Його тепло. Його здатність не зникнути.

Бо саме це — революційне. Не кричати, що ти вільний. А просто бути. Поряд. Серед. Всупереч.

Я згадую, як колись на вокзалі стояв під дощем. Вона їхала. Я міг поїхати з нею. Але залишився. Не тому, що мав план. А тому, що мав страх. Я назвав це принципом. Але це була просто звичка — тікати до болю, бо біль знайомий. А свобода — ні.

Я більше не злюсь на себе. Бо навіть злість уже не моя. Я просто втомлений. Не тілом — утомлений бажанням вірити, що все має сенс. Що ця тріщина в

стіні — провісник змін. Що запальничка колись загориться. Що ще можна щось змінити.

Я дивлюсь на речі в кімнаті. Вони справжні. Лампа, яка не горить. Стара кружка з тріщиною. Пляма на підлозі, де колись розлив чай. Усі ці речі не хочуть бути чимось іншим. Вони не намагаються бути «кращою версією себе». Вони просто є. І, можливо, саме тому — вони справжніші за мене.

Усе, що я мав, система або зжерла, або адаптувала. Мої слова — стали контентом. Мої думки — мемами. Моя зневіра — цитатою на футболці, яку продають у торговому центрі. Мої друзі — офіційні представники андеграунду з корпоративними бейджами. Мій страх — тема для сторіз.

Свобода тепер — це графік. Розписаний по годинах. З тарифами. З умовами. З кнопкою «погодитись». І якщо ти не в системі — значить, ти зламаний. А зламаних не лагодять. Їх просто ігнорують. Викидають за межу. Прибирають зі стрічки.

Я дивився, як змінюється мова. Раніше люди говорили «я злюсь». Потім — «я не ок». Потім — «у мене тривожний стан». Потім — просто емодзі. Почуття стали пікселями. І навіть це стало надто важким. Тепер усе вирішує алгоритм. Сумно? Ось плейлист. Страшно? Ось серіал. Один клік — і вже не треба думати. Все пережоване. Все дозоване. Все — без ризику.

Навіть анархія стала адаптованою. Вона пахне лавандовим лате й звучить як Lo-Fi. Вона вже не кусає. Вона обіймає. І називає це турботою. Але я пам'ятаю ту справжню анархію. Вона була голою, змерзлою, непричесаною. Вона не просила лайків. Вона просто була. І вона помирає.

Можливо, і я помираю. Не фізично. Але як той, ким був. Як голос, що колись звучав гучно, а тепер — шепоче сам до себе. Не тому, що злякався. А тому, що зрозумів: крик більше не прориває стіну. Бо стіна стала екраном. І крик — частина контенту.

Я згадую ще одну річ. Колись мені запропонували проект. Справжній. З грошима, аудиторією, впливом. Я відмовився. Сказав: "Не хочу бути в клітці." Тепер думаю — а, може, це була не клітка? Може, це був шанс? Може, я просто боявся?

Мої «принципи» — як фантики. Колись блистіли. А тепер — просто сміття, яке соромно викинути. Але тримати — ще соромніше.

Я ходжу кімнатою, повільно, обережно, як ув'язнений, який боїться розбудити власні думки. Підлога скрипить, але не від часу — від утоми. Я

торкаюсь стіни — вона холодна. Реальність більше не гріє.
Сідаю біля батареї. Вона не працює, але все одно сиджу. Тому що звик. Тому що у світі, де все одно — звички єдине, що ще нагадує, що ти існуєш. Я слухаю тишу. Не тишу як спокій. А тишу як відсутність сигналу. Як простір, який не продається. Я в цьому просторі — залишок. Відмова. Прототип.
І я думаю: може, саме це і є опір? Бути без оформлення. Без пакування. Без чіткого слогану.
Я не хочу бути ні прикладом, ні жертвою. Я просто не хочу бути частиною гри, в яку не вірю. У мене більше немає бажань, які можна монетизувати. Мої емоції не формулюються в мемах. Моя тиша не має хештегу.
Колись я мріяв про світ без контролю. А тепер мрію просто не бути частиною його архітектури. Я не воюю — я вивітрююсь. Стаю пилом, який не можна помітити на глянці. Я хочу бути тією тріщиною в системі, яку не побачили. І яка, можливо, одного дня — стане руїною.
У кишені — запальничка. Все та ж. Клац. Вогню нема. Але звук є.
І в цьому звуці — я.

Злам без звуку

«Ми — діти історії,
хлопчики без цілі, без місця.
У нас немає Великої війни.
У нас є велика депресія — наше життя.»
— Чак Паланік, «Бійцівський клуб»

Я не знаю, скільки часу минуло. День? Два? Я не виходив. Їжа закінчилась учора, здається. Хоча, може, й сьогодні. Холодильник вимкнений, бо не було за що платити за світло. Коли перестає працювати холодильник — простір змінюється. Він починає гнити, але не смердить — просто стає ніби мертвим. Тиша беззвучна, стіни не відбивають звук. Я існую в цьому як фантом — напіврозкладений, але ще не зниклий.

Я лежу в футболці, яка колись була чорною. У ній були концерти, сварки, перші поцілунки, пиво на лавці й кров з носа. Тепер вона — ганчірка, обтягнута тілом, яке забуло навіщо вставати. Я не голодний. Я не втомлений.

Я просто не бачу сенсу. І навіть у цьому — не бачу трагедії.

Колись я вірив, що свобода — це рух. Що якщо йти, шукати, ламати, лаятись — то щось зміниться. Що люди почують. Що система тріснe. Що менти відступлять. Що сусіди перестануть бути ідіотами. Що буде якась маленька, але справжня перемога. Але тепер я знаю: рух не означає змін. Це просто ще одна форма ілюзії. Як гойдалка: ти то вгору, то вниз — а насправді стоїш на місці.

Я думаю про дитинство. Не тому, що ностальгія. Просто — хочеться згадати, коли ще було інакше. До перших "не лізь", "не чіпай", "хто тобі дозволив". Я пам'ятаю, як лазив під ліжком і знаходив якісь дроти, шматки фанери, сліди батькового паяльника. Там був запах пилу, який ніхто не чіпав. І я торкався всього — бо ще не знав, що світ злиться. Що світ ранить, коли торкаєшся.

А потім усе почалось. Вчителі. Оцінки. Підйом о 7:00. Черга до умивальника. Батько, який дивиться в газету, і мати, яка каже: "Ти знову нічого не зробив." І ти починаєш звикати до того, що життя — це постійний провал. Що б ти не робив — ти винен. Замало. Запізно. Не так. Не туди.

Система не кричить. Вона шепоче. Точніше — вона мовчить, але так, що від цього болить. Вона створює поле тиску, в якому ти повинен бути зручним. І якщо ти не вписався — тебе не карають. Тебе просто не помічають. І це ще страшніше.

Я навчився бути непомітним. Не привертати уваги. Сидіти тихо, не сміятись голосно, не сперечатись із викладачем, не показувати, що мені боляче.

Бо як тільки покажеш слабке місце — туди вдарять. Мені здавалося, що це просто фаза. Що після школи буде свобода. Потім буде вулиця, сцена, тусовка. Що там я зможу бути собою. Але я помилився. Там було те саме — просто іншими словами.

Панки — теж система. Тільки з іншими кольорами. Іншими законами. Іншою мовою. Але суть — така сама: будь як ми, або не будь. І я був, доки міг. Я голив голову, шив нашивки, цитував анархістів, пив горілку за "вільну Україну" і кричав "Fuck the system". Але в якийсь момент зрозумів, що й тут не можна бути іншим. Якщо ти не в формі, якщо не на концерті, якщо працюєш вантажником і не носиш берци — тебе питають: "Ти взагалі ще панк чи вже офісний?"

А я просто втомився.

Мені здається, я втомився навіть не від людей, а від очікування. Від постійного відчуття, що я маю щось доводити. Що я маю бути правильним навіть у неправильному світі. Що я маю бути бунтарем — але не таким, який мовчить. Бо мовчання — це вже не протест, це байдужість. А я — не байдужий. Я просто не маю сил кричати.

Колись я читав, що всі діти народжуються без страху. Що страх — це соціальний навик. Його навчають, як писати, як чистити зуби, як казати "дякую". Я повірив. Бо пам'ятаю той момент, коли вперше злякався. Не темряви, не привида — а слова. "Ти не такий." І тоді почав будувати навколо себе броню. Від музики, від символів, від своїх поглядів. Але з кожним роком ця броня важчала. І тепер вона вже не захищає. Вона — тягар.

Я згадую обличчя свого першого вчителя. Він не кричав. Він говорив тихо, але завжди — з тінню презирства. У нього був погляд, який змушував тебе почуватись сміттям. Йому не треба було карати — достатньо було мовчати. Його тиша була вироком. І я навчився боятись цієї тиші більше, ніж удару.

Я іноді думаю: а що було б, якби хтось тоді сказав мені — «помиляйся, скільки хочеш»? Не кричав, не принижував, не погрожував, а просто дозволив бути. Без оцінок. Без "як треба". Без порівнянь. Можливо, тоді я не став би тією діркою, крізь яку тече пам'ять. Можливо, щось залишилося б. Щось живе. Щось справжнє.

Але зараз — я. Цей. Той, хто вижив у системі, яка не мала мети вбити, але й не хотіла рятувати. Мене не знищили. Мене просто залишили. І це — гірше. Тебе не чіпають. Не зачіпають. Не рахують. Тебе наче нема.

Я спостерігаю за собою — зсередини. Наче не я. Наче хтось дивиться через мої очі й не впізнає мене. Ходжу квартирою, доторкаюсь до речей, які нічого не значать. Порожня банка з-під кави. Капці, які давно розлізлись. Гудзик, що загубився ще в лютому. І в цих речах більше правди, ніж у мені. Телевізор давно не працює. Радіо хрипить. Інтернет — відрізаний. Залишився тільки я. І навіть тут — нічого не залишилось.

Мені сниться, як я в школі, стою біля дошки, в мене в руках крейда, а замість завдань — нічого. Порожнеча. І всі дивляться. І я знаю, що знову не зможу. І саме це найстрашніше: не те, що не знаю, а що не можу більше намагатись.

Я знову згадую панків. Тих, хто навчив мене не вибачатись. Тих, хто горлав, поки не хрипли голоси. Тих, хто кидав стільці, виносив апаратуру, бив гопів і біг від ментів через парк. Я був одним із них. Іноді я думаю, що зрадив. А іноді — що вижив. Вижив, бо не залишився в їхній формі. Бо відмовився від форми. Бо не захотів бути ще одним символом для наклейки.

Панк — це не лейбл. Це не стрижка. Це навіть не музика. Це коли не залишилось нічого, крім твого "ні". Але і воно вже слабке. Бо світ навчив мене: за "ні" платиш. І я заплатив. Усім.

Я сидів на підлозі, притулившись спиною до холодної стіни. Не було ні болю, ні сорому. Лише дивне відчуття, що щось закінчилось. Не життя — щось інше. Як звук у колонці, що стихає повільно, до абсолютної тиші. Але навіть після — вухо ще довго чекає продовження.

Я чекав теж.

Не знаю чого. Може, сигналу? Може, голосу? Може, випадкового шуму ззовні — доказу, що там ще хтось є? Але нічого не було. Місто мовчало. Світ — як вимкнений екран. Навіть стеля не капала. Я подумав: «Оце і є кульмінація. Не вибух. А коли вже не треба кричати».

Мене більше не цікавлять визначення. Хто я? Панк? Соціопат? Лузер? Гіперчутлива особистість із комплексом неуспішності? Мені байдуже. Бо жодне з цих слів не може дати мені сили встати. Жодне з них не здатне повернути мені почуття, що я ще живий.

Я згадую, як одного разу мене назвали виродком. Просто на вулиці, просто так. Без причини. А я тоді подумав — «а може, воно й правильно?». Не як образа. А як характеристика. Бо я не вписуюсь. Ні в суспільство. Ні в протест. Ні в ілюзію. Я — залишок. Відлуння.

Я згадую ще одне. Як мати привела мене до психотерапевта. Я тоді мовчав.

Просто мовчав. Він спитав: «Що ти хочеш?» — а я не знав, як відповісти. Бо “хочу” з мене вже вийняли. Його не лишилось. Лишився тільки синонім — “вижити”.

Зараз я бачу — світ не хоче нас вбити. Він хоче, щоб ми були в межах. Навіть коли ми бунтуємо. Система навчилась вбудовувати шум у саундтрек. Вона не глушить — вона регулює гучність. І от уже наш протест — не виклик, а частина жанру.

Але я не хочу бути жанром. Я не хочу бути в «саундтреці до чужого серіалу». Я хочу — нічого. Абсолютної тиші. Без форми. Без очікувань. Без сюжетної лінії. Лишити все. Вийти з кадру.

Мене ніхто не зламав. Я сам розібрав себе на частини. Повільно, методично. Словами, поглядами, мовчанням. Я знімав із себе все: гнів, протест, віру в майбутнє, ненависть, навіть сарказм. Лишив тільки одне — здатність спостерігати. І цього виявилось досить, щоб вижити. Але замало, щоб жити.

Я не планую нічого. Я не чекаю повороту. Я не уявляю себе через рік. У мене немає “через рік”. Є зараз. Є тіло. Є кімната. Є холод. І є я — такий, як є. Не герой, не жертва. Просто той, хто не вимкнувся.

Я торкаюсь підвіконня. Воно запилене. І я думаю: а якщо все це — просто бруд, який ніхто не витер? Якщо світ не злий, не жорстокий, не отруйний — а просто брудний? Якщо проблема не в суті, а в тому, що ніхто не прибрав?

Я не хочу очищення. Не хочу надії. Не хочу навіть сенсу. Я хочу, щоб мене залишили. Не в сенсі покинули — а залишили бути. Без ролі. Без пояснення. Без спроб лікувати.

Я запалюю сигарету. Перша затяжка — як чужа пам’ять. Я не відчуваю нікотину. Але відчуваю себе — хоча б на кілька секунд. І цього вистачає.

Я більше не шукаю відповідей. Я не шукаю себе. Я просто сиджу. І дихаю. І якщо це — поразка, то вона тиха.

І саме тому — остаточна.

Порожнеча триває сама по собі

«Тиша — це не мир.
Це система без живих учасників.»
— Стюарт Хоум, «Психічні нападники»

Прокинувся не від сну — від факту, що не помер. Тіло було важким, ніби хтось цілу ніч сидів на мені. Очі відкрились, але нічого не хотіли бачити. Стіна. Стілець. Порожня банка з-під "ротшильду". Радіо не працює. Телефон мовчить — той самий Siemens, якого ще в 2003-му дістав у брата.

Я сів. Повільно. Наче це щось вирішує. Пам'ятаєш, як у перших главах я казав, що не можу дихати? Тепер дихаю — і що з того? Повітря не стало чистішим. Просто звик. Просто організм змирився.

Стара куртка з нашивкою «Casual Terror» лежала на підлозі. Колись я не знімав її. Тепер — навіть не підіймаю. Нашивки відвалились. Котики подерли рукав. Тролейбуси, до речі, ще ходять. Я чув. Але не перевіряв.

Холодильник порожній, бо не було сенсу наповнювати. Зате в морозилці залишилась пачка вареників — від мами, ще з грудня. Вони обліплені інеєм, наче спогади, які ніхто не витяг. Мама колись дзвонила. Але я не взяв. Бо що їй сказати? Що я все ще в тій самій квартирі, з тією самою стелею, з тією самою тишею? На підвіконні кружка з підбитим краєм. У ній сигарети, зібрані з попелу. Вікно заклеєне скотчем, бо надувало. І той самий запах — як на початку всього цього: туман, холод, дешевий тютюн, пил. Запах, який не змінюється, бо йому немає сенсу. Я вийшов на сходову клітку. Ті самі сусіди. Та сама стара з першого поверху, яка плюється в кожного, хто не вітається. Вона бачить мене, але не вітається сама. І це — система. Досі жива. Досі працює. На вулиці було сиро, але не дощ. Повітря, як завжди тут, — важке, мертве, ніби просочене згаслими обіцянками. Асфальт — латаний. Лавки — з облупленими планками. Люди — однакові. Бліді, втягнуті в себе, як у стару дуту куртку. Я йшов серед них, і ніхто мене не бачив. Мене не було. Але це вже давно не дратувало.

На зупинці тролейбуса стояв п'яний мужик із пакетом. Такий самий, як у 2004-му — коли ми тікали з райвідділку. Він щось бурмотів, матюкався на повітря, кашлянув, плюнув. І я подумав: він хоча б говорить. А я мовчу. Уже кілька днів. І світ не помічає.

Підійшов тролейбус. Той самий, скрипучий, з червоними сидіннями й запахом пальоного пилу. Я сів біля вікна. Рука автоматично потягнулась до шибки — витирати піт, хоч я знав, що це без сенсу. Це рух, який залишився, коли вже не маєш куди йти.

По вулиці проїхала “дев’ятка” з причепленими українськими прапорцями — напевно, комусь ще хочеться виборів. А мені все одно. Я пам’ятаю всі: Кучма, Ющенко, Майдан, яйце, сльозогінний газ, холодні тротуари, постери “Так!” і “Ні!”. А тепер — “ніколи більше”. Але воно все одно приходить.

А я — просто їхав. Без плану. Без точки призначення. В кишені було 3 гривні. Не на маршрутку назад. Але це вже не мало значення. Я не повертався. Я просто переміщувався. Як тінь. Як той самий пил на вікнах — його ніхто не протирає, бо всі вже змирилися. Вийшов десь біля ринку. Там усе, як було. Бабки з яйцями, які не знають, що вже XXI століття. Молодик із коробкою “Мівіни”. Я пройшов повз кіоск, де колись брав касети. Ще з Exploited, Napalm Death, які переписував у кухні під гул холодильника. Тепер там кав’ярня. “Latte to go”. Напис маркером на дошці. Схоже, навіть дошка — стара. Залишилась від VHS-епохи, просто перевернули. Все так — перевернули, не викинули. Біля зупинки побачив хлопця. В кепці. В косусі. Молодого. Він стояв, чекав когось. Я не впізнав. Але в очах — знайоме. Ще не знищене. Ще не прилаштоване. Ще не офіційне. Може, собі купив косуху на секонді й думає, що це щось змінить. А може — справжній. Може, ще не зламаний. Або просто дурний.

Я зупинився. Не тому, що хотів. Просто щось у мені смикнуло. Пульс. Ліва скроня. В голові пронеслось: я ж колись так стояв. І на мене теж хтось дивився. І, можливо, подумав: “Іще один.” Але не підійшов. І я тоді подумав, що всі зрадили.

А тепер я з того боку. Тепер я — “усі”.

Ми не говорили. Навіть не перетнулись. Просто я пройшов повз. І він залишився. Можливо, ще чекає. А можливо — теж пройде. У магазині купив пляшку води й пачку найдешевших сигарет. Продавчиня та сама, що й десять років тому. Погляд — мертвий. Тон — жорсткий. Здача — без рук, на прилавок. Все, як завжди. І від цього стало спокійно. Бо коли все змінюється — страшно. А коли все так само погано — це стабільність.

Коли повернувся — в кімнаті було темно. Не тому, що ніч. Просто світло не вмикав. І не хотів. Очі вже давно навчилися бачити в темряві. Не речі — їхній контур. Їхнє “ніщо”.

Я ліг на диван, не роздягаючись. Куртка заважала. Але знімати — не було сенсу. Знову це “немає сенсу”. Воно як грибок — розрослося в усіх кутах мого тіла. Не їсти — бо немає сенсу. Не голитись — бо немає сенсу. Не перевіряти пошту, не дзвонити, не мити підлогу, не витирати пил.

Вперше за довго я подивився на руки. На пальці. На шкіру. Вони вже не мої. Вони старші за мене. В них тримались пляшки, цигарки, люди, які давно зникли. Вони підписували документи, різали папір, тримались за поручень. Але вже нічого не хочуть. Вони — просто деталі. Як ложка. Як вішалка. Як пульт без батарейок.

На полиці — книжки, які я колись хотів прочитати. Чорний блокнот, у якому є лише перша фраза:

“Коли починаєш говорити правду — зникають друзі.”

Я згадав, як писав це у 2007-му. Ще до всього. Ще до зриву, до історій, до вікон, що не відчиняються. Тоді вірив, що правда щось змінює. Що вона має силу. А тепер думаю: правда — як шум. Якщо її не фільтрувати — глухнеш. Тіло німіє. Всі частини, які колись були важливі — тепер просто десь там. Шлунок бурчить — я ігнорую. Горло деренчить — я не реагую. Бо я не “я”. Процес, який не зупинився лише тому, що ніхто не натис кнопку “вимкнути”.І думаю: а може, це і є перемога? Не померти. Не здатися. А продовжувати, не маючи причин.

Я сидів у кріслі, яке скрипіло ще з того часу, коли мав ілюзії. Воно трималось на трьох ніжках, але досі не падало. Як і я. Баланс без сенсу. Стійкість не через силу — а тому, що нічого не штовхає.

Звуків не було. Тільки шурхіт одягу, коли повертаєшся на бік. І в голові — легке гудіння. Ніби світ не встигає оновити сторінку. Або просто завис. У сусідній квартирі щось впало. Може, чашка. Може, хтось упав. Я не рухнув. Не здригнувся. Не зреагував. Я став людиною, яку не пробиває звук. Бо звук — це натяк на життя. А тут уже глухо. Як у пустому кінотеатрі після останнього сеансу.

Я дістав стару касету. Без наліпки. Просто стара стрічка, яку колись переписав у когось із під’їзду. Здається, там був Disorder. А може — просто шум. Я вставив у магнітофон. Клац. Тиша. Потім тріск. І знову тиша.

І я подумав: оце воно. Оце найправдивіший запис мого стану.

Тріск. Потім — нічого. Я не вимикав. Хай грає. Хай тріщить. Може, через якийсь час піде звук. А може — ні. Але я не чекатиму. Я просто лежатиму. І слухатиму, як не звучить усе, що мало б звучати. І вперше за дуже довго — мені не було страшно. Не було соромно. Не було нічого. Але саме це — і було всім.

Ми виросли зі страху

"Ми ніколи не знали,
що таке удача або невдача.
Ми лише знали, що боїмось."
— М. Муркок

Я не знаю, що це було. Спогад? Бред? Сон із відкритими очима? Але він прийшов. Просто так. Без запрошення. Без причини. Як усе в цьому житті, що зламалось, навіть не почавшись.

Я бачив місто. Своє. Але не зовсім. Більш стерильне. Чистіше. Як після дезінфекції. Дороги гладкі, люди мовчазні, машини блищать, реклами — кольорові. Все надто чітке, ніби змонтоване. Я ішов вулицею, яку знав — але вона мені не відповідала. Як стара знайома, яка зробила пластику.

Я чув мову. Але вона вже була іншою. В ній не було "нахуй", не було "та пішов ти", не було "я втомився". Вона була м'яка, зручна, рафінована. Слова — як з інтернет-магазину. Наче кожна фраза проходила модерацію. Там не говорили. Там схвалювали.

Мене не лякали нові люди. Мене лякала відсутність гніву. Всі були доброзичливо-мертві. Усміхнені, ввічливі, холодні. Як молоко з пакету, яке не псується пів року.

Я пам'ятаю, як у 2005-му ми вертались з концерту, і хтось кричав у вікно:
— "Ви що, охуїли?!"

Це було — живе. Це було — реальне. Там був звук. Там був вогонь. Тепер — тільки шелест.

І от у тому сні я стояв серед них. Не у своїх берцах. У кросівках. Не з пивом, а з кавою. Не з "братом по двіжу", а з колегами. І я знав — це я. Але не мій я. А версія, що вижила через адаптацію. Я відчував, як із мене стерли всі неправильні літери. Залишили форму. Оболонку. Профіль. Логін.

І я прокинувся. Якщо це можна назвати прокиданням. Бо все одно не сплю.

Я ще застав час, коли страх був нормою. Не як тривога, а як звичка. Все — через нього. Не висовуйся. Не сперечайся. Не зупиняй погляд. Не говори те, що думаєш. Страх був не реакцією, а основою. Він був під кожною фразою, під кожним рухом. Не "раптом щось станеться", а "все вже сталося, просто чекає".

Не пам'ятаю, щоб хтось узагалі говорив про це прямо. Просто було очевидно. Це не обговорюється. Це просто є. Відчуття, що будь-який неправильний поворот — і все летить. Хтось на тебе наїде. Хтось здасть.

Хтось промовчить, але запам'ятає. І потім здасть. Не відразу. Але здасть.
Важко сказати, що саме змінилось. Стало тихіше. Стало чистіше. Але не легше. Страх нікуди не зник. Просто став менш помітний. Люди перестали бити — почали дивитись. Перестали забороняти — почали соромити. Перестали лаяти — стали мовчати. І це було гірше. Бо ти не розумієш, в який момент зробив щось не так. Просто починаєш відчувати — ти чужий. І все.

Не було вибору. Була тільки адаптація. Або мовчи, або зникай. Якщо маєш іншу думку — тримай її при собі. Якщо болить — не показуй. Якщо зриваєшся — твої проблеми. Тут ніхто не збирався нікого рятувати. Вижив сам — молодець. Не витримав — сам винен.

З того часу лишився хребет на автоматі: тримайся ближче до стіни, не розслабляйся, не вір. Навіть коли все ніби спокійно — все одно не вір. Бо щось обов'язково проєбеться. Хтось кине. Хтось скаже "та я такого не казав". Хтось просто зникне.

І це вже не про вулицю, не про час, не про політику. Це про стан. Він не минає. Просто стирається з обличчя. Але під шкірою — лишається.

Я не пам'ятаю, коли це почалося. Можливо, з ранку, коли хтось прокричав "ти чо?", і я зрозумів, що не хочу відповідати. Або ще раніше — коли вперше почув у коридорі "не висовуйся", і в мені щось клацнуло. Не страх. Не сором. Просто реакція. Як інстинкт. Стиснутись. Затихнути. Пройти повз.

Потім це стало звичкою. І я вже не думав, чому. Просто робив. Голову трохи вниз. Очі не чіпляються. Мовчати, якщо не питають. І навіть коли питають — краще фільтрувати. Краще дати відповідь, яка не викличе зайвих питань.

Було відчуття, що за кожним словом стоїть щось зайве. Щось, що тебе видасть. Навіть якщо ти нічого не зробив. Навіть якщо просто стояв. Бо неважливо, що ти робиш. Важливо — як виглядаєш. Яку маєш фізіономію. Як тримаєш руки. Як мовчиш.

У цьому теж був сенс — як мовчиш.

Школа не вчила. Вона дресирувала. Там не питали, що ти думаєш. Там перевіряли, як ти виживаєш. Умів списати — вижив. Не вмієш тримати язик за зубами — провал. Виправишся — залишите. Не виправишся — "буде як буде". І ніхто не пояснював, як "правильно". Бо ніхто сам не знав.

Я бачив, як ламались ті, хто був гучним. Їх тиснули — і вони або замовкали, або зникали. Потім ходили тихі, з пустими очима. Інколи ще пробували

щось говорити, але видно було — всередині вже все вирішено. Їх ніби закрили зсередини. І таких було багато.

Залишались ті, хто вмів ховатися. Мімікрувати. Усміхатись, коли треба. Говорити, коли треба. Не вигадувати. Не проявляти ініціативу. А ще краще — зникати, коли запахло напругою. Я теж так робив. І мені це зійшло з рук. Тоді. Зійшло. Але залишилось.

Це залишилось у мені. Навіть коли вже не треба ховатися. Навіть коли поруч ніхто не загрожує. Все одно — ті ж самі рухи. Та ж обережність. Ті ж фільтри в голові. Не подумай зайве. Не покажи слабкість. Не скажи нічого лишнього.

І я бачу, як це передається далі. Ті, хто прийшли після нас — вони вже не кричать. Не протестують. Вони просто не говорять. Вони вже навчилися мовчати з народження. І це ніби спокій. Але не живий. Не справжній. Це спокій, який лишився після вирізаного голосу.

Іноді здається, що я досі чекаю сигналу. Якогось знаку, що вже можна. Що вже безпечно. Що можна розслабити плечі, вдихнути, не озиратися. Але цей сигнал не надходить. Бо його ніколи не було. Бо ніхто не обіцяв.

Мене дратує не те, що все погано. А те, що вже ніхто навіть не питає — а чому? Просто стало звичкою. Не дивитися в очі. Не перепитувати. Не цікавитись. Люди говорять свої фрази, відповідають формально, ідуть далі. Ніхто нікого не слухає. Всі просто йдуть.

Може, в тому й причина, чому я мовчу. Бо коли говориш — чуєш, як воно нікуди не йде. Фраза вилітає — і зависає. Ніхто не ловить. Не питає: "А чого ти це сказав?" Не чекає продовження. Все вже давно розібране на варіанти. Ти або в тему, або ні. І якщо ні — то просто не відповідають.

Колись було інакше. Або мені так здається. Розмови могли бути незручні, дурні, тупі, голосні — але вони були. Могли послати, могли наїхати, могли перебити — але це був контакт. Живий. Тепер — тільки буфер. Між усіма — буфер. Ніхто не хоче чіплятись. Бо це зайве. Бо незручно. Бо потім важко відмотати назад.

Зараз мова — це сервіс. Вона подається як опція. Як засіб уникнення тиші. Але не як спосіб сказати щось справжнє. Навіть "привіт" тепер звучить як формальність. Як тост без алкоголю. Як привітання, в яке ніхто не вкладає жодного сигналу.

Я навчився відповідати "нормально" незалежно від стану. Бо якщо скажеш "погано" — почнеться щось незручне. Запитання, які нікому не потрібні. А якщо скажеш "добре" — теж не має значення. Бо ніхто не слухає. Це просто

форма. Тому “нормально” — універсальна валюта. Всі її приймають. І не треба пояснень.

Можливо, саме так і закінчуються покоління. Не через дату. Не через події. А через втрату мови. Через те, що ми перестаємо бути здатні щось сказати не тому, що не хочемо, а тому, що вже не знаємо, як. І це не трагедія. Це просто стан. Такий самий, як усе.

Я іноді думаю, що так і лишусь на цьому рівні — між нічим і нічим. Без сенсу щось міняти, бо зміни — це завжди про майбутнє. А в мене його не дуже передбачено. Не в поганому сенсі. Просто воно не потрібне. Тут і так вистачає.

Речі в кімнаті майже не змінюються. Ті самі чашки. Той самий запах старого диму. Плями на стінах, які вже не сприймаються як плями — вони просто є. Як частина простору. Як лінії на долоні. Якщо стерти — буде порожньо. А так — хоча б щось.

Я іноді сам із собою веду розмови. Не голосно. Просто думаю, як би я відповів, якби хтось щось спитав. Але ніхто не питає. Бо я вже ні з ким не зв’язаний. Люди розчинились, щезли, втратилися. Хтось ще є в контактах, але це просто цифри. Список, який нічого не означає. Як список покупок, які вже не купиш.

І коли хтось згадує про страх, я не знаю, про який саме. Є страхи, які б’ють у груди. Є ті, що зсередини з’їдають. А є такі, які не відчуваєш — але через них не говориш. Не пишеш. Не відповідаєш. Просто сидиш. І навіть не думаєш, що це страх. Бо це вже просто твоя форма.

Я не знаю, як довго ще можна триматись у цьому стані. Але триматись — не означає чекати. Це не очікування. Це не підготовка. Це просто тяглість. Без маркерів. Без подій. Без нічого.

Іноді здається, що якби хтось увійшов зараз — я б не повернув голову. Не через втому. А тому, що не бачу потреби. Бо в цьому стані вже не шукаєш новин, нових облич, розмов. Тут лишається тільки ритм дихання. І стіни. Які не відповідають, але не зраджують.

Це не самотність. Це вже після.

День, як день

«Гумор — єдиний спосіб
вижити в абсурді всього.»
— Чак Паланік

Спека така, що мозок перестає формувати думки — лише сканує предмети. Пляма на стелі. Тінь від стакану. Шорти на стільці, які вже тиждень не знімаю. І тіло. Це тіло — наче хтось підсмажує зсередини. І все липке. І все важке. І все — не твоє.

Піт збирається між лопатками, але навіть не капає. Просто висить. Як і я. Висю. В день. В спеку. У цьому просторі, де ні звуку, ні волі. Вікно прочинене — звідти чути як хтось свердлить бетон. Той самий звук, який супроводжує всі мої спроби не втратити розум. Іноді здається, що він мені сниться. Іноді — що я сам його створюю.

Я дивлюсь на себе у дзеркало. Не з цікавості. Просто погляд сам туди впав. І все, що я бачу — це хтось інший. Ніби чужий. Ніби той, хто колись міг вийти надвір без сорому. А зараз — просто тінь. Без особливих прикмет. Без вказівок. Без плану.

Я навіть не пам'ятаю, коли востаннє з кимось говорив довше ніж на «та норм». Люди — це щось зі сну. Вони або шумлять десь на вулиці, або проходять повз. А я лишаюсь. Тут. У жарі. У квартирі, яка вже не схожа на житло. А скоріше — як обгортка. Місце, де тіло зберігається до моменту, поки не стане ще гірше.

Я пробував щось писати. Навіть відкрив блокнот. Але рука не слухалась. Бо кому це потрібно? Бо хто буде це читати? Бо хіба можна пояснити жару словами? Хіба хтось відчує цю повільну деградацію, яка не криклива, не трагічна — просто постійна?

Я відкрив холодильник. Там нічого. Порожня полиця, банка з огірками, яку мені колись хтось дав, і пляшка води. Я випив з неї — вона тепла. Бо холодильник працює, як моє серце: ніби ще живе, але користі — нуль.

І я сів. Просто так. Не тому, що втомився. Не тому, що хотів сісти. А тому, що стояти — вже без сенсу. Бо рух тут нічого не міняє. Бо цей день — не перший і не останній. Бо так вже було. І так буде. Бо літо — це не сезон. Це розкладання. Повільне. Без музики. Без істерики.

На вулиці — розплавлений асфальт і гул, що не припиняється. Місто вариться у власному соку. Люди повзуть з пляшками води, з кульками морозива, в майках, у яких усе видно. Всі хочуть жити, бо це літо. А мені гидко. Я не бачу в цьому нічого живого. Усе — просто перегріте тіло, яке

чекає вечора, щоб знову поставити собі галочку: “вижив”.

Я йду в магазин. Мовчки. Механічно. Там холодно. Але не той холод, що рятує. А той, що стискає нутро. Холод компресора. Штучний. Тимчасовий. Біля мене стоїть якась дівчина. Вся в сонці. Засмагла. У шортах. І я не збуджуюсь. Я не реагую. Бо це не тіло, яке хочеш. Це — реклама. Картинка. Вона нічого не має спільного зі мною. Це — із іншого фільму. І я в ньому не знімаюсь.

Продавець щось бурчить. Я киваю. Беру буханець хліба і йогурт. Навіщо — не знаю. Просто щоб було. Просто щоб щось тримати в руках. Бо без речей — почуваєшся порожнім. А з ними — хоча б вага.

На зворотному шляху піт стікає між лопатками. У взутті — сауна. Тіло хоче кричати. Але не має мови. Лише оце: “фууу, блядь”. І все. Це все, що я можу сказати про цей день. Про це літо. Про себе. “Фууу, блядь”.

На лавці сидять троє. П’ють “Оболонь”. Ржуть. Один щось каже про “жару — саме то, щоб ловити сучок”. Я дивлюсь на нього — і в мені ледь не пульсує огидою. Не тому, що він. А тому, що я знаю — я колись був такий самий. Той самий тон. Ті самі очі. Ті самі слова. І нічого з того не залишилось.

Я доходжу додому. Пакет тягне руку. Хліб вже теплий. Йогурт — теж. Все липке. Все м’яке. Все — як мій настрій. Я заходжу в під’їзд. Вогко. І запах — як у в’язниці, якої я ніколи не бачив, але уявляю: бетон, піт, стара фарба, мертве світло.

Повертаюсь додому. Знову тиша. Знову порожнеча. Знову жар. І я не думаю нічого. Просто сідаю. І сиджу. І думаю: чому це все триває? Не в сенсі “життя”. А в сенсі — цей день. Цей жар. Це липке нікуди. Цей липкий стан.

Я лежу. На спині, на боці, на животі — без різниці. Подушка волога. Простирадло зім’яте, але не має значення. Відкриваю вікно — задушливо. Закриваю — ще гірше. Кручуся. Думаю про душ — але не встаю. Бо встати — це дія. А дія вимагає пояснення. А я не можу собі нічого пояснити.

Іноді прокручується щось дивне в голові. Типу: от би зараз з’явилася вона. Хтось. Не конкретна. Просто тіло. Тепле. Мокре. Реальне. І щоб лягла поряд. І щоб не питала нічого. І щоб не було жодного “як ти?”. Просто бути. Дихати. Без слів. Без “контексту”.

А потім одразу: нахіба? Для чого? Що далі? Вона піде — і все. І залишиться ще одна тиша, тільки вже з відбитком. І мені її витирати. Тому краще без.

Краще хай взагалі нікого. Бо ніхто — це просто порожньо. А “хтось” — це відповідальність.

Згадую одну ніч. Ще тоді. Мабуть, роки чотири назад. Я був не тверезий. Вона — ще менше. Вона лягла поряд. І я не міг дихати. Не від тіла — від того, що не знав, хто вона. Чого хоче. І що я маю робити. Не в плані сексу. А взагалі. Як поводитися. Що сказати зранку. Як закінчити це все. І я тоді теж мовчав. Бо не хотів розпочинати. Бо кожне слово — це початок пояснень.

Тепер у мене нічого цього немає. І це не краще. Просто спокійніше. Тіше. Зрозуміліше.

Я відкриваю телефон. Гортаю стрічку. Люди пишуть, що спека. Люди пишуть, що море. Що пиво. Що тіло. Що вода. Що “горю, але живу”. Я не горю. Я — тушуся. Я гнию. Я лежу. І все.

Дзвонити нікому не хочу. Бо не маю чого сказати. І якщо скажу — воно буде звучати як жалість. А я не жалію. Я просто існую в цьому пеклі. Без наративу. Без боротьби. Без цілі. Просто до вечора. А ввечері — до ранку. А потім — ще раз.

Ввечері повітря ніби стає прохолодніше. Але це обман. Це не свіжість. Це просто втома. Організм більше не здатен реагувати. Перестаєш пітніти не тому, що легше, а тому, що все — межа. І вже нічого не виділяється. Ні думки. Ні рідина. Ні звук.

Світло в кімнаті брудно-жовте. Лампа світить, але не висвітлює. Все — в напівтонах. Як старі телевізори з якимись плямами по кутках. В цій напівтемряві я бачу речі, які не помічав удень. Крихти. Волосся. Нитки. Шрами на стінах від старих календарів. Наче квартира сама намагається сказати: “я тебе пам’ятаю”. А я не пам’ятаю себе.

Я пробую почитати щось. Відкриваю книжку. Очі пробігають рядки, але нічого не залишається. Слова ніби не входять у голову. Просто ковзають поверхнею. Як вода по сковорідці — не всотується. Я закриваю. Лягаю. Вмикаю щось — просто, щоб був звук. Будь-що. Хай говорить. Мені не треба слухати. Просто хай не буде тиші.

Вночі починають боліти ноги. Не від навантаження — а від того, що не рухались. М’язи стискаються від бездіяльності. І в голові думка: тіло мститься. Воно не створене для цього — лежати, мовчати, нічого не хотіти. Воно хоче бігти, щось нести, когось тримати. Але я нічого йому не даю. І тому воно болить. Без причини. Просто — як відповідь.

Десь далеко гавкає пес. Потім тиша. Потім знову свердло. А може, мені

здалося. Уже не відрізнити. У темряві всі звуки рівні. І всі — зайві.
Я лягаю на спину. Дивлюсь у стелю. Уявляю, як вона падає. Як просто — бах. І все. Але не тому, що я цього хочу. А тому, що це було б логічно. Я втомився навіть думати, що могло б статися. Бо нічого не стається. Лише дні змінюються місцями.
Ніч не схожа на ніч. Вона не темна — просто менш яскрава. За вікном — поодинокі фари. Десь грюкнула хвіртка. Потім знову тиша. Повітря не свіже, а наче затхле. Як у кімнаті, де довго мовчали. Відкриваєш кватирку — і тиша теж заходить. Сідає поруч. Не говорить. Просто сидить.
Я лежу. І не можу заснути. Тіло втомлене, а мозок — ні. Він і далі жене якісь картинки. Обличчя, імена, ситуації, які не мали значення навіть тоді, коли траплялись. Зустрічі на зупинках. Розмови біля під'їзду. Чужі усмішки. Чужі тіла. Все це перемішується, і я не розумію, чому згадав саме це.
Може, тому, що більше нема чого згадувати. Нове не відкладається. Бо нове нічим не відрізняється від учорашнього. Усе тягнеться одним і тим самим. І день, і вечір, і ніч — як одна лінія. Без крапок, без ком.
Я дивлюсь у стелю і намагаюсь згадати, коли востаннє було по-іншому. Не краще, не веселіше, а просто інакше. Коли був хоча б мінімальний рух. Не фізичний — внутрішній. Але не можу. Все зливається. Пам'ять — це просто набір відчуттів без прив'язки. Холодний душ. Спітніла шия. Брудний рушник. Тарілка з недоїденою кашею. І все.
Я повертаюсь на бік. Вмикаю радіо. Нічна хвиля. Хтось читає новини. Голос приємний, без емоцій. Каже, що температура знизиться до ранку. Що далі буде прохолодніше. Я слухаю — і не вірю. Бо спека — не у повітрі. Вона в мені. В голові. У погляді. У пам'яті. Це не клімат. Це звичка.
Я вимикаю. Закриваю очі. Не щоб спати. А просто щоб не бачити. Не читати, не дивитись, не думати. Просто щоб хоч трохи — ні про що. Без тем. Без образів. Без думок про "можна було б".
І десь у цій тиші я зникаю. Не назавжди. Не повністю. Просто трохи. Бо завтра знову цей самий день. І я знову буду в ньому.
Просто бути. Без коментарів.

Поверхня

«Без сну все здається копією копії.
Ніщо не справжнє.»
— Чак Паланік, Бійцівський клуб

Я сидів на лавці, наче мене щойно витягли з землі. Все навколо — дихало, рухалося, терлося одне об одного, як живі клітини одного безглуздого тіла. Люди розмовляли. Несли пакети. Сідали в маршрутки. Купували хліб. І я не був частиною цього.

Я більше не ховався. Не тікав. Просто — не грав. Мене можна було бачити, чути, штовхнути плечем, але я не реагував. Моя система координат вийшла з ладу. І тепер усе, що я бачив — було як крізь скло. Але не тому, що скло існує. А тому, що я — вже з іншого боку.

Малий бігав по тротуару з пластмасовим автоматом. Він кричав «бах-бах» і цілився в голубів. Його мати сварилась, щось бурмотіла у трубку, але він її не чув. А я — чув усе. І автомат, і голос, і крик птаха, що ледь злетів. Але все це не проходило крізь мене. Я просто спостерігав. Без участі. Як німий бог на дні безвір'я.

Ніхто не дивився на мене. Я вже не викликав підозри. Не лякав. Не злив. Я став прозорим. Тіло є — а присутність зникла. І це було не страшно. Це було — зручно. Бо я не мав більше обов'язків. Навіть перед собою.

Світ танцював свою хореографію: жінка в халаті несла відро з капустою, хтось кидав недопалок у калюжу, хтось комусь кричав з вікна. І я бачив усе це. І в жодній з цих сцен не було мене.

Я бачив старого, що продавав годинники. Він розклав їх на шматку тканини прямо на тротуарі — десятки стрілок, які не мали значення. Ніхто не зупинявся. Але він сидів спокійно, ніби вже знав, що час нікому не потрібен. Особливо тим, хто його ще має.

Я відчував, як проминає день. Але не через сонце, бо воно було стерте. І не через годинник, бо я його давно не носив. А через зміну ритму: рух людей повільнів, звуки гасли, вулиця втомлювалась. Я залишався — як споглядач. Як уламок.

У когось грало радіо: «Шансон», голос хрипкий, слова — без надії. Але навіть це звучало вже не як знущання, а як підтвердження. Все в цьому місті — голос, асфальт, дим — казало мені: ти тут, але не з нами.

Я намагався згадати, ким був. Не в плані імені, не в плані професії. А в сенсі — якась суть. Але ніщо не відкликалось. Лише серія функцій: ходити, дихати, курити, мовчати. Як набір інструкцій до зламаного пристрою.

Люди дивились одне на одного — шукаючи реакцій. Я — більше не

реагував. І це було не вибором. Це стало анатомією. Я був частиною міста, яке нічого не вимагало. Схожий на лавку, на трубу, на фанеру в шибці. Мене перестали помічати — значить, я перестав бути чужим.
Я став поверхнею.

Я знову пішов на ринок. Не за продуктами. Просто тому, що туди йдуть усі. Місце, де все продається. Навіть тиша. Особливо — тиша. Вона стоїть у повітрі між фразами, між поглядами, між непотрібними речами. Люди говорять, щоб не почути її. Але вона повзе, як волога між тріщинами. Я дивився, як торгують шкарпетками, дитячими майками, запальничками у вигляді гранат. Мені було байдуже, що з цим робити. Але я бачив, як інші обирають. І в їхніх рухах була якась роль. Якась логіка. Вони грали в життя, а я — сидів у глядацькому залі. Без білета, без аплодисментів.
Колись я теж був частиною цієї гри. Жартував. Торгувався. Бачив у погляді продавця щось спільне. Тепер — ні. Його очі ковзали по мені, як по порожньому стенду. Він не шукав мого погляду. І я не давав його. Нас не з'єднувало нічого. Ми обидва були фонами.
Найгірше — я не страждав. Це не була втрата. Це була форма. Я звик до цього стану так, як звикають до хрускоту кісток на старість. Просто ще один звук, ще одна функція, що більше не працює — але вже не дивує.

Мене перестали розпитувати знайомі. Я більше не з'являвся в їхніх колах. І це не обрив — це стирання. Ніхто не закривав дверей. Просто перестали туди дивитися. І я перестав вірити, що можна повернутись.
Повернувся додому, і кімната більше не виглядала як притулок. Вона була як вагон без маршруту. Чотири стіни — ніби чекали когось, хто так і не прийшов. Я жив тут, але вже не мешкав. Просто ночував.
Телевізор я не вмикав. Радіо не ловило хвилю. Лише тіні на стелі рухались разом із світлом з вулиці. І ці тіні були мені ближчими, ніж будь-які спогади. Бо вони не просили, не кричали, не торкались. Просто були.
Я знову дивився у дзеркало. Не з цікавості — з рефлексу. Шкіра виглядала тоншою, ніж раніше. Очі — глибшими, але не в плані мудрості. А в плані виснаження. Як вино, з якого давно вивітрився алкоголь.
Я торкнувся грудей. Серце билося. Але ритм був такий, ніби його веде хтось інший. Механічний годинник, що ще не зупинився лише тому, що так заведено.

Уві сні я іноді бачив обличчя. Ніби знайомі, ніби колись важливі. Але прокидався — і не міг згадати, хто вони. Можливо, це були я. Інші мої — ті, кого я зняв із себе, як шкіру після опіку. І залишив у кутку, щоб

більше не заважали дихати.
Жодної драми. Жодної трагедії. Просто поверхня. Я більше не падав — і не летів. Я лежав на воді життя, як тіло після вибуху. Без імені. Без вказівки на повернення.
Я намагався згадати — коли востаннє щось відчував. Не емоцію, не рефлекс, не біль від фізичного — а саме відчуття, як подію. Як удар. Як щось, що залишає слід. Але пам'ять не давала нічого. Ні нитки, ні зачіпки. Наче всі сліди стерли наждачкою.
Я дивився на фото з молодості, які випадково знайшов під батареєю. Я там був інший. Не кращий — просто ще живий. Тоді ще сміявся, бо думав, що має сенс. Тепер мені було соромно за ту енергію. Ніби я зрадив себе тим, що колись намагався.

Це фото я не викинув. Просто поклав обличчям донизу. Нехай дивиться в стіл. У пустоту. Бо в мене не залишилось ані аргументів, ані питань.
Я сидів у квартирі, де все давно втратило функцію. Холодильник працював як шафа. Стіл — як підставка для попелу. Ліжко — як платформа для тіла, яке вже не хоче снів. Посуд стояв у мийці, не митий, але не брудний. Просто непотрібний.
Вікно відбивало сірість, як кіно без сценарію. Люди ходили вулицею, але вже не викликали реакції. Ні заздрощів, ні гніву, ні жалю. Я більше не хотів бути частиною нічого. Не тому, що це боляче. А тому, що ніщо не варте входу.

У магазині продавчиня дала мені здачу, і я раптом усвідомив: вона не пам'ятає мене. Хоч я був у неї сотні разів. Але для неї я — як монета. Передається з рук у руки, але нікому не належить.
Я не лишаю слідів. Навіть пил на підошвах не говорить про мене. Я — той, кого не треба прибирати. Бо я — частина бруду. Не випадкового. Системного.

Колись я думав, що зникну. Тепер знаю — я вже зник. Просто ще функціоную. А це — не одне й те саме.
Інколи я пробував говорити. Не з людьми — з простором. Просто вимовити слово. Будь-яке. Але воно не звучало. Голос був, але слово — ні. Воно розчинялося ще до виходу, як дим у вентиляції. Наче все, що я можу сказати, — зайве. Не для когось — навіть для себе.

Пам'ятаєш, як у дитинстві, коли довго не говориш, губи починають поводитись дивно? Наче відвикли. М'язи губляться. Так було зі мною

тепер. Увесь мій внутрішній апарат — атрофувався. І не для мови, а для намагання. Навіть думки стали мовчазними.

Я більше не запитував себе, чому все це так. Не шукав винних. Не вигадував рятівників. Бо й сам образ «порятунку» став мені огидним. Це щось із телевізора. Це для тих, хто ще вірить, що хтось прийде. Мені не треба, щоб приходили. Я не у в'язниці. Я — у повітрі.

Іноді я торкався своїх рук. Перевіряв, чи ще вони мої. Бо відчуття було таке, ніби хтось інший ними користується. А я — просто глядач. Я торкався пальців, перевіряв нігті, стискав кулак. Але навіть біль не повертав приналежність.

Ці руки більше нічого не створять. Ні слів. Ні музики. Ні жестів. Вони — інструменти, що пережили власну функцію. І все, що їм залишилось — це лежати на колінах. Без місії. Без спротиву.

Я дивився на стелю, і мені здавалося, що вона рухається. Не тому, що я марив. А тому, що єдине, що залишилось рухомим — це світ, від якого я від'єднався. Мене вже не зачіпали його закони. Його події. Його жести. Я був — навиворіт.

Поверхня — це не те, що відокремлює. Це те, що більше не занурюється. І я залишився на поверхні. Без глибини. Без течії. Без занурення. І в цьому — була моя нова форма. Не втеча. Не капітуляція.

А вихід із гри. Не як акт. А як стан.

Вихід

«Свідомість абсурду — це не кінець.
Це початок.»
— Альбер Камю, «Міф про Сізіфа»

Я більше не пояснюю собі нічого. Жодного «чому», жодного «звідки», жодного «а що, як». Ці форми — для тих, хто ще грає. Хто все ще переконує себе, що сенс можна витиснути зі світу, як сік із гнилих фруктів. Я пробував. Нічого, крім плісняви, не залишилось.

Сьогодні я вийшов з під'їзду не для того, щоб щось купити чи кудись іти. Просто вийшов. І не тому, що повітря. Не тому, що нудно. А тому, що не було причин не вийти. Рух без опору — не рішення. Це як вода в крані: тече, бо є тиск.

Люди проходили повз. Хтось вів дитину. Хтось курив, крав поглядом. Хтось ішов у формі. І всі ці обличчя не викликали у мене нічого. Я більше не шукав у них знайомого болю. Не ловив очей. Не розглядав їх як живих чи мертвих. Вони просто рухались. Як і я.

Я перестав носити з собою документи. Кому я? Що вони про мене скажуть? Що я — це я? Я і сам уже не впевнений. Я — функція, що зберегла ходу, але втратила напрям. Ім'я, яке більше не вимовляється вголос.

Зайшов у підвал старого будинку. Раніше тут були графіті. Тепер — стерто. І в цьому стерті — більше змісту, ніж у будь-якому малюнку. Я пройшов повз, провів пальцями по цеглі, і ніби відчув себе. Не тепло. Не силу. Просто факт існування. Іноді цього досить.

Я більше не прагну вражень. Кожна спроба "відчути" тепер здається мені насиллям. Примусом до сенсу. Наче світ наполягає: ти маєш щось хотіти. Але я не хочу. Не тому що втомився. А тому що відпустив потребу у змісті.

Я знову був на даху. Старі черепиці, антенна арматура, іржа на балках — усе це виглядало надійніше, ніж люди. Тут не було інструкцій, тут не треба було прикидатися. Цегла не бреше. І я теж перестав. Навіть собі.

Я сів і дивився на вулиці. На всі ті схеми, де люди розігрують один перед одним впевненість. Кар'єру, проблеми, поради, заборгованості, любов — лінійки, якими міряють життя, щоб бодай щось залишити на поховання. А я — вже не міряю. Не ділю на одиниці. Я просто тут.

Коли поряд увімкнувся автомобіль, я не здригнувся. Не обернувся. Не зацікавився. Світ давав сигнали, але я більше не був його приймачем. Я перестав слухати цю частоту. Не з протесту — з вичерпаності.

Хтось може сказати, що це байдужість. Але ні. Байдужість — це теж участь, просто із зворотного боку. А я — за межами. Як точка, яка вийшла

з поля. Не викреслена. Просто не належить.
Сонце пробивалось крізь димку, і я дивився, як його світло падає на край моєї руки. І в тому було щось просте. Чисте. Без тлумачення. Світло не питало, ким я є. Не очікувало реакції. Воно просто було. Як я.
Я пройшов повз ринок. Там усе ще продавали куртки, телефони, ікра дешевше — кричали, скидали, пакували. І я зловив себе на думці: я не зневажаю їх. Не сміюся. Не відчуваю зверхності. Просто не відношу себе до цього взагалі. Як не відносиш себе до мурахи. Або до супу, який вариться в чужій хаті.
Я більше не є "він, хто думає і хоче". Я — просто "є". Без наголосів. Без тлумачення. Без тегів. Моє ім'я — відсутність. Мій стан — неприсутність. Я не зник. Просто перестав намагатись бути.
Раніше я шукав підтвердження. Щоб хтось подивився, визнав, зачепив. Тепер я зрозумів: реакція — це контракт. Взаємність — це угода. І я вийшов з усіх. Без злості. Без образи. Просто не підписав жодного нового.
Повернувся в дім, піднявся на сходи — не як мешканець, не як тінь. А як повітря в під'їзді. Присутній, але без обов'язку. Без функції. Я більше не прагну залишити слід. Бо кожен слід — це прохання про згадку. А я не хочу, щоб мене пам'ятали. Навіть собі.
Я ввімкнув чайник, не тому що хотів чаю. А тому що звук кипіння — це теж життя. Без гучності, без декларацій. Просто шум води, що готується до переходу. І я — теж. Не киплю. Але вже не холодний. Просто на межі.
У квартирі було тихо. Навіть холодильник мовчав. І в цій тиші я відчув себе краще, ніж будь-коли. Не як затишок — як правда. Світ завжди говорив забагато. Люди, реклама, думки, навіть сни — все волало, вимагало, вмовляло. А тиша просто є. Вона не торгується.
Я сів навпроти вікна. І довго нічого не робив. Не думав. Не вникав. Не аналізував. Просто сидів. Як тварина. Як рослина. Як бетонна плита. І в цьому — була форма, якої я раніше боявся. Вона не мала руху. Не мала цілі. Але й не мала болю. Вона не хотіла нічого.
Колись я думав: тиша — це порожнеча. Тепер я знаю — це повнота без потреби у словах. Це не втрата. Це рівень після втрати. Там, де не треба шукати замінників. Там, де ти — не гравець і не спостерігач. А просто — є.
Я не планую майбутнє. Не будую конструкцій. Я не думаю, що завтра щось зміниться. І не хочу, щоб змінювалось. Мені добре з тим, що більше не треба повертатися. Повертатись — це завжди про когось. А я — вже не в цій системі координат.

Мене можна назвати зламаним. Але я не ламався. Я просто вийшов із гри, в якій всі біжать, навіть не знаючи, хто поставив фініш. Я сиджу на узбіччі. Не стомлений. Не переможений. Просто більше не потребую старту.

І це — не втеча. Це — вибір. Спокій без дозволу. Відмова без жесту. Тиша як відповідь на питання, яке вже не ставиш.

Я роздягнувся повністю. Не для ритуалу. Не для протесту. Просто так. Щоб подивитись на себе без обгортки, яку носив роками. Без шарів, без слів, без шкіри, що щось приховує. І коли я залишився голим у цій кімнаті — вперше за довгий час не змерз.

Тіло не було ані гарним, ані гидким. Воно було — фактом. Доказом того, що я ще тут. Без пафосу. Без контексту. Просто функціональний залишок у системі, яка давно себе відпрацювала. І я не судив його. Не шукав слідів. Просто дивився.

Живіт — трохи впав. Пальці — злегка тремтять. Шкіра — жовтувата від паління. Але жодної відрази. Навіть жодного здивування. Я просто прийняв цю оболонку як те, що лишилось. Не як тюрму. Як стіну, крізь яку вже не треба прориватись.

Я ліг на підлогу. Прямо на дерев'яний паркет, ще радянський, із подряпинами, плямами, які не змиваються. Спина вперлась у нерівність, але я не ворушився. Ці дотики були не болем — а як жест: світ каже, що я ще тут, і я згоден.

Жодного страху бути знайденим, жодного сорому за вигляд. Ніхто не прийде. І навіть якби прийшов — я не став би підводитись. Бо нема більше форм, у які варто вкладатись. Нема ситуації, яка вимагала б пояснень.

І я зрозумів: мене більше не треба обслуговувати. Моя присутність не вимагає ні пояснень, ні дій. Я не повинен бути красивим, правильним, зрозумілим. Я навіть не зобов'язаний відповідати власним думкам. Вони не мають влади. Вони просто фон.

І в цьому — спокій. Невимовний. Нелюдський. Спокій, що не боїться смерті, бо вже не чіпляється за життя. І це не самогубство. Це не відчай. Це — форма, в якій більше немає глядача. І навіть героя вже не лишилось.

Я знову вдягнувся. Повільно, як одягаєш покійного. Але не для прощання. А просто тому, що тіло все ще потребує тепла. І я більше не хочу знущатись над ним. Я не люблю його. Але й не ненавиджу. Просто залишаю у спокої, як усе інше.

Я зварив собі яйце. Їв повільно, без хліба, без солі. Мовчки. Без телевізора, без звуку. Просто тепло і білок, і жовток, і рух щелеп. Без оцінки. Без

апетиту. Але й без відрази.
І я зрозумів — я більше не шукаю змін. Не чекаю. Не боюся повторення. Бо немає циклу, коли ти не визначаєш початків. Є лише процес. Без конфлікту. Без висновків.
І якщо це схоже на смерть — то лише тому, що життя більше не схоже на себе.
Увечері я вийшов на дах. Без причин. Без завдання. Просто вийшов. У небі не було зірок. Лише хмара, схожа на спину. Вигнута, мовчазна, непрозора. І я дивився на неї — не шукаючи значення. Не вчитуючись. Просто був свідком того, що є.
Хтось унизу щось кричав — можливо, сварився. Можливо, зізнавався у коханні. Можливо, лаяв світ. Але звук не проходив. Він був, але без адреси. Я не відчиняв двері для жодної інтонації. Усе, що було — звучало, як далекий шум двигуна в порожньому аеропорту.
Я не палив. Не пив. Не слухав музику. Мені не потрібен був тригер, щоб запустити емоцію. Бо я вже не запускав нічого. Не натискав. Не кликав. Не брав участі.
Це не було самознищенням. Це не було втечею. Це — коли все, що могло тебе поранити, стало пилом. І пил уже не болить. Просто вкриває. Осідає. І навіть не проситься бути зметеним.
Я спустився. Вмився. Роздягнувся. Ліг. Усе, як завжди. Але тепер — без очікування сну. Сон став зайвим. Бо більше нема чого забувати. І нема чого бачити. Я просто був. Присутній без бажання бути присутнім.
Серце билося рівно. І я не прислухався. Бо навіть смерть уже не звучить, як кінець. Вона — просто ще одна подія, яку не коментують.
Світ ще існував. Але без запиту на мою відповідь. І я — не давав її. Бо я більше не всередині гри. Я — навколо. Над. Під. Повз. Але не «в».
І це не пустка. Це — звільнення від ваги реагування. Я більше не мушу. Я більше не хочу. Я більше не вірю, що зміна можлива.
Я — тиша. Без функції. Без болю. Без назв.
Я — вихід.

Епілог

«Я не переміг.
Але більше не граю.»
— Стюарт Хоум, «Red London»

Мене не лякає смерть. Вона нічого не забирає. Вона просто перестає повторюватись. А життя — це повторення. Те саме тіло, той самий голос, той самий день. Різниця — лише у дрібницях: кут нахилу, температура, шорти чи штани.

Я довго думав, що тіло — це я. Але тіло не питає. Воно працює, навіть коли я проти. Виводить піт, коли соромно. Тремтить, коли боїшся. Гасне, коли здаєшся. Я в ньому жив. А воно — жило собі.

І тепер, коли я не кричу, не сперечаюсь, не виправдовуюсь, тіло заспокоїлось. Воно більше не просить. Не жене мене за кимось. Не вимагає руху. Воно просто лежить. Дихає. Без інструкцій.

Мене питали: "Чого ти хочеш?" А я не мав відповіді. Бо як можна хотіти, якщо не відчуваєш меж? Усе розтеклося. Добре, погано — одне й те саме. Смак стерся. Запахи зникли. Лишилась лише пам'ять про реакції. І все. І їх вистачає.

Мене не продали. Не купили. Не перепрошили. Просто залишили. Як є. Без імені, без мети, без плану. І це не трагедія. Це просто факт. Як порожня кімната, в якій ніхто не жив, але пил осідає все одно.

Я пішов не тому, що хотів кудись іти. Просто не міг більше залишатись. Не тому, що хтось змушував. А тому, що сам перестав триматися. І коли вже нічого не тримаєш — йти простіше.

Я вийшов. Без рюкзака. Без плану. Без маршруту. Просто так. Як тоді, коли вночі прокидаєшся і йдеш пити воду. Не через спрагу. А тому, що щось кудись тягне.

Я не пояснював. Бо що можна сказати? "Я втомився"? Та всі втомлені. "Я не бачу сенсу"? А хто його бачить? Усі тільки роблять вигляд. Тому я просто мовчки вийшов. І не відповідав на дзвінки. Бо не було що казати.

Десь там залишилась моя кімната, мої речі, мої запитання. Але я не сумую за ними. Бо вони не були моїми. Вони просто були поряд. І тепер — десь там. Як і я — тепер десь тут. У іншому місці. Не кращому. Не гіршому. Просто — де мене ніхто не знає.

Я більше не граю ролі. Не намагаюсь бути зручним. Не шукаю погляду. Не чекаю реакції. Просто роблю те, що можу. Дихаю. Іноді п'ю чай. Іноді мовчу. Іноді просто лежу. І мені цього достатньо. Не тому, що добре. А тому, що нічого іншого не хочу. Я йшов довго. Навіть не пішки — просто тіло рухалось. Місцевість змінилась, а я — ні. Було сухо. Було порожньо. Жодного шуму. Жодного сигналу. Лише вітер і трава. Висока. Сіра. Мертва на вигляд — але все ще жила.

І там, посеред того степу, я сів. Не тому, що втомився. А тому, що більше не треба було йти. Переді мною — нічого. Позаду — теж. І я відчув: отут — нормально. Без сенсу. Без опори. Але не страшно.

Босі ноги торкались землі. Не було болю, не було холоду. Просто контакт. Прямий. Простий. Я вперше не хотів нікуди. Не чекав нічого. Не думав ні про кого. І це було не очищення. І не новий початок. Це просто було.

Можливо, я зник. Можливо, я залишився. Це неважливо. Бо там не було камер. Не було свідків. Не було історії. Лише я. І степ. І небо — без жодної думки.